

**NATIONAL ASSEMBLY OF
SEYCHELLES**

Thursday 3rd August, 2023

The Assembly met at 9am

National Anthem

Moment of Reflection

Mr Speaker in the Chair

MR SPEAKER

Bonzour tou Manm Onorab. Bonzour nou bann zofisyé Lasanble. E nou piblik ki a lekout. Mersi pou zwenn nou ankor enn fwa. Bon, nou a prosede avek nou biznes ozordi. Onorab *Leader* Lopozisyon in demann mwan laparol pou eklersi sen pwen an relasyon avek *coverage SBC*. Mon pou donn li laparol. Onorab si ou a fer li bref.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Wi! Parey mon'n dir ou, mon pou fer li tre bref. Bonzour tou koleg Onorab. E bonzour tou dimoun ki a lekout e ki pe swiv nou travay Lasanble ozordi bomaten.

Mr Speaker, mon pe *raise en matter of privilege regarding coverage SBC*. Mon konnen nou napa kontrol lo *coverage SBC* e

i endepandan. Me selman i enportan pou nou met sa lo rikord, aköz i nesese ki nou prezant bann keksoz dan fason balanse.

Mon santi ki yer swar dan nouvel 8er, *SBC* in donn bokou plis prominans pozisyon ki *Leader Zafer Gouvernman* in pran.

San ki mon pa pe blanm *Leader Zafer Gouvernman* pou son pozisyon e i pa en latak anver okenn dimoun. Me mon santi poudir sa size, sete pa pozisyon *Leader Zafer Gouvernman*. Me sete parey Speaker ti'n dir Mardi, ki i pou en deba lo bann rekomandasyon *TRNUC*.

E ler mon'n regard raportaz i ti kler poudir i annan lafason ki raportaz in ganny fer pou prezant prominans pou en kote. Sa ki mon ti pe demande Mr Speaker, ki anvi ki annan parfwa Lasanble i fer serten travay. E Speaker in donn serten direksyon, ki nou swiv sa bann direksyon ki Speaker in donner.

Menm lo bann raportaz lo medya, ki ava fer li pli balanse dan lafason ki raportaz i ganny fer. Mon remersye ou Mr Speaker, pou donn mwan loportinite pou fer sa pwen. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Mon a dir ankor enn fwa ki mon pa santi ki Lasanble i annan okenn privez spesyal an relasyon avek *coverage* lo *SBC*. Zot kouver nou, parey zot kouver lezot antite. Me selman i neserer ki tou raportaz i korek, e i balanse. E ki i fidel avek sa ki'n pase.

Alors si Manm i santi poudir sa pa pe ganny swiv, byensir nou kapab fer sa komanter avek *SBC*. E Manm osi i kapab aport en komanter. So, la i la mon sa. Onorab Georges ou anvi adres sa ou?

HON BERNARD GEORGES

Yes Sir, silvouple Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Mon pa anvi fer en deba. E sertenman mon pa anvi al dan konplent Onorab *Leader* Lopoziyon. Me lo en pwen mon dakor avek li. Pa lo *coverage*, me mon krwar ki... e ler mon ti pe regarde mon krwar *SBC* dan *coverage Leader* Lopoziyon zot in kapab swazir en moman.

E mon pa pe kritik sa *Leader* Lopoziyon, me i ti pe tenny son telefonn *or whatever*. E mon krwar ki *SBC* ti'n devret rod en morso, ki annan plis *gravitas* ki en *Leader* pe tenny son telefonn. E zot in montre sa bout. Lo la mon pou dakor avek li, e mon pou siport li. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Bon, nou a terminen lo la. Mon bezwen met a latansyon Lasanble en *Letter of Reply*. E sa *Letter of Reply* i sorti kot Mrs Stella Afif, an repons avek en komanter, en parti ladres Onorab *Leader* Lopoziyon;

Ser Mr Speaker,

Mr Speaker mon oule egzers mon drwa *Right of Reply* anba Lartik 102(6) nou Konstitisyon Sesel pou koriz en alegasyon ki'n ganny fer lo mwan, par Onorab Sebastien Pillay yer Merkredi le 2 Out, dan Lasanble Nasyonal kot in mansyonn mon non e mon biznes.

Pandan son lentervansyon i ti dir, "Yer menm mon ti anmenn en *PNQ* kot tou bann etidyan *NHSS* pe ganny demande pou al rod zot lenz kot 2 koudriyez spesifik. Enn ladan i Madanm Vis-Prezidan e lot i en Mrs Pharce, *ok?* Tou etidyan i sipoze al koud zot lenz kot sa 2 dimoun. Napa *tender* okenn prosedir. E mwan depi ler mon dan ledikasyon mon rapel lontan mon ti al koud mon liniform e menm liniform mon zanfan, mon swazir ki koudriyez."

Mr Speaker, mon anvi fer sa bann pwen swivan;

- 1) Mwan Stella Afif, mon napa okenn kontra avek *NIHSS*, pou koud liniform bann etidyan sa lenstitisyon.
- 2) Zanmen mon'n deza partisip dan okenn *tender* pou koud liniform *NIHSS*.
- 3) Mon koud lenz e liniform nenport dimoun ki vin rod mon servis.
- 4) Mon napa okenn monopoli koud liniform bann etidyan *NIHSS*.

Atraver son parol, mon enterpret li konmkwa i pe esey dir ki mon pe partisip dan en koripsyon. Alor mon ti a kontan i koriz sa ki in dir, e retir okenn alegasyon mal apropo an relasyon avek mon biznes, e ekersi mon non.

Bon, sa *Right of Reply* mon'n gannyen an ekrir. Mon pa'n ganny li elektronik pou mwan sirkile, alor mon pou bezwen atann. Si i pa vini lo *email*, mon pou bezwen demann Madanm Clerk pou fer *scan* e sirkil avek tou Manm. Me selman zot in okouran.

Vi ki sa size *Right of Reply* in vin en size konsekan, e pa'n war Onorab Pillay vin devan pou fer okenn *retraction*, mon pou pran li lo mwan menm pou fer en *ruling* lo sa size. Me

selman mon pa pou adres li la, akoz mon ti a prefere mon met mon bann mo an ekrir.

E donk, mon pou prepar sa e mon prezant li avek Lasanble a en moman oporten tre vit. Onorab Pillay, napa deba lo *Right of Reply*. Silvouple mon pa pe pran okenn lot soz. Si ou annan en size ki adrese, par egzanp si ou anvi *retract* oubyen fer okenn *apology* ou kapab dir mwan. E nou ava aranze ki ler sa i kapab ganny fer. Mersi.

La nou pou prosede avek nou biznes Lasanble, pou ozordi e avek kontinyasyon deba. Parey mon ti'n dir yer, laparol bomaten nou pou komans avek... *yes* Onorab Pillay?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, nou *Standing Order* i donn Manm lib lekspresyon dan Lasanble Nasyonal. E Manm pa kapab fer en *charge* kont en lot Manm. Me Manm i annan liminite anba Konstitisyon Sesel.

E ler en dimoun ki *aggrieved* avek sa ki Manm in dir, i donn son lopinyon. Ou a note ki mwan ti anmenn en kestyon, pou klarifye sa size ki mon pa ti ganny sans anmennen. Si zot ti'n vin

demann kestyon, nou ti a klarifye.

Me la mon pe remarke poudir i annan en patern. E sa patern pe devers dan ou donn en *ruling* dan sa ki Konstitisyon i dir.

Mon'n fer kler mwan Mr Speaker. Par egzanp dan ka Minis Radegonde, si mon - mon a donn ou parol. Zot oule mon donn en *apology* i senp, donn mwan sa lalis *perpetrator* e mon ava satisfere mon lekor lekel ki bann *perpetrators* e mon ava donn mon *apology*.

Be mon realize Mr Speaker ki sa pe vin en patern pou anvoy *Right of Reply*, pou obliz ou donn en *ruling* apre pou pini mwan. Me Konstitisyon i kler, so mon ava gete...

MR SPEAKER

Onorab!

HON SEBASTIEN PILLAY

...si ou pou ou pou swiv Konstitisyon oubyen non.

MR SPEAKER

Mersi. Mon pou adres sa size. Konstitisyon i liminite, responsabilite Manm dan en *ruling*. Laparol pou komanse, ozordi i pou en Manm Lopozisyon. Lekel ki pare pou pran laparol? Onorab Herminie.

HON WILBERT HERMINIE

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker, tou dimoun a lekout. E bonzour tou Manm koleg Onorab. Mr Speaker, avan mon komanse mon anvri pran loportinite pou swet bonn anniverser nou *Chief Whip* Onorab Lemiel.

(APPLAUSE)

HON WILBERT HERMINIE

Enn nou Manm ki diriz nou byen dan sa Lasanble. Mr Speaker, nou pou komanse lo sa rapor lo sa deba. Kot ti sipoze en travay bipartizan. Kot nou ti'n agree pou zwenn an bonn fwa pou travay lo serten *way forward*. Pou ki bann dimoun ki'n santi zot *aggrieved* par bann levennman ki'n pase;

Ki dan Lalwa in dir ant 1977 e 1993, pou zot kapab ganny serten rekour. Me avan nou al komans lo la, nou bezwen met serten fe ater, serten baz. Nou konnen bokou dimoun apre sa levennman koudeta, apre bann levennman ki'n pase, bokou dimoun zot in war zot lavi amelyore.

I annan en pe dimoun, ki zot in ganny afekte avek sa sityasyon. Kot zot in santi zot lavi in sanze, dan en fason negativ. Apre levennman ki ti arive, bokou keksoz in sanze

akoz nou bezwen met keksoz an konteks. Avan sa nou bann gran paran zot pa ti kapab akse avek later, zot ti bezwen travay kot bann gran met.

Sa bann letan ti annan en sistenm klas, nou ti konnen nou ti dan en sistenm kolonyal, kot nou ti lekòl. Si ou ti arive ziska *Form 6*, ou ti byen sanse. Si ou ti le ne ou ti bezwen kot lekòl boner, pou ou vey larestan zanfan kot paran i kapab al debourye kot gran met dan plantasyon.

Zanfan sa letan ti bezwen mars gran zistans 3 a 4ertan pou zot al lekòl. 3 a 4ertan pou zot retournen, ler zot retournen ed kot lakour pou sey debourye dan sa bann sityasyon vreman difisil.

Later a sa letan zis 5poursan popilasyon ki ti annan. 5 poursan popilasyon, e larestan si sa dimoun ti kontan ou, sa bann met sa bann letan ti kontan ou. Zot ti a donn ou en pti plas reste.

Zot ti a donn ou en fasilite, zis akòz si i kontan ou. Sa kot nou sorti sa, sa kot nou sorti. Ti napa egalite dan loportinite. Zonm pa ti dan sant devlopman. Si ou kouler lapo pou akse sistenm medikal, ti annan en sistenm klas.

Si ou lapo ti en pti pe pli nwar, ou pou ganny difikilte ou

annan diferan klas kot pou akse medikal. Zis parey pou lekòl, zis parey pou travay. Mon dakor avek Onorab Georges, i dir nou koumsa i ti *ok*. Be li i ti sorti dan en sistenm.

Mazorite nou-mazorite nou, nou ti bezwen eskente pou sa 5sou.

(Off-Mic)

HON WILBERT HERMINIE

Pa neser ki mon ti la, mon pe koz pou mon bann vye paran. Zot ekoute. Sa bann dimoun ti bezwen travay dir, *hard labour*. Zot ti napa en *say*, menm pou vote zot ti napa.

Epi zot a vin dir nou ki tou keksoz ti *ok*, tou keksoz ti byen. Nou bezwen sitye nou dan sa letan. Annou pa get lepase avek en lizye lefitir. Nou bezwen sitye nou dan sa letan, akòz keksoz pa ti fasil. Pa nou tou ki ti annan menm loportinite. Serten ki ti annan loportinite.

Menm si ou ganny plis vot dan eleksyon sa bann letan, *still* ki mannyer sistenm ti'n ganny mete, ou pa ti pou kapab annan plis Manm dan sa Lasanble sa bann letan. Sa i konteks ki mannyer nou ete.

Me apre, keksoz in bouze nou'n ariv lannen 2018, kot nou rekonnet ki ti annan serten mal ki'n ganny fer. Ki nou

bezwen zwenn ansanm pou kre sa komite. E travay lo Lalwa pou *TRNUC*. Nou ti fer li an bonnfwa nou. Akoz? Nou ti pe mazin bann viktim, bann dimoun ki'n ganny afekte dan sa letan. Nou ti pe *trust LDS* dan sa bann letan, zot ti vin avek nou pou fer travay bipartizan dapre zot.

Bi partizan nou bezwen *stress* lo la, kot lo nou kote. La mon mazin Onorab Basil Hoareau, li ki ti pe *lead* bann deba pou fer sa Lalwa kot li menm li i ti'n ganny afekte. E i ti dir ler i ti fer son lentervansyon, ki li i ti a kontan war ki nou pei i rekonsilye.

Bon, nou pran sa a bonnfwa. Nou pa'n ekspekte ki zot ti pe koz 2 parol ek nou. Nou pa ti mefye zot sa bann letan. Nou ti krwar sa ki zot pe dir se ki viktim, viktim i ava ganny laverite. Boubou i ava geri.

Sa ki ava ganny reparasyon, i ava ganny reparasyon. E nou ti anvi konn en vre letap dan listwar, kwa ki ti vreman arive, *ok*? Onorab Basil Hoareau ti travay sa Lalwa avek lo kote *LDS*, bokou keksoz ti'n agree.

Menm mon rapel ler ti fer en *forum* mon krwar *ICCS*, kot ti annan bann diskisyon lo kwa ki pou mete dan Lalwa, si mon pa tronpe.

Kot deba ti ganny presitye lo kote *perpetrator*, kot poudir ki pa tou viktim ki pou kapab benefisyè si zot pe fer *perpetrator* peye.

Akoz rezon ki ti donnen sa bann letan se ki pa tou *perpetrator* ki annan menm stans finansyel. I annan bann ki annan propriyete, i annan finans.

Epi i annan serten *perpetrator* ki napa naryen. So, pou tir sa *issue* ki serten bann viktim i vin dezavantaze, nou ti dir ki dan *state* i pou *deal* avek konpansasyon. Sa ti'n ganny agree sa bann letan la en? Bi partizan nou ankor ete la nou, tou keksoz i *ok*, napa problem. Pa ti ankor vin en seval batay. Nou *proceed*.

Lalwa in vini, Lalwa in pase Prezidan Faure dan sa bann letan *to assent* sa Lalwa. Tou keksoz i *ok*. Komisyon i komans fer son travay, ki nou war? Komisyon pe fer travay, dan 6enm Lasanble bann Manm ki annan en Mosyon en sel Mosyon pou tou.

Kalite Mosyon ki vini i komans koz lo ki pe arive lo *TRNUC* ki pe pas *live*. Sipoze bi partizan sa, pe montre ki manner Seselwa, Lepep Seselwa i bezwen kontinyen mefye zot.

Nou, nou ti krwar dan zot nou. Nou ti krwar vre ki sa travay ti pou en travay ki pou geri boubou. Me non zot in komanse zot, ler enn i dir laba nou vin repete dan Lasanble. *Fine*, nou pe fer politik nou komans mont nou seval batay. *Fast forward*, Komisyon swadizan in fini fer son travay, menm ki i annan serten lenformasyon ki nou pa ankor gannnen.

Nou'n ganny dir ki nou bezwen debat lo sa rapor. En rapor ki mank lenformasyon. Sa i zis parey si mon met li lo konteks, ki en marmay pe al sit son legzanmen, me selman in ganny montre zis lanmwatye *syllabus* li.

E *teacher* i ekspekte i ganny en A. Sa kalite travay ki nou pe fer la nou. Me selman nou dan nou lespri se nou pe mazin bann viktim. Nou dir *ok*, annou bouze, annou fer sa travay ki nou a ganny *closure* pou sa bann viktim. E ki nou a ini sa pep. Me non ki nou war? Rapor i ganny mete avek Prezidan, 10 minit apre i anvoy kot Lasanble.

Pa konnen si i ti'n fini lir avan ouswa, oubyen i ti donn lanmen fer sa rapor, sa mon pa konnen. Me selman rapor i vin kot Lasanble, Onorab LOTO in met en Mosyon lo la. En pake

issue i leve, zot dir nou ki rapor i bezwen vin en size bipartizan ankor. Nou retourn lo nou bipartizan sa.

Sa zis pou bat nou latet, nou'n fini konn zot lentansyon nou. Me selman zot vin dir nou bi partizan, napa problem. Nou ankor *still* pe mazin viktim menm nou. Nou anvoye, Onorab Pillay i anvoy Mosyon, ki nou war? I ganny rezete. I ganny rezete akoz pa sa lentansyon ki zot ti annan.

Zot lentansyon se pou vin koz 43an avek nou. 43an ki zot ti anvi koze, me les li selman. Mosyon in vini, zot in debat lo sa Mosyon zot. Pa bliye Mr Speaker, Lasanble in debat lo sa Mosyon. Laba mon krwar preske tou Manm ti koze.

Pa'n pas 6 mwan dapre nou *Standing Order*, zot anvoy ankor sa seval batay pou nou rediskit ankor. Konmsi annou sitye nou lekor, vol ankor en lot Mosyon ki vin lo *Order Paper* ki nou pa konnen ki i dir son *wording*. Epi nou ganny en *warning on the same day*, kwa ki pe dir kontinyasyon Mosyon.

Be si kontinyasyon Mosyon, sa bann ki'n koze pa ti sipoze koze. Nou'n les pase menm nou, akoz nou ti pe mazin viktim. Nou pe dir pran bann rekomandasyon ki *Truth and Reconciliation Committee* in

fer, aplike. Lekel ki pe met retar la?

Non! Nou konn tre byen zot lentansyon zot. Akoz *LGB* li menm i ti dir, deba pa ti ankor komanse. *Aah*, zot a fer 2 rapor 2 rapor. Be in nepli bipartizan prezan? Ler pou fer rapor, i pou 2 rapor. I pa pou bi partizan li. I pou en rapor mazoriter, epi en *minority report*.

Konmsi mon pe fer konpran sa bann dimoun ki pe espere deor pou zot ganny zot *closure*, ki mannyer *LDS* pe servi zot ankor. Konmsi pe fer viktim vin viktim ankor. Be zot napa en leker pou sa bann dimoun? Zot napa en leker pou Seselwa?

Konmsi tou sa kalite letour zis pou fer sa bann dimoun ganny zot konpansasyon.

Non! Zot ti anvi re-ekrir rapor zot. Me selman gran mersi Komisyoner la devan in dir, nou pa kapab sanz naryen dan sa rapor. Me selman *still* zot anvi sanze zot, akoz zot in anmenn en Mosyon pou anmenn nouvo rekomandasyon. E mon a gete si sa voyaz pou *binding* lo Gouvernman. Akoz tou lazournen zot dir nou Mosyon pa *binding*.

Fotespere ou pa tande en lanons sorti kot Prezidan ki dir

rekomandasyon sorti kot Lasanble Nasyonal, pe dir ki *US* ki koupab! Nou'n fini konnen ki zot motiv nou. Zot bi prensipal, se frenm *US*, akoz zot konnen ki nou lafors pli for dan Sesel pou le moman!

(APPLAUSE)

HON WILBERT HERMINIE

Akoz ou dir pran kontribisyon tou bann Manm? Larzan ki Biro Eleksyon i donn parti, an lir avek Konstitisyon. Ki i vedir sa? Zot anvi ferm nou? Sel rezon ki zot anvi ferm nou se ki zot per. Si ou pa per nou, ou vin debout ek nou dan eleksyon.

Zot for, for, for selman pe vin dir nou-pe vin dir nou ki rekomandasyon ki nou pou swazir, se ki *US* ki ti fer sa. Konmsi lekel ki pou krwar ladan? Nou 2023 la, napa personn dan sa kalite sityasyon pou krwar zot.

Akoz Prezidan Rene in donn nou ledikasyon nou pou naryen, lontan ki ti annan sa sistenm Klas ki zis en pe ki ti al lekol.

Nou, nou ti bezwen kit lekol boner pou nou al ed nou gran paran. Sa ki ti arive. Be, konmela nou tou nou annan lekol. Nou annan ledikasyon, nou'n al liniversite e nou pa bet. Nou pa pe al tonm ankor dan sa

kalite demagozi ki zot anvi fer nou krwar.

Zot, zot koz lo koudeta, selman ki zot pe fer? Par ekstansyon, ekstansyon ki zot anvi frenm nou koman en parti politik, i vedir ki zot pe sey fer en pales kou. Zot pe fer en koudeta *from the state* zot. Zot oule frenm nou. *Be bring it on!* I annan *rule of law* parey Prezidan i dir, zot anvi frenm nou? Be vini, zot per pou debout ek nou dan eleksyon. Me vin frenm nou, zot pe vin tir nou ki *ahh SPUP/SPPF/Parti Lepep/US*. Be konbyen zot ki'n benefisye? Konbyen zot ki'n benefisye?

La yer mon tann en Onorab i dir koumsa in ganny viktimize, sitan viktimize in ganny viktimize pou li vin en *MNA*. Be ki mannyer i marse sa? Ou ganny viktimize *upwards*? Ou ganny viktimize pou vin en Lanbasader? Be Seselwa in fini konpran keksoz.

Be mwan osi mon ti a kontan ganny viktimize pou vin en Anbasader! Mon a ganny viktimize *upwards*, konmsi get sa bann largiman ki *LDS* i vin fer nou krwar. Kan sa prose, se prose geri boubou, anmenn *closure*. Frenm en sapit lo nou listwar, me pa sa ki zot oule.

Akoz ou konnen ler ou pe noye, tou pti keksoz ki ou

kapab tyonbo ou sey tyonbo. Kantmenm en *straw* zot pou zot se re-viktim, re-viktimiz sa bann viktim ankor. Mont lo sa seval ankor, ou, ou a sibir ou. Zot, zot a reste o pouvwwar. Sa ki zot anvi fer.

Be, Seselwa in war zot dan kler. Seselwa in war zot dan kler. E sa pa pou zanmen ariv ankor. Sa ki zot ti fer avek *TRNUC* - eleksyon dernyen, zot krwar zot pou fer ankor? Be bann viktim pe esper zot konpansasyon. Akoz zot pe tarde ek sa?

Travay in fer, rekomandasyon in ganny fer. Akoz zot in dir koumsa sa bann dimoun in fer en bon travay. Zot menm zot ki'n dir sa lo lot kote, in fer en bon travay. Kot tou keksoz in ganny met o kler, selman ler pou ariv pou pas rekomandasyon ou met pey konpansasyon, zot a vin dir nou koumsa ki non tyonbo en kou. I annan 2 pti sanzman nou bezwen fer avek rekomandasyon.

Enn ban dimoun, bann *perpetrator* ki dan Gouvernman pa kapab perdi zot louvraz. Be lekel ki nou pe proteze? Donn nou sa lalis, nou a war lekel ki dan Gouvernman ki zot pa le i ganny pouse e ki zot pe proteze. *Simple as that!*

Mr Speaker, en lot pwen mon bezwen riye. Dan en deba serye, *Truth and Reconciliation*, nou rally i mont dan deba. Konmsi mon pe war bann dimoun deor, ki in viktim, ki'n plennyen, ki'n plere, ki'n mont lo televizyon, ki'n adres zot bann keksoz personnel, LDS i vin koz *mini rally*.

Akoz zot pe fer sa? Mon pa konnen si akoz zot aktivite Roche Caiman ti annan zis 4 dimoun prezan sa in fatig zot. Or si nou rally ti grat zot!

Me zot problem i grav, akoz pa sa ki lo latib. Nou pe esper zot menm nou. Akoz nou, nou'n fini war ki direksyon ki zot ete e kote zot ete nou. Zot anv i vin viktimiz nou, en mazorite pe sey servi zot mazorite pou li viktimiz en minorite. Seselwa in fini war zot li, napa naryen ki zot pou fer ki pou sirprann nou.

Mr Speaker, nou'n demann ankore sa voyaz nou ki pe sipli ou avek ou Mr Speaker. Ou dir koumsa avek LOTO, ti annan lalis *perpetrator* ki TRNUC ti donnen. Laba devan ti annan en konfizyon, enn ti dir ti annan en lot ti dir napa. Me selman dapre ou *email* ki ou menm ou ti ekrir, i annan.

Nou, nou pe rode akoz ki sa i *secretive*? Deliberasyon ti

pas *live* lo televizyon, *live*! Selman lalis? Sekre. Rapor? Lanmwatye. Sel keksoz ki nou kapab dir se pey sa bann dimoun zot konpansasyon. Annou aret tarde, annou bouze ek sa.

Pou servi sa bann dimoun ankore? Sa i mal, i dezonnèt. I malere nou'n ariv sa sityasyon. Epi ki zot pou fer ek nou la? Zot pou al dir nou bipartizan epi. En bout pou antre manke dan *meeting* ki zot pou fer, zot pou dir nou koumsa "be ou konnen, sa ti zis *for the camera* apre nou annou bouze" be nou pa pe tann sa, sanmenm sa ki nou mefye zot nou.

Nou pa krwar dan zot, akoz zot koz ek nou 2 parol. Zot koz ek Lepep Seselwa 2 parol. La en lot Onorab li, li in vini Sekreter Zeneral lo kote LDS li i vini i dir nou, vin donn nou en pake santans lo nou Mr Speaker. Mon pa konnen kan ki Lasanble Nasyonal in vin en Lakour. Pas santans tou, en?

Pran nou later, fer isi apologize. Tou keksoz in donn nou detay kwa ki nou, nou pou fer nou. Li Lakour li. Ou menm ou ti dir dan ou prezantasyon selman, nou fer Lalwa, nou pas Lalwa. Selman depi *D-Speaker* sa Lasanble in dir tou sa *statement* la, ou pa'n dir li naryen.

Ou'n les li dir tou sa bann *statement* nou ki koupab, kantmenm nou pa ti ankor ne dan sa bann letan. Konmsi mon pe sey ganny en konpran sa.

Ler mwan, mon pe sey get en kou parey ki mannyer pardon i ganny donnen. I annan en Komite Pardon kot prizon, si en dimoun in fer keksoz. I annan serten, serten kondisyon si sa dimoun i montre remor, si fanmir sa viktim i aksepte sa pardon. I annan en ta pwen ki zot baz lo la.

Me selman en pwen ki napa, i a zanmen demann ou ki parti politik ou sorti ladan. Dan Lasanble, zot pe vin anbet Lepep Seselwa ki si en dimoun i sorti dan parti politik in fer en krim, sa parti politik ki pou peye. Konmsi *come on*, kot nou pe ale?

Savedir demen si en Manm ou fanmir in fer keksoz, ou ki bezwen peye? Ou ganny en konpran? Rezonnan pa bon, e zot pa pou kapab anbet sa pep avek sa bann kalite, kalite rezonnan. In fini sa bann letan.

Mr Speaker, Mr Green ti dir ki lalis *perpetrator* i avek Prezidan. E Prezidan ki pou deside lekel ki pou anvoy kot *Attorney General*. Konmsi ki mannyer i marse sa? Konmsi si

mon kontan ou, ou ava met la anba karpèt. Si mon pa kontan ou, ou ava ganny prosekite?

Pa mwan ki ti dir sa, Mr Green la devan mon pe zis repet son parol. Kekfwa Onorab *LGB* pa'n byen *train* li ler in vin la. In fer en pti lapsus, be nou, nou'n *pick up* lo la nou. Nou'n *pick up* lo la nou. Akoz nou'n war tou zot bann demagozi ki zot pe fer. Nou'n war. Nou'n war tre byen!

Zot dir nou koumsa dan rekomandasyon, i dir fer en landrwa kot pou met bann viktim. Kot bann dimoun i kapab al gete. Zot dir nou *ahh* nou bezwen met Gerard Hoareau, akoz li i ti en *leader of freedom* li. Li ki ti pe lalit pou anmenn *freedom* dan Sesel.

Me selman sa ki zot pa dir nou, se li ki ti anvoy mersener isi. Si mersener i vin isi, ki ti pou arive? Kantite Seselwa ki ti pou'n mor? Nou pa koz lo la nou. Li i bezwen ganny met dan en landrwa pou kapab met li, dan mize. Me Davis Antat sa solda, ki pa ti en politisyen ti napa naryen pou fer ek politik ki ti pe defann son pei ki ti ganny touye. Li, li napa en mansyon lo li.

Napa en mansyon lo li, li. Konmsi son lavi pa *matter* li, li i pa pou al dan mize li. Ou ganny konpran? Zot i annan en tou kalite lipokrizi deryer sa bann

keksoz. Zis serten dimoun ki pou ganny rekonnet, nou pa pe rekonnet larestan dimoun akoz sa. Ler mon pe gete zot sel lentansyon se sanz listwar.

Napa okenn lentansyon ankor. Se sanz listwar. Pourtan rekomandasyon pa *TRNUC* i dir koumsa apwent en istoryen pou fer en vre *account of events*. Annou pa pran *hearsay*, sa ki i ti dir, sa ki i pa ti dir. Dimoun in ekout lo televizyon, epi i vini i vin azout en bout lo la. I azout en bout ki i ti krwar in manke. Konmsi ti annan en bon pe dout deryer sa *process*.

Me selman in ganny fini, in ariv lo konklizyon. Be annou adopte! Nou pa bezwen re vin lev sa bann zafer ankor. Zot vin dir nou ki, tou sa ki'n ganny dir in ganny fer lo balans probabilite. Me Mr Speaker, ler ou ganny sarze pou mert ou ganny sarze, ou bezwen ganny konvikte lo rezon *beyond reasonable doubt*.

Ou pa kapab dir mwan ki nou balans probabilite, mon ti touy en dimoun. Sa ki nou Lakour i pou bann *case* koumsa. Mon pa pe met an kestyon sa komite, me selman mon pe zis dir nou get lentansyon prosedir si mon ganny trouve koupab pou mert. I bezwen *beyond reasonable doubt. As simple as that.*

Nou bann prosedir Lakour, nou konnen i pa *hearsay evidence*, bann avoka i tap kalot ladan i zet deor. Akoz nou bezwen mazinen avek letan *evidence i lose son ground*. Dimoun i komans bliye, ouswa zot sey met en levidans dapre ki zot, zot krwar zot in mazinen. Tousala nou bezwen fer sir ki ler nou ep fer sa travay la, nou bezwen fer sa travay byen ki i ava anmenn en vre gerizon pou sa.

MR SPEAKER

30 minit Onorab. Terminen silvouple.

HON WILBERT HERMINIE

Mr Speaker, mon ti komans 5.

MR SPEAKER

Terminen, Onorab 30 minit.

HON WILBERT HERMINIE

Napa problem, mon a terminen. Selman, sa ki mon pwen mon le fer sorti se ki sa deba ozordi pa ti lo gerizon pou bann viktim. E nou, nou war zot klerman. Sa deba ki zot vin anmenn, se en deba pou sey ferm en parti politik. Sa deba ki zot in anvi anmenn.

Zot in anvi fer nou pey pou le koupab. Sa ki li in fer son fot li non, i *ok* li. I pa pou perdi son plas, mon ki ti ne an 1982

mwan mon ava koupab mwan. Mwan mon ava koupab mwan. Tou bann Manm parti *US* nou ava koupab nou, pou nou protez bann ki dan Gouvernman. Bann ki ti la, bann ki ti partisip dan sa levennman.

Nou *US* nou a koupab nou. ou trouve? Zanmen, zanmen ti dan lespri *LDS* pou anmenn rekonsilyasyon, non. Zot ti anvi anmenn divizyon. Sa ki ti zot vre bi -divizyon. E zot anvi servi sa ankor pou fer sir ki zot, zot reste o pouvwar. Zot a kontinyen ganny zot bann gro *perks* e *Seselwa* i a kontinyen soufer an silans.

Be pa pou ariv ankor la. Pa pou zanmen ariv ankor! Kan ki *US* i la, la pa pou zanmen ariv ankor. Akoz nou'n met tou keksoz o kler. Anvoy zot bann *Right of Reply* isi laba, nou fini konnen zot ti koupab. Sa bann ki koupab menm ki pe sot anler. Ou ganny mwan?

MR SPEAKER

Onorab?

HON WILBERT HERMINIE

Mon dernyen pwen Mr Speaker. Mon anvi dir bann dimoun ki'n ganny *aggrieved*, bann viktim ki nou senpatiz ek zot. E nou pe demande, nou, nou rekomandasyon ki nou pe

demande ki Prezidan i pey zot, zot konpansasyon o pli vit posib. Sa ki nou pe demande Mr Speaker. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Regina Esparon, ou annan laparol.

HON REGINA ESPARON

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou dimoun a lekout. Mr Speaker, mon ti a kontan pran laparol osi pou dir lo nou kote, nou dir Onorab Lemiel bonn anniverser. E nou swet li le meyer ve!

Mr Speaker, mersi pou donn mwan laparol. Mon *Caucus* in konfyè mwan en latas la bomaten. Pou mwan tir sa tren dan lapay, pou met li lo rel pou nou kapab kontinyen. E mon demare Mr Speaker.

(APPLAUSE)

HON REGINA ESPARON

Dan bann deba ki'n pase oparavan dan Lasanble Nasyonal, plizyer fwa nou'n tann demande, akoz ki Leta pa ti le rann kont oubyen fer lanket lo bann ka kot dimoun in disparet anba zot *watch* dan bann sironstans drol, dan letan parti inik, letan *SPUP/SPPF* ti o pouvwar?

I kler ki dan ka kot dimoun in ganny trouve mor dan bann sirkonstans bizar, zot pa ti enterese rode akoz. Mon'n osi note ki dan bann konversasyon granmoun lontan, ou ti tann koz lo soufrans bann manman ki'n perdi zot garson.

Oubyen en fanmir ki'n perdi en frer. E malgre ki zot kontinyen rode i anven. E menm ki zot fer demars atraver lapolis, souvan fwa napa lanket ki ganny fer. E sa *case* i ganny met a kote. E pli tar i tonm dan bann, i tonm dan silans total. Oubyen "*no case to answer.*"

Tandis ki fanmir ti kontinyen marse ek larm dan lizye pou bokou lannen. E i annan menm ki ozordi ankor pe plere, 43an apre.

Mr Speaker, la i fer mwan, mazin, defen Simone, manman Alton Ah-Time, ki malerezman li osi in kit nou, ek en leker lour. Parski zanmen in konnen ki'n arive ek son garson!

E son bann ser e frer osi ti a kontan konnen dan ki sirkonstans ki zot frer Alton ti perdi son lavi? Tou dimuon in prezimen, ki in mor. Me omwen zot ti a kapab annan en konsolasyon, ou *closure* si son lekor ti ganny trouve. Oubyen si en dimoun ti vin devan, e rakonte kwa ki ti pase sa zour.

Sa ti a pli fasil pou fanmir omwen ganny sa *closure*.

I annan par kont Mr Speaker, lezot fanmir ki ankor pe plere akoz, enn zot pros in ganny touye, dan bann sirkonstans ineksplikab! La mon mazin nou frer Ricky, ki ti ganny touye dan bwa Sans Soucis, a en tre zenn az.

Kot i ti kit deryer, son bann zanfan ankor pti. E son manman i ankor pe plere ziska ozordi, e pe demann son lekor akoz ki zot ti bezwen touy li? Ki i ti'n fer zot? Toultan i dir mwan, ki si i ti'n fer kek keksoz mal, akoz zot pa ti anmenn li devan lazistis?

I ti a'n kondannen, fer son santans prizon. Apre i ti a'n sorti. Selman i ti ava ankor vivan. E la pou bers son bann fiy, ki ozordi pe grandi san en papa.

Mon pa pe anvi frot disel dan sa boubou. Me mon rapel, Mr Speaker, kot sa bann dimoun ki ti fer ki ti apel zot *State Security*, oubyen Tonton Makout sa lepok, ti odasye, pou vin swiv sa lanterman ziska, lekor ti ariv simityer Port Glaud dan trou kot in antere.

Pou fer sir ki misyon in ganny akonpli ziska lafen. Zot ti annan *du kilo* konmdir Franse! Mon pa'n tann akonte Mr Speaker sa, mon ti prezan. E

nou'n osi war kot bann ki ti koupab, ki'n vin devan. Me eski zot tou zot in koz laverite? Sa zis zot konsyans e Gran Met ki pou konnen.

Mr Speaker, dan sa lepok kot ti byen difisil pou ganny okenn laprev oubyen lenformasyon, lo kwa ki'n arive ler sa bann maler ti frap fanmir.

Souvandfwa, zot ti reste dan dout. E zot dir ou ler ou tann akonte, kantmenm ou sey pran en bout isi pou met ek en lot laba, souvandfwa i pa aziste.

E dimoun ti pran sa bann sirkonstans otour sa bann lensidan, ler dimoun i koze koman rimer oubyen fo nouvel. Akoz malgre ki i annan ki'n trouve kwa ki pase, person pa ti pou oze, pou vin devan pou rakonte; pou rakont laverite parski sa temwen ti riske vin sa lot viktim.

Me toudmenm sa, in annan fanmir kin reste determinen. E zot i persyade pou ki en zour laverite i sorti.

Mr Speaker, ozordi *TRNUC* in montre nou ki dan serten sa bann ka, ti bann krim byen organize par dimoun ki ti pre ek Legzekitiv sa lepok.

Kot zot ti pe ganny lord pou fer tout sord atosite kont zot prosen. E zot ti pare pou menm vann zot nanm, pou

egzekit lord Albert Rene sa lepok!

Mazorite dimoun, ki'n swiv sa bann deroulman tre pre atraver *Hearing TRNUC* ki'n pase *live*. Apard enn de ki'n pas dan *close session*, zot in war e antann pour zot menm, bann sityasyon ki zot frer ou ser in pas ladan, ki vremen fermal. Ki tris e fer lapenn, kot bokou larm in ganny verse e bokou leker in blese.

En kantite in ganny rakonte, pou tir en pe sa lour lo zot leker, pou bann *perpetrator*. Oubyen sa ki koupab; kot in annan lenstans ki bann sityasyon, oubyen levidans ki'n fer dimoun anmer. E osi reviv sa soufrans ki zot ti pas ladan.

La i fer mwan mazin *case* Mr Brian Victor. Nou'n tann bann temwen ki'n re anmenn sa lemosyon, e osi sa lakoler dan dimoun ler laverite in sorti. Kantmenm sa, mon konnen ki i annan dimoun ki pa pou zanmen pardonn zot. E ni aret plere, pler enn zot pros.

Mr Speaker, parfwa ler sa bann fanmir i koz ek ou, ou realize ki napa parol ki napa mo ki ou pou dir li, ki pou soulaz sa ki zot in pas ladan oubyen adousi zot leker en pe. Parski i annan ka ki vremen annan douler profon lo leker bann viktim.

E i osi annan bokou ki zot sikatris le pase in ganny met o vif ankor, atraver bann *hearing*. Konmsi ou al tir lapo lo zot boubou konm dir Kreol. Malgre ki i annan zot ki boubou pa pou zanmen geri.

Nou bezwen admet osi Mr Speaker, ki sa *closure* ki nou ti pe rode atraver *TRNUC*, ki i ankor annan dimoun, malgre ki in pas devan *TRNUC*, sa ki zot in pas ladan – zanmen - mon repete - zanmen zot pou bliye. Wi zot a pardonnen, me bliye zot dir ou non! E i kler ki i annan ki pou reste tromatize zot lavi antye.

La mon mazin Mrs Barbier, ki mon fek koz avek yer swar. Ki i ankor pe plere ler i rakont ou ki mannyer zot ti vin tir son defen mari ek son defen garson lo lili, anndan se li le 1 Zanvye 1983.

Zis dan *underwear*, bat zot, e trenn zot pou met dan *jeep* larme e met dan kaso Cascade, kot zot in sibir bate pandan 2 zour, san ki zot ti'n fe naryen. Apre sa, zot in vin en target politik, akoz zot ti siport *DP*. Sa msye ti annan son konminyon tradisyonnèl. Mon rapel ti saroy nou sorti lekol.

Zot ti pran ek li. E apre sa fanmir in kontinyen ganny viktimize, kot tanzantan larme in rantre kot zot, e fer zot per. E

depi sa, sa madanm pe viv ek en lafreyer. Son leker i anvole pou nenport ki pti tapaz, ki i tande.

Mr Speaker, *TRNUC* in osi met lo rikord sa bann atosite ki ti pase letan Albert Rene ek James Michel ti o pouvwar. Sa rapor in *reveal* en kantite keksoz, ki nou pa pou kapab fini komant lo la. Nou'n war kot bann madanm e zenn fiy, ti ganny *rape* ou abize seksyelman zis pou plezir bann ki ti dan lotorite.

Bann madanm, ki pou zot ganny en keksoz, zot ti bezwen al granmaten *State House* oubyen *Maison du Peuple* pou fer plezir sef. La mon mazin ou sa madanm, ki'n akont mwan ki mannyer solda ti fer ou per ek fizi ler ti ariv ou tour pou pas dan sa lasanm pou sibir ou labi.

Avan ganny sa larepons pou ou *loan* ki ti'n ganny met dan en let anba en pistol. Kot ler ou ti pe tranble pou fer aksyon, ou ti ganny "pa bliye. Pa bliy sa boug o bor laport ek sa fizi! Ou pa pou kapab taye."

Ou ti malad mon ser, ou ti napa sa larzan pou fini aranz ou lakaz. Ou ti bezwen sibir sa kalite labi. Bokou fwa ler nou'n koze lo sa sityasyon, zis ou larm in verse.

Mon rapel ki mannyer, ou ti per pou avans devan pou met ou *case* devan *TRNUC*. Malgre

sa abizer ki ti abiz ou ti'n mor. Mon kontan ki mon'n kapab ankouraz ou pou fer li. E ou temwannayaz i osi ganny ilistre dan sa rapor. Kouraz mon ser!

Mr Speaker, mon swe ki zanmen, e zanmen mon dir ankor - sa i ariv ankor avek nou bann madanm. E la mon anvi dir ek nou bann madanm Seselwa, fer byen atansyon. Annou kalkil 2 fwa, avan nou met en boug ki eksite letan i war fanm o pouvwar, akoz, zistwar pou zis repet son lekor. Mon poz sa la!

(laughter)
(**APPLAUSE**)

HON REGINA ESPARON

Mr Speaker, i annan dimoun ki later in ganny pran malapropo. Bann ki ti ganny pouse dan zot travay. Ganny viktimize. Ganny arete e detemir san okenn rezon, zis akoz zot pa ti krwar dan sa sistenm.

Dir mwan Mr Speaker, eski sa bann manev pa montre ou ki kalite manipilater e egois sa bann dirizan ti ete sa lepok? Sa ki zot pa ti kapab gannyen, zis zot ti pran. Zanfan dimoun ti ganny abize. Nou'n tann zistwar NYS. Kot laba ou a krwar konmsi zot ti pe al swazir zot pti poul tann dan kazo.

E ti malere ki ti annan adilt ki ti responsab pou livre sa bann zenn fiy, pou plezir lezot lo rekomann gran sef, ler ti bezwen. San panse ki zot ti pe ede pou en adilt abiz e zanfan dan son linosans.

Eski sa bann keksoz konmsa i kapab anmenn *closure* lo sa dimoun, ler i mazin sa sityasyon kin kit en sikatris ovif lo li e mark li pou son lavi antye? Mon konpran prezan akoz, serten paran, ti refize pou zot zanfan al NYS. E akoz ki adilt ti donn lanmen pou fer lamars kont NYS.

Mwan mon ti enn ki mon papa ti dir non, ou pa pou ale laba. Mon ti osi demann, desann pou manifeste a kote lezot Onorab William.

Mr Speaker, mon siport sa rekomandasyon ki'n ganny propoze pou ki bann viktim i ganny serten *counselling*, pou zot annan sa *closure*.

Sa i a ed bann ki'n ganny afekte, ferm, sa sapit nwar. Bouz de lavan dan zot lavi. Malgre i en pe tar. Mon panse i pou omwen en soulazman.

Nou'n osi war dan sa bann ka kot later dimoun ti'n ganny pran malapropo, swadizan pou benefis Leta. Kot pli tar in ganny vann pou R1, oubyen partaze parmi dalon ek fanmir.

E mon siport sa propozisyon ki Gouvernman ti met devan, pou rann bann later ki ti ganny pran dan letan parti inik, ki pa ankor develop. Sa i en lot pa ver rekonsilyasyon.

E mon swete ki en legzersis i ganny fer pou etabli, konbyen ka parey i annan, pou ki sa prosesis i bouze devan.

Diran sa 3 lannen, Mr Speaker, nou'n temway e soke pou antann bann lanmor ki nou ti dir i misterye. Kot in ganny asosye ek Leta. Sa i'n ed nou konpran akoz ki dan bokou ka zot pa ti zanmen enterese pou pourswiv okenn lanket, dan sa bann ka, parski zot menm ki ti responsab pou donn lord pou touye.

Mon'n komans koumsa Mr Speaker, akoz mon'n realize ki dan sa bann letan parti inik, kot Albert Rene ek son klik ti pe *rule border* mon ti pe sey konpran, kwa ki ti pe pase, ler ou ti tann dimoun dir "al demann Albert oli lekor Gilbert Morgan. E demann li kote in zet son lekor?"

E la dan Rapor *TRNUC* volim 2 paz 23, mon'n war ki li Gilbert Morgan i ti premye viktin ki ti ganny fer disparet le 7 fevriye 1977 menm avan koudeta.

Akoz baze lo sa rapor, i ti devwal nouvel ki zot prezimen

fer en koudeta, avek Mr Mancham. Ki ti prezidan sa lepok. Ki li a son tour i pa ti krwar, akoz i ti annan konfyans dan son Premye Minis sa lepok ki ti Mr Rene. Alor i ti devwal tou avek li.

Ti osi annan bann lezot non ki nou'n tann souvan parey Hassan Ali, Simon Desnousse, Mike Asher.

Kestyon ki fanmir e zanmi ti souvan demande, sete lekel ki ti responsab pou lanmor Hassan Ali? E kote lord ti sorti pou elimin li, si pa kot Albert, li menm?

Sa ki'n swiv in tande e konpran. Ozordi dan sa rapor in ilistre ki Mr Hassan Ali ti 2em viktin ki ti ganny elimin dan sa seri mert apre koudeta. E in site ki sa ti pas le 13 Out 1977, a penn 2 mwan apre koudeta.

Mr Speaker, lot kestyon ki ti souvan ganny demande, se akoz zot ti fer touy Simon Desnousse, ek Mike Asher e lezot? Ki Claude Monnaie ti fer kont Leta ki i ti merit lanmor?

Mwan mon'n temway soufrans sa fanmir, ler Claude ti pe *struggle* pou son lavi lopital. Kot son lenz ti kole ek son lapo.

Toutou mon frer, mon temway ou douler dan sa perd. E mon konnen kwa ki annan dan ou leker. Napa sonm larzan

ki pou ranplas sa lanmitye ki ou'n perdi.

Bokou kestyon parey kan ki fanmir pou konnen kote zot in anter Alton Ah-Time? Akoz Andrew Pouponneau ti ganny touye? Ki sa garson ti'n fer zot? Ki Damendra ti'n fer mal, pou zot anmar li ek blok masin e zet dan kannal?

Sa ti bann kestyon ki souvan ti dan domenn piblik ki ti napa larepons. E mon realize ler nou al profon dan sa rapor, ki sa bann viktim pa ti'n neserman fer naryen mal. I zis ki Leta ti war zot koman en menas, e ti donn lord pou elimin zot.

E Mr Speaker, anmezir ki mon ti pe grandi mon ti tann granmoun dir "ler ou pe sorti aswar, marmay vey loto 1122 pangar i anmas ou!"

E pa oze pran pasaz ladan akoz zot danzere, ou riske pa war soley leve. Nou pa ti konpran akoz, me zot ti konnen zot ki zot ti pe dir.

E sa i fer mwan realize ki depi apre koudeta 1977 Mr Speaker, sa dat ki zot lo lot kote latab, pa pou zanmen bliye parey zot sanson menm i sante, i osi en dat nwar dan listwar nou pei e pou bokou fanmir Seselwa.

E sa lepok kot le 5 Zen ti ankor en konze piblik. kot zot ti

oblize desann, pou ador zot Tonton Feray. Parski zot ti'n ganny andoktrinen parey Onorab Naddy in fer nou konpran yer.

Sa lepok ler zot ti pe ranpli nou zorey lo radyo ek zot sanson "Debout Zonm Lib", i annan bokou leker ki ti pe plere.

E la i fer mwan mazin fanmir defen Davidson Changhim, ki ni menm vin met en bouke fler anpe kot zot byennet ti ganny fiziye devan kordgard, zot pa ti kapab. Fanmir Berard ki ti ganny fiziye a mor le 5 Zen, eski zot krwar sa dat i enn ki anmenn lazwa pou fanmir Jeannie?

E la mon felisit ansyen Prezidan Danny Faure ki ti omwen, omwen li i ti kapab apros sa 2 fanmir e demann pardon. Pourtan i pa ni ti dan koudeta.

Sa Mr Speaker i montre nou kalite leker e grander lespri, ki li i annan. Konpare ek zot dirizan konmela, ki li i dir an piblik ki i pa pou "zanmen demann okenn leskiz." E mon pa konnen si pou li sa bann atosite i normal.

Mon konnen ki si Onorab Pillay li i ti a latet sa parti, li avek son grander lespri i ti pou ek son liminite, i ti pou demann leskiz. Akoz i annan en bon

leker. Sa lepok le 5 Zen 77, Mr Speaker, mon ti ankor en zenn fiy, fek fer lakonfirmasyon sa letan.

E i ti difisil pou mwan konpran vreman akoz en koudeta. E sa letan mon fanmir ti bann gran siporter demokratik. E nou pei ti fek ganny son Lendependans. Mwan mon ti napa laz vote, e pa kon naryen dan politik.

Alor, i ti difisil pou mwan konpran, ki ti annan dimoun ki ti swaf pouvwar. E kapab fer nenport kwa, ziska vers disan inosan, pou ariv o pouvwar. Politikman mon ti ankor *naive*.

Me anmezir ki letan in progrese, e mon'n apros matirite sa ti ed mwan pli byen konpran, kwa ki ti pe vreman pase. E akoz ki zot ti laswaf pouvwar.

Me mon pa ti konpran akoz zot bezwen pran lavi dimoun. E konsider lezot koman baryer? Sa i montre en siny defayans e lafreyer, malgre ki zot ti a an kontrol. Selman zot ti per zot lonbraz.

Mr Speaker, mon ti pli byen anrisir mon konesans, lo listwar nou pei ler mon ti antre Lasanble an Zilyet 2001 ansanm avek Onorab Georges. Akoz la ou ti bezwen fouye pou reste azour ek deba ki ti pe pase.

Kot la mon ti konpran poudir apre koudeta, nou pei in pas dan en sart nwar. Kot dimoun in ganny fer disparet anba sa sistenm.

Sa lepok, ti annan en groupman apele Tonton Makout. Ki ti partisip dan sa bann krim organize. Zot ti ganny anploye avek Leta. E ganny peye ek larzan sorti dan fon piblik.

Eski prezan nou pou kontinyen pran larzan Leta pou repar fot sa bann zans?

Mr Speaker, mon pa konfortab ditou avek sa mwan. Dan bann *Hearings TRNUC* ki'n pas *live* nou'n war zot sa bann *perpetrators*. Ti annan ki ti bann *ex-solda*, e i annan ki ti ankor dan lafors, ler zot ti vin devan *TRNUC*. E pou mwan, e nou'n war zot byen kler, pe sey debat pou defann zot bann aksyon.

I menm annan ki'n vin dir fran devan *TRNUC* ki wi in partisipe e in touye. Apre i asiz devan son laport avek portre Albert, pou fer dimoun war ki i vreman ete. Pou mwan sa i apel linyorans.

Mr Speaker i kler ki sa bann aksyon e atosite ki'n pas apre 1993, i montre nou ki malgre ki Sesel ti'n ganny ti'n deklar miltiparti an 1993, sete mem group ki ti la o pouvwar. E

keksoz ti ankor pe kontinyen, kantmenm en pe pli kouver.

Zis get sa ki ti arive le 3 oktob, ler nou ti pe rod fer desann *license* radyo pou fer ki, nou bann frer ek ser in konn laverite. Lafors ti ganny deplwaye kont nou.

E nou bann dirizan ti ganny kas latet akoz zot ti pli vokal, e alor zot ti ganny vwar koman en menas. En lensidan ki Onorab George e mwan menm e lezot ki ti temwayen.

E la Mr speaker, mon pou dir ki en leopar pa zanmen sanz son *spot*. Arive ki par laverti en tabatyer zot ariv o pouvwar ankor, zot pou fer parey!

Mwan mon pa konnen akoz zot pa dezasosye zot ek sa parti ki'n anmenn soufrans pou sa pep. E ki napa kredibilite, e komans a *fresh*, ek en nouvo ideoloji, e si zot anvi kontinyen fer politik. Larg lasenn sa Tonton, e al deboury lo zot menm. Zot a ganny en pti pe plis respe.

E atraver *TRNUC* kot bokou laverite in ganny re-sorti, in ed mwan konpran pli byen, ki sa bann keksoz ti reel. E ki sa parti nwar dan listwar nou pei, pa pou zanmen ganny efase. Nou a met li deryer nou, e fodre zanmen ki zanmen i ganny repete.

Mr Speaker, i osi bon fer remarke, ki ler Vis-Prezidan Meriton, ti vin prezant sa Prozedlwa devan Lasanble, pou etabli sa Komisyon Laverite le 1 Out 2018, i ti dir mon site,

“Sa Prozedlwa i donn loportinite pou ferm en sapit kontrovers nou listwar, pou bouz de lavant avek en nouvo souf san ki nou kontinyen trenn fardo lo lepase avek nou”

E i ti kontinyen an di-z-an mon site “Mon rekonnnet lenportans e nesesite adres bann febles lepase.” Fen sitasyon. Mr Speaker, eski sa bann atosite ki nou'n tande e swiv atraver *TRNUC* pandan sa 3an depi le 9 Septanm, 2018 nou kapab klarifye li zis koman zis febles le pase?

Oubyen i bann vre krim, disparisyon, manipilasyon ki'n arive anver nou prop frer isi menm lo later Sesel. E ki'n al pli lwen ki zis en pti febles le pase.

Si sa bann atosite, ki nou'n swiv i bann ti febles lepase, ki kalite leker bann dirizan ti annan, ler zot ti pe donn lord pou touye e tortir dimoun? E annou pa bliye, ki sa lepok tou sa ki pa ti siport sa rezim *SPUP/SPPF* ti ganny apele, “Lenmi Larevolisyon.”

E ti ganny konsidere koman en tret pou sa sistenm. Kot souvandfwa zot ti viv dan

lafreyer e anba menas, kot nenport ki ler ou ti kapab ganny eliminen.

I osi annan bokou zot in soufer an silans. I annan malgre ki in sibir bokou anba sa rezim, in les tonbe. Ou'n war pli tar in zwenn sa sistenm, malgre ki li son fanmir in ganny fer ditor.

Lezot in rod fason pou al egzile e kit tou zot byen deryer. I annan ki zot ti ganny deporte, pou kit pei dan 24er, ki pann zanmen remet zot lipye lo later Sesel ankor!

Defen Mr Mancham, li i ti menm ganny refize pou vin asiste lanterman son defen manman, Mrs Richard Mancham ki mwan menm e Onorab Pillay nou ti konn li tre byen konman en zabitan Glacis. Ki ti en keksoz ki ti kas leker bokou nou kan nou ti konnen.

Bann ka kot zot ti plant drog, lo en dimoun. E i ti kondann 18an prizon, Mr Speaker. 18an lavi en dimoun in perdi deryer 4 miray inosaman, lwen ek son fanmir, sa i vreman fermal pou lafanmir. Selman fanmir in pardon zot.

Kantite zenn ki'n perdi zot lavi ki ti annan, don pou lev nou pei. Kantite talan ki'n al egzile e

ki ti'n kapab fer kontribisyon pozitiv pou nou sosyete.

Ki mannyer zanfan ki son papa in ganny koup koupe e met dan sak plastik, i santi, ler i pou lir sa rapor. Kot li in ganny kit deryer san en papa dan zot lavi?

Ankor dan letan ki Lasanble ti pe pas sa Lalwa pou etabli sa Komisyon, ti annan en seksyon ki ti koz lo reparasyon. E sa i seksyon dan Lalwa *TRNUC Act 7, TRNUC Act Seksyon 7(2)*. Mr Speaker, mon'n osi note e konpran ler Mr Barry Laine dan son *press release* ti dir ki sete Lasanble ki ti vot, pou dir konpansasyon fodre ganny peye.

Wi nou ti napa dout ladan, me nou bezwen gete kote sa larzan pou sorti. Kestyon se, eski i normal, pou ou ki napa naryen pou fer ek koudeta, e disparisyon person parey mwan, pou war ou pe donn lanmen peye? Mazorite Seselwa i dir non!

Me i annan diferan sizesyon ki'n ganny avanse sorti kot menm piblik. E pwen for dan sa largiman ki zot pe propoze, se fodre pa ki larzan *taxpayers* i ganny servi. Me plito les sa, sa bann dimoun ki'n fer zot krim ou aksyon, oubyen lezot ki'n konpromi, pey sa larzan konpansasyon.

Mr Speaker, bokou dimoun, i an faver sezi bann byen malaki ki sa bann dimoun in erite atraver bann atosite. E vann pou pey sa bann dimoun.

E mon krwar ki Gouvernman i bezwen bouz en pe vit. E komans met lasezi lo sa bann *asset* avan ki zot komans, vann, ou transfer lo dalon.

E si fodre, *Maison du Peuple* osi met li anvant, pou pey en pe sa bann larzan. Sa osi i kapab ganny konsidere. *Maison du Peuple*, a par kont ti ganny donner pou Gouvernman me pa pou en parti politik. A lavenir i bezwen retourn pou Seselwa!

(APPLAUSE)

HON REGINA ESPARON

E dimoun u menm dir mwan, “si Zonm Lib letan i fini *rebrand* osi ti annan valer, ti kapab met li anvant selman kestyon, lekel ki pou aste?”

(laughter)

HON REGINA ESPARON

Mr speaker, sa bann ptipti bout later partou, partou osi i kapab ganny met anvant pou ranmas en pe larzan konpansasyon.

E enn bann rekomandasyon dan sa rapor se pou etablir en komite, sa ki zot apel *successor body*, pou li kontinyen sa travay kot Komisyon in kite.

Ki mon totalman dakor ki sa travay i bezwen ganny konplete, e met dan en arshiv pou ki nou fitir zenerasyon i konnen. Sa rekomandasyon pou enkli sa laspe respe pou drwa imen dan *curriculum* lekol.

I en bon linisyativ, e sa a montre ki nou pe osi, rod fason pou enkli sa lapse respe dan nou zenn zenerasyon pou lavenir.

Mr Speaker, pou konklir, letan mon pe ariv a lafen les mwan dir; anmezir ki mon'n lir sa rapor, mon santi ki si mon anvi vre rekonsilyasyon, nou bezwen fini ek sa letan kot zot fer dimoun disparet.

E eleksyon 2020, in demontre sa. Nou bezwen fini ek sa letan, kot zot fer dimoun per akoz son krwayans politik. Ankor eleksyon 2020, in montre sa kot *LDS* in donn dimoun sa drwa koze, san ki i ganny viktimize.

Nou bezwen fini sa letan, kot nou fanmir i disparet. E nou pa konnen kote son lekor in ganny depoze. Nou bezwen met en lafen ek sa lepok, kot imen pe ganny oprese akoz son

krwayans politik. E zis en diktater ki deside kwa ki ou ganny drwa koz lo la, kwa ki ou pa devret.

Mr Speaker, sa bann atosite lepase, pou selman retourn lo nou later Sesel si selman zot donn zot vot en parti resikle ankòr!

Mon konsey pou ou ki pe ekoute, ki'n soufer anba sa sistenm rezim *SPUP/SPPF*, ki ou pros in ganny viktimize e oprese. Ou ki ou fanmir in ganny torture, met dan prizon. E lezot ki'n ganny anvoy an egzil. Ou ki ou later in ganny sezi. Ou sa madanm ki ti ganny *rape*, mon annan sa pou dir ou, an 2025 zet sa parti ek son move rikord dan bin listwar! Parski deza zot an danze disparisyon.

Met li anba sa beton dan simityer Mont Fleuri, o bor per fondater e zet lakle dan fon kannal!

E les Seselwa respir sa laliberte ki zot in swazir atraver bwat vote, depi 2020. Parski mwan Mr Speaker, mon fyer, mon leker i kler ki mwan dan mon lavi zanmen mon'n sipòrt *SPUP/SPPF*! Mersi.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon a donn laparòl Onorab John Hoareau.

HON JOHN HOAREAU

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour tou dimoun ki a lekout. E mon pou dir en bonzour spesyal Judith, Mike avek David Pouponneau. E osi lafanmir Ah-Time, ki konpri Georges, Georgette, Maureen, Simon e lezot ankòr.

Mr Speaker, avan mon komanse mon oule met en keksoz kler lo rikord. Yer largiman prensipal Onorab Pillay, sete ki Prezidan en Onorab Georges pe retard prosedir reparasyon. E ki Legzekitiv i devret zis adopte sa rekomandasyon *TRNUC*, parey i ete.

E sa in ganny *echo* en pti pe par Rocky Uranie, Onorab Rocky Uranie e Onorab Herminie bomaten. Mon pa konnen si Onorab Pillay pe soufer avek *dementia* a en tre zenn az. Me selman...

(Interruption)

(laughter)

MR SPEAKER

Onorab, Onorab, Onorab. Ou pa kapab fer sa.

HON JOHN HOAREAU

Ok.

MR SPEAKER

Mon konnen ou'n ou dir "ou pa konnen".

HON JOHN HOAREAU

Me selman, mon pa konnen si i pe...

MR SPEAKER

Me selman letan ou dir en keksoz koumsa ou pe dir. *Retract, retract,* silvouple. Mersi.

HON JOHN HOAREAU

Mon a *retract* sa mo "*dementia*". Me selman mon krwar poudir i pe obliy keksoz byen vit.

MR SPEAKER

Ok.

HON JOHN HOAREAU

Ok? Parske lo *Order Paper* le 13 ek le 14 Zen, ti annan en Mosyon ki li menm i ti anmennen. Kot i ti demande ki Lasanble i *resolves itself into a committee in accordance with Standing Order 30 ...*

HON SEBASTIEN PILLAY

(Off-mic)

MR SPEAKER

Onorab-Onorab Pillay ou a pran laparol letan mon donn ou laparol. Mersi.

HON JOHN HOAREAU

Pou diskrit Rapor *TRNUC*.

HON SEBASTIEN PILLAY

(Off-mic)

MR SPEAKER

Onorab, silvouple aret argimant ek mwan. Mersi. Onorab Hoareau, terminen e respekte bann Manm dan Lasanble. Ou'n demann leskiz, swiv dan sa lord.

HON JOHN HOAREAU

Napa problemm Mr Speaker. E sa ti pou pran nou anviron 2an pou nou kapab depouy sa rapor *TRNUC*, an metan tou lezot louvraz Lasanble dekote. Mr Speaker, se sa ki pou met retar dan sa prosedir reparasyon.

(APPLAUSE)

HON JOHN HOAREAU

Mr Speaker, mon oule zwenn avek mon bann lezot koleg ankor enn fwa pou remersi ansyen Konmisyoner *TRNUC*, ki'n travay tre dir pou entervi e rod laverite e prodwir sa rapor.

San dout en gro travay ki'n ganny realize. E bokou zefor in ganny mete pou sirtou rod laverite menm ki zot manda in fini, me travay i la. Mr Speaker, mon oule komans mon lentervansyon par metan

lanfaz ki sa lannen i enn ki tre enportan pou nou koman bann Lezislater.

Akoz i mark 30enm lanniverser Konstitisyon nou Trwazyenm Repiblik. 31an retour ver miltiparti. E 30enm Lanniverser nou Lasanble. Etandonnen, ki sa lenstitisyon i form parti sa 3 brans gouvernans. E an menm tan pilye fondamantal nou demokrasi, nou'n ganny konfyè avek en latas tre lour pou diskrit rapor *TRNUC*.

I en lokazyon inik e emouvan pou nou bann Manm, me an menm tan en responsabilite enorm ki nou bezwen desarz li avek bokou prekosyon.

Annefe nou bezwen pa les nou ganny antrennen dan tro bokou detay lo bann ka lo sa rapor, aköz tou Seselwa in deza tande e trouve lo televizyon, dan lakour tou sa ki'n pase pou preske 3an.

Alor, travay devan nou i merit annan pou bi ede kontribye dan en zefor pou anmenn la rekonsilyasyon. E osi anmenn lespwar pou bokou dimoun, ki pe ekspekte serten reparasyon, pou soufrans ki zot in pas atraver apre koudeta le 5 Zen 1977.

Sa responsabilite lo nou zepol ozordi, i enn kot nou merit

abord serten size pertinan. E donn en direksyon lo *the way forward*. Mr Speaker, sa pti pei Sesel in ganny beni avek en labote merveye. E osi en klima ideal kot nou pa bezwen manto, ni sofaz pou viv parey sanson i dir.

I malerezman pas atraver en sapit fermal e sanglan dan son zistwar. En letan ki ti'n ganny dekri koman en nyaz nwar ki ti'n anvlop nou pei. En letan kot lespwar pou viv dan laliberte ti sonm.

En letap ki nou'n pas atraver pou en koudeta organize par en group dimoun, ki ti swaf pouvwar. E pa ti pare pou fer sanzman atraver bwat vote.

Zot ti pare pou servi vyolans e nenport ki mezir, pou zot kontrol en pep e enstal en Gouvernman diktater. A sa lepok klima zeo politik, kot lemonn ti polarize ant 2 blok *Western and Eastern block* ti permet zot bouz dan sa direksyon.

E koudeta in en pratik model dan bokou pei Lafrik, pou swadizan retir bann Gouvernman Neokolonyal. E en group dimoun ki malerezman in fondater parti *US*, ki ozordi i dan Lopozisyon ti'n swazir sa direksyon.

En parti ki'n sanz son non an plizyer repriz, parey kanmeleon. Me ki pa'n zanmen sanz son ideoloji en prensip marksis, baze lo kontrol, kontrol e plis kontrol an servan lafreyer e legzekisyon pou bann ki ti kont zot.

Mr Speaker, sa apartir ki nou pe fer referans avek pa'n zanmen rat lokazyon pou glorifye zot per fondater Albert Rene. Koni konm Pti Frans. En non ki sinonim avek soufrans, e lopresyon.

En dimoun ki ti met satan premye e Bondye deryer atraver son aksyon. En zonm ki'n zet lavi son sitwayen olye protez li. En zonm ki annan disan lo son lanmen, e ki'n pas son leritans zenetik avek en parti ki'n kree ki apel *US* ozordi.

Mr Speaker, fodre ki Seselwa ki ankor pe siport sa parti i realize ki i pe siport en parti ki'n ralye deryer lespri satanik. E en parti ki sitan ipokrit, ki ler ou koz lo bann atosite anba zot direksyon zot sot anler, e zot dir ki zot pa konn naryen ladan. Zot pa ti la, pa'n ariv dan zot lepok.

Me annan menm lenspirasyon o tann zot pe felisit lakonplisman anmennen par Mr Rene zot pre fondater. Sel Manm zot parti ki'n annan kouraz pou demann pardon e ki

montre grander lespri se Mr Faure. Byen evidaman sa in ganny fer resorti, e mon felisit li pou sa. Akoz in montre ki i kapab disosye li avek lemal.

Mr Speaker, premye pwen ki mon oule fer resorti lo sa rapor ki travay *TRNUC* in fer, sete i konpleks e i pa ankor fini. Pou ilistre sa, mon pou al briyevman lo ka Judith Dupres nee Pouponneau ki ti pe rod apre disparisyon son frer Andrew.

Mr Speaker, ziska ozordi lafanmir Pouponneau i ankor pe mars avek larm dan zot lizye. Akoz i pa kler lekel ki'n touy Andrew e ki fason in mor.

E kote in anter li. Andrew en zenn solda sa lepok, ti pe servi son pei me i ti'n ganny kondannen dan lakour militer parey nou dir *Court Martial* pou 3 mwan Coëtivy. I ti pe servi son santans lo Coëtivy.

I ti ariv lo kan *UVC* zour ki rebelyon on 1982 ti fer par move sans. Akoz i ti'n ganny blese avek laf, ler i ti pe desarz bato 5 Zen. E i ti bezwen lasistans medikal. Alor i ti'n desann Mahe lo sa bato pou li vin pran son lasistans medikal.

Me ler i ti vin lo kan *UVC* rebelyon i deklare, e in war li o milye sa konfli. Dernyen fwa son ser Judith ti war li, sete ler i ti'n pran refiz kot li.

Ler Radyo Sesel ti anonse pou tou solda rann lekor e desann kordgard, li i ti desann kordgard Beau Vallon pou fer zisteman sa.

Avan i ti ale, i ti dir ek son ser “Mon pe ale, mon a war ou pli tar”. En pli tar ki zanmen in arive. E se sa dernyen fwa ki manm son fanmir ti vwar li. Mr Speaker, Rapor *TRNUC* i donn diferan versyon lo sa ki’n arive.

Ler Mr Chow ti ganny entervi, i ti dir ki Andrew in ganny touye e met ansanm avek Simon Desnousse e Mike Asher dan sa loto ki *State Security* ti fer eksploze Anse Forbans.

Tandi ki plizyer temwen in dir ki Andrew in sibir bokou bate ek tortir kot kan Bel Eau, akoz en ex-solda Mr Hermitte ki’n dir ki Andrew ti tir fizi lo zot dan bagar rebelyon. Plizyer ex-solda in rakonte lafason ki Mr Bonte ti pil lo latet Andrew.

Tandi ki Mr Bonte li i dir i pa ti Sesel sa letan. Me sa pa’n ganny siporte par levidans. Mr Labiche ti dir ki Andrew i’n ganny touye kot kan Legzil Sans Soucis, e antere kot Kan Tobrouk.

E i osi annan entervi, ki’n dir ki Andrew in ganny fiziye par en Mr Baccari an montan Bougainville. Kot i ti’n ganny anmennen dan *jeep*, met dan minot apre ki i ti’n ganny

koudpye dan latet e i ti pe rann disan par son labous ek zorey.

Son lekor ti ganny answit ganny zete dan kap ros ver delo sale. Nou a rekonnèt ki i annan bokou temwannayaz ki en pe enkonsistan. Alor, menm si i annan bokou temwannayaz Judith, David e Mike pa’n kapab zanmen ganny *closure* dan sa zistwar.

Zot tou zot pe demande “akoz ki zot frer in perdi lavi?” E i pa ti merit perdi lavi dan sa fason. Repoz anpe mon kouzen! Sa i montre ki i ankor annan travay ki merit ganny fer lo bokou bann ka.

Dan serten ka, *perpetrators*, bann petisyon *amnesty*. Lofis *Attorney Zeneral* pou bezwen sivre bann ka avek prosekisyon dapre rekomandasyon.

A sa pwen, mon le fer resorti Mr Speaker, ki i annan nesesite pou ensiste en *successor body* i enn ki reel. Pou kontinyen ek bann lenvestigasyon. Mr Speaker, dan mon distrik i annan bokou lezot ki’n pas atraver *TRNUC*. Ler mon lir ki ti arive le 13 Septanm 1984, en zenn papa 25an Mr Alton Ah-Time ki ti disparet Beau Vallon menm zour ki son garson ti pou selebre son lanniverser 2an.

Sa i fer mwan tris koman en papa. Son manman in mars avek sa douler ziska son lanmor. I ti eksprim son soufrans atraver en let dan *Hebdo, L’Echo des Iles* avek tit “*Lettre d’une maman dans la peine*”. Sa triko ki son manman ti mete, tou le Sanmdi pou desann bazar enskri lo la “*Where is my son Alton?*”

E sa semiz ki Alton ti prefere, ki Mrs Ah-Time in anter avek. Sa kantite legliz dan tou parwas ki Tant Simone parey nou ti apel li, in al fer lapriyer pou rod konsolasyon avek son Bondye. Eski sa pa ase rezon pou *US* vin demann en pardon, pou fot ki zot rezim barbarik in fer, avek zot per fondater?

Eski zot leker i sitan andirsi koumsa? Akoz zot napa en leker imen? Akoz sa mo pardon i trangle zot koumsa? Olye demann pardon, zot *Leader* Mr Herminie i dir sa ki kont son parti, zot pou vwar zot anba en pon. En lot Albert!

Eski nou pou vwar listwar repet son lekor, si zanmen Sesel i met konfyans dan Parti *US*?

Mr Speaker, se pou se la ki mon pou siport bann rekomandasyon sa rapor. Ki baze lo letablisman standar moral e etik dan politik ki pli o posibil. Vedir bann dirizan i devret promot Rekonsilyasyon e

Linite Nasyonal, dan plas divizyon e laenn.

LDS i pe dir “Sesel i pou tou son zanfan” me Mr Herminie pe dir i pou zet nou anba en pon! Ledikasyon lo *rule of law* e drwa imen, travay kontinyel pou annan en Lafors Lapolis e larme profesyonnel ki rann kont lo zot aksyon.

En lafors ki pa pou zet lavi, akoz zis ou pwennvi politik. Me i pou prezerv e protez lavi. Lezisasyon lo *hate speech* e respe lo medya sosyal. Ledikasyon lo vre listwar Sesel dan *curriculum* nou zanfan, ki pe grandi.

Mr Speaker, tousala i enportan pou pa les sa ki’n arive, ariv zanmen ankor. Mr Speaker, Alton Ah-Time, Simon Desnousse, e bokou lezot zenn a sa letan parti inik, ti form parti en mouvman ki ti apel *MPR* – (Mouvman pou la Rezistans).

En mouvman anba *leadership* Gerard Hoareau. Zot sel bi sete pou retourn la demokrasi Sesel. E kestyon bomaten in demande, akoz zot in anvoy mersener Sesel? Zot ti bezwen anvoy mersener, akoz ti napa lot opsyon demokratik dan en parti inik.

Sesel ti *heavily militaries* apiye par bann *rogue state*, parey North Korea anba *Kim II*

Sung. Tanzania anba *Julius Nyerere*. Repiblik Linyon Sovyetik anba *Leonid Brezhnev*.

E *Madagascar* anba *Didier Ratsiraka*. En pe letan pli tar ler detrwa Manm *MPR*, enkli Gerard Hoareau. Mr Gerard Hoareau ti'n ganny *murder*, ti'n ganny اساسين, en zenn pret Anglikan, ki ozordi i nou Prezidan, ti komans en lalit kont la diktatir dan nou pei.

I en per ki pa ti per pou koze. Pou mwan zot tou zot in ede pou nou rezouir sa laliberte e menm dan serten ka, serten nou pe abiz sa laliberte san pran kont responsabilite ki vin avek.

Ozordi mon oule dir en gran mersi o fon mon leker, tou sa bann ki ankor vivan. E ki'n ede pou anmenn miltiparti.

Pou bann ki'n kit nou malerezman, mon oule pas mon swe avek zot fanmir. E dir sa bann dimoun ki zot lanmor pa'n vin anven. Zot bann ero pou mwan, e pou zot fanmir. Mon asire avek ki rekomandasyon *TRNUC*, mon pou siport ki apre 39an lanmor Alton ki son garson ki la ozordi i annan 41an Dean Morel e lafanmir Ah-Time, pou santi zot rekonforte.

Mr Speaker, mon pou siport sa seksyon rapor ki koz lo *memory*. Mon konsyan ki Fondasyon Gerard Hoareau,

chair par Colin Dyer pe deza angaze e kominike avek Gouvernman pou ganny en sit pou en memoryal. Ki al dan menm laliny avek rekomandasyon *TRNUC*.

Mon oule profit sa loportinite pou demann Gouvernman pou rapidman travay avek sa fondasyon, pou ganny en sit apropiye dan nou zoli *Peace Park*, ki'n ganny dedye pou sa memoryal.

Si nou donn Mr Mancham, Mr Mandela, Mr Gandhi en plas spesyal, nou bezwen kapab osi donn nou bann ero sa plas spesyal. Petet en moniman ki pou annan zot non. Pou tou sa bann viktim ki'n kit nou, pandan sa 43an - bann viktim politik. Anba sa 43an *SPPF*/Parti Lepep avek en portre, e en deskripsyon biografik ki ava kit zot memwar vivan.

Departman Kiltir e Minister Ledikasyon, i bezwen osi zwe zot rol. Premyerman Minis Ledikasyon i bezwen fer sir, ki nou zanfani ganny edike lo vyolans – (*sorry*) lo vyolasyon drwa imen. E ki'n arive Sesel, koman parti nou listwar. Menm apartir lesklavaz e kolonyal.

Tandi ki Departman Kiltir i bezwen etablir en repozitwar pou piblik ganny akse avek bann dokiman *TRNUC*.

Finalman Mr Speaker, lazistis pou bann viktim ki swa in perdi en manm fanmir. Swa ki'n ganny vyole seksyelman *State House*. Swa bann ki'n perdi propriyete, bann ki'n ganny bate e torture.

Bann ki'n ganny anprizonnen san zize, bann ki'n sibir tout sort viktimizasyon, mon pou donn mon sipor pou nenport ki mezir reparasyon finansyel, ou lezot fason ki Gouvernman i propoze.

Mon ti a vreman apresye ki a premye lenstans, propriyete bann *perpetrators* i ganny sezi e vann.

Larzan ki a ganny ramase, i a ganny partaze avek bann viktim atraver bann *Victims Committee*, ki a desid lo metodoloji. E pratik e lazistis pou sa bann viktim. Mr Speaker, Parti *US* ozordi i annan bokou propriyete ki'n benefisyè anba sa sistenm ki'n ranplas.

Si *natural justice* i en prensip ki nou dwatet krwar ladan, alor nou bezwen komans avek zot avan.

Mr Speaker, sa *Victims Committee* i bezwen ganny vwar ki i pe travay avek bokou *fairness*, kot bann viktim i ganny konsilte. E a tou moman fodre ki zot ganny konsilte pou gete si fason pou bouz a lavan.

Mr Speaker, mon asire ki Lofis *Attorney Zeneral* pou osi zwe zot rol prosekisyon pou bann ka ki'n komet krim e ki pa'n demann *amnesty*. Fodre lazistis ki mon krwar ladan, e mon'n kontribye pou anmennen, i ganny fer.

Fodre ki en leson i ganny donnen avek bann ki'n abiz zot pouvwar e ki'n detri lavi plizyer. Mr Speaker, avek sa mon pou remersi ou.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab Pillay ou ankor annan en *point of order*? Wi?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Pou mon *point of order*. Mon annan, mon ti a kontan ganny klarifikasyon avek ou, akoz pou mwan mon bezwen demann ou. Ki manner mwan koman en Manm Lasanble e mon *Caucus* i sipoze ganny trete?

As far as I know Dementia i en kondisyon lasante ki serye. E ki i annan bokou dimoun ki soufer avek sa kondisyon isi, e mwan mon en siporter sa koz. Akoz mon annan menm manm fanmir ki soufer avek sa. E i pa en mo ki servi pou dekri en lot dimoun premyerman.

HON JOHN HOAREAU*(Off-mic)***HON SEBASTIEN PILLAY**

Dezyenmman; - ou'n koze ou *relax* ou. Dezyenmman mon napa problem ek ou koze mwan, dir sa ki ou oule ou. Mon pe zis dir ou larealite la deor.

Dezyenmman, i annan en keksoz ki mon pa ganny en konpran ki pe arive dan Lasanble. Ler zot nonm non, zot ganny drwa nonm non. Mwan mon nonm non, dimoun i anvoy let *Right of Reply*. *Right of Reply* i dir ki, mon get sa enn dernyen ki'n anvoye. Sa dimoun i dir i enterpret mon parol e mon pe esey dir en keksoz, e *still* ou lir sa *Right of Reply*.

Dan sa 2 premye *Right of Reply*, mon ti kareman dir ki an relasyon avek Minis, mon ti fer relasyon avek koudeta.

Dezyenm *Right of Reply* mon ti fer an relasyon avek *staff*, ki pe ganny dir pa bezwen vin *rally*.

La sa enn i dir ki mon'n esey dir. Mon pa'n zanmen mansyonn koripsyon. E *still* son *Right of Reply* i ganny *admitted*. E *still* mwan mon ganny dir...

E la mon ganny dir dan Lasanble ki sa ki pou ganny fer se ki sa ki Konstitisyon i donn mwan drwa pou fer, pou ganny

curtail anba atraver en *ruling* ki ou, ou pou anmennen.

E prezan ler wen Manm lo ou kote latap i nonm non, i *ok*, sa. Ou nonm non Dokter Herminie, ou dir Dokter Herminie i dir i pou zet dimoun anba pon. Kan zanmen in dir, napa problem.

*(Interruption)***MR SPEAKER***Order! Order!***HON SEBASTIEN PILLAY**

So, Mr Speaker...

MR SPEAKER

Wi?

HON SEBASTIEN PILLAY

Nou de Onorab Lemiel nou'n asiz avek ou dan ABC.

MR SPEAKER

Wi.

HON SEBASTIEN PILLAY

E ou ti donn ou langazman lo sa deba ki nou, nou konnen pa ti pou ganny garde. Nou ti konnen pa pou ganny garde, Onorab Lemiel i kapab *speak to it* akoz i ti *witness*.

E sa ki mon pe realize pe arive, se ki nou pa oule nou kote ki la nonm non. Me sa kote i ganny drwa nonm non. Me

prezan ki pou arive prezan mon pe donn ou. Mon pe dir ou Mr Speaker, nou osi nou pou komans nonm non. Nou pou komans nonm non napa problem! Akoz sa ... i pa pou kapab kontinyen.

E prezan *perpetrator*, pe ganny apele *perpetrator* par Manm Lasanble. kan Konstitisyon i dir en dimoun i inosan *until proven guilty*. En dimoun i annan rekour. I annan en rekour legal, me selman Leta pa oule donn nou lalis *perpetrators*.

MR SPEAKER

Ou pe refer ou deba. Ou pe reouver ou deba Onorab Pillay, les mon a reponn. Mo asosye bann Manm ou byen lezot dimoun avek bann mo ki montre en dezabilite, oubyen en maladi oubyen soz, i *out of order*.

E Manm pa devret servi, e mon'n demann Onorab Hoareau pou *withdraw*.

Lo kestyon nonm non, mon pe sey otan ki posibil ki non ki ganny nonmen, i non ki'n ganny site dan rapor. Mon'n lir sa rapor pou en sel rezon mwan. Se pou konnen apepre ki sa ki Manm i pou kapab nonmen. E sa ki pa pou kapab nonmen.

Lo kestyon nonm non Onorab Herminie, mon oule dir ki Onorab Herminie in fer serten *statement* ki dan domenn piblik. Mwan ladiferans ki mon fer, se ki Manm pa devret nonm non avek dimoun ki pa enplike dan proses TRNUC, ki pa dan en *case history*. E ki pa'n fer en komanter an piblik avek ki annan rapor avek sa size.

Selman, an di-z-an sa mon pou dir bann Manm osi vey byen avan zot nonm non. Akoz i fasil pou sorti dan sa bann... E mwan menm mon, mon bezwen swiv tre pre pou gete si i pa sorti dan sa domenn. Sa proses pa fasil pou Manm Lasanble. I pa fasil pou zot *come to terms* avek sa ki'n arive.

E mon regrete ki mon krwar nou pa pe fer ase anver rekonsilyasyon. Me selman deba i la mon pa pou kapab enterfer. Nou ava pran *break* la, e nou a retournen.... *Oh*, wi Onorab Loze ti'n lev lanmen. Onorab silvouple, wi? Fer bref.

HON JOHAN LOZE

Mr Speaker, mon ti anvi *seek* ou gidans. Mon konpran ki ou'n dir kestyon nonm non dimoun ki'n aparet devan TRNUC, ouswa ki lo rikord. Si en dimoun li in aparet, son non in ganny nonmen li in konteste. In

proteste e in nye. E in napa bann laprev ki'n anmennen kont li.

Eski nou koman Manm Lasanble, nou kontinyen nonm son non perpetye sa ki i pe esansyelman en *hearsay* lo balans probabillite? Ouswa, eski nou aplik en serten restren avek nou lekor? Avek sa gidans linite nasyonal ki ou pe donn nou. Nou *go all out*, nou dir *n'importe quoi*?

Akoz i annan dimoun ki pe mentenir son linosans, son non pe ganny nonmen. I vre son non in aparet lo dokiman, me li i pe mentenir son linosans. Be prezan li sa dimoun kot i ale pou li ganny en rekour li? Akoz ou konnen, i vin en dezyenm soz lo li la li osi. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab, mon dakor avek ou. Mon krwar ou pwen i valab. E se pou sa ki mon demann bann Manm pou vey byen, si en dimoun in *denied* ki lakizasyon ki'n ganny fer Lasanble pa devret nonm son non.

Me selman, mon pe sey fer mon mye, pou gard sa deba anliny avek sa ki annan dan Rapo TRNUC. E mon demann bann Manm pou ed mwan dan sa lantrepriz silvouple. Mersi.

Nou a pran break la. E nou a rebran, nou a rebran deba 11er 10. Mersi.

(BREAK)

MR SPEAKER

Bon, avan mon pas laparol avek prosen entervenans mon le pran en pti moman pou fer enn de remark, lo lafason ki deba pe deroule. Mon konnen tou bann Manm in fini ekrir zot *speech*, zot in fini deside ki zot pou dir.

E petet sa ki mon pou dir, pou napa okenn laplikasyon. Me selman mon pe fer remark lo lapar mwan menm mwan koman Speaker, e *Leader* Lasanble. E osi lo lapar en seksyon nou popilasyon. Mon oule dir ki mon en pe dezapwente avek ki mannyer deba pe deroule.

E pou 2 rezon;

- 1) Mon pa krwar bann Manm pe *focus* lo rekomandasyon dan sa rapo. E se sa ki nou bezwen pou al devan. Se sa ki nou bezwen, Lasanble i bezwen dir ki i oule war i ganny fer, e ki mannyer i oule ganny fer a lavenir. So, sa i enn.

- 2) Mon krwar poudir deba pa pe fer tro bokou pou avans Rekonsilyasyon e Linite

Nasyonal. E pou mwan sa ki mon oule dir, se mon war en kantite lefor pou repas, re-ekrir Rapor *TRNUC*. Repas lo tou bann keksoz ki'n pa... i byen pou fer referans avek Rapor *TRNUC*. Me selman mon krwar referans i devret ganny fer, pou fer en pwen lo rekomandasyon.

Mon war osi en kantite referans avek lefase, lefe lesklavaz *and so on*. Ki napa vremen relevans pou fer avek sa ki devan nou. Mon respekte liberte tou manm pou koze, manner zot anvi.

Me selman mon santi i neser ki mon eksprim sa pwennvi, zis pou mwan met lo rikord sa ki mwan koman Speaker Lasanble, mon war ki manner deba i devret deroule.

Bon, avek sa komanter mon ava envit prosen entervenans. E nou'n ariv lo Onorab Conrade Gabriel.

HON CONRAD GABRIEL

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou dimoun a lekout. Bonzour bann dimoun, spesyalman zabitan Point Larue. Dabor mon a komans koumsa;

I annan 2 entervenans avan, Onorab Esparon in sey son mye pou met tren lo ray. Malerezman in fini kit disparet tren. Manner son

lentervansyon in vini, nou pa war ni tren, ni ray.

Onorab Hoareau in seye, per fondater in apel li Pti Frans. Soufrans e lopresyon, mon anvi zis fer nou tou ki la rekonnèt poudir plen nou ki la dan sa Lasanble gras a sa msye.

(APPLAUSE)

HON CONRAD GABRIEL

Kontan pa kontan sa msye in fer bokou dan sa pei. Arsitek ekstraordiner, *respect*, mersi. Rapor in ganny soumet e i responsabilite Gouvernman Legzekitiv pou enplimant li, si krwar i merit ganny enplimante. Nou merit tir sa dan kare Lezislatif.

Nou'n fer Lalwa e lefe i reste ki Lasanble i bezwen... Lasanble in fini fer son bout.

E nou travay i preski dir terminen Mr Speaker. Zot in demande pou table sa rapor pou nou lenformasyon. Mon krwar pa si i ti egzize ki Lasanble i fer deba lo la. Zot i deside anmenn 2 Konmisyoner pou sey ede. Me malerezman, parey nou'n vwar yer keksoz in *backfire*.

Si Legzekitiv ti vremen serye, zot ti pou pran en lot lapros e koz pirman lo rekomandasyon, e reparasyon.

Me ki nou'n vwar? Zot lentansyon se pou politiz sa deba, e sey kre en lot persepsyon otour sa rapor. Me safwasi lepep pa pou anval ankor sa labwet. Sa i zis en mannev pou zot vin fer politik ek sa rapor. E i kler Mr Speaker, lefe i reste ki zot ki *rule border* parey zot kontan dir.

Me les mwan *remind* zot, ki sa pa pou lontan. Zot manda pe al *expire* tre byento. Lasanble son rol se Lalwa, e ou konn sa tre byen Mr Speaker.

Lalwa in fer e *TRNUC* in arive. Prezan Legzekitiv regarde ki i pou fer. Mon pa krwar ki nou devret al dan gran deba. Akoz rekomandasyon i la pou ganny egzekite. Ase zwe ek sa bann viktim silvouple.

Senpleman boul i dan zot kare. Zot in ganny eleksyon, e sa *TRNUC* ti en zouti kle dan zot demars, *deal* avek prezan. *Full stop*.

A lafen dizour, malgre tou sa deba, nou *input*, pou napa gran lenportans e pa vo dan naryen. Akoz Komisyon in fini admet ki pa tou laverite ki'n sorti. Nou pa pou zanmen ganny tou laverite. Sa i montre ou ki sa travay pa ankor fini e pa pou zanmen fini.

Napa tou laverite e pa tou dimoun ki'n vin devan pou donn zot vre versyon. E

Komisyon pa'n kapab fer naryen letan dimoun pa'n kapab vini. Sa ki'n vini in akont dan son faver.

I annan ki'n ganny demanti, e i annan ki pann kapab ganny demanti. I annan ki'n zwe viktim kan zot ti pa en viktim, zis akoz zot in afekte en pake dimoun. I annan in anbarase i annan in kanmi. E lalis i long.

I menm annan sesyon ki'n deroule an prive. E la i annan dimoun ki'n ganny sans defann zot lekor. I annan pa'n ganny sans defann zot lekor. Savedir rapor i *one-sided*. E mon kapab azoute ki rapor i *bias*. Me par kont i annan dimoun ki'n senser e dir laverite e *rien* ki laverite. Sa nou bezwen admet e rekonnnet Mr Speaker.

Prezidan Faure in brav pou etabli sa komisyon. E sertenman i ti avek bon lentansyon. Son bi prensipal se re-inifye Lepep Seselwa. E pran en lapros bipartisan pou nobou anmenn laverite, pardon, linite, lazwa, larmoni e anmenn sa vre rekonsilyasyon parmi nou pti popilasyon.

Eski sa pou vreman arive, mannyer keksoz pe ale? Sirtou ler mon ekout lot kote lata? *LGB* i oule ki sa dimoun e non pa Leta ki bezwen rann kont lofans labi ou koripsyon,

whatever atosite ki'n arive kontrerman avek desizyon, e determinasyon ki annan dan Rapor Komisyon.

LGB pa siport aksyon pou pous travayer ki'n komet atosite, ki pe travay dan Servis Piblik. Rezon i senp, aköz LGB i konnen ki i annan dekwa *perpetrator* dan servis piblik ki form par sa Gouvernman aktyel.

Mon pa dan en pozisyon pou nonm non. Aköz zot pe refize donn lalis *perpetrator*. Ki zot pe kasyet? E lekel ki pe ganny proteze?

Leta ki devret ed bann viktim avek reparasyon. E sa i *stipulate* klerman dan rapor. Linite pa pou arive ler ou fer en lot group dimoun responsab aksyon en lot dimoun. Sa prosesis pa pou zanmen fini, kontrè i pou met plis disel dan boubou.

I annan bann *statements* alegasyon plizyer lasonpsyon ki'n ganny fer ki pa fonde Mr Speaker. Ki mannyer nou pou *deal* ek sa? La nou antann en *successor body* pou kontinyen sa travay.

Savedir i en lot striktir pou ganny met an plas pou kontinyen sa travay. Me ki mannyer travay pou kontinyen? Selman rapor in fini fer e

prezante. Nou kapab poz nou lekor plizyer kestyon lo sa size.

Eski sa rapor i kredib finalman? Kredibilite sa Komisyon i an zwe. Vi ki dan Lalwa pa fer provizyon pou en *successor body*.

Sa Komisyon ti aparet devan sa Lasanble a plizyer repriz pou reviz e amann zot Lalwa. Aköz zot pa ti entrodwir sa *clause* kot en lotorite pou ganny formen ki ti pou fini sa travay?

Rezon i senp. Legzekitiv i anvi retard sa prosesis, zot esper manda Komisyon terminen e sanmenm sa ki mon dir zot pe fer zafer deryer zafer, sa i danzere Mr Speaker.

Pandan *Question Time* le 1 Out, nou'n tann diferan larepons ki'n kontradwir kanmarad. E ou menm ou Mr Speaker ou'n bezwen entervenir a plizyer lokazyon, pou ed nou 2 Konmisyoner reponn kestyon. Pirman nou vwar en lesey pou sey kasyet serten lenformasyon. Lenpresyon se ki sa rapor i pirman politik.

I enportan note ki Edie ti anmenn *TRNUC* Ankour, e sirman avek presyon Legzekitiv *case* ti ganny tire Ankour. Fodre pa nou bliye sa. Ki mannyer nou pou *achieve* sa bann lobzektif, ki sa rapor pe demande?

Ankor enn fwa i enportan note ki nou'n depans en pe larzan ek sa prosesis rekonsilyasyon.

Eski ti vo lapenn? Eski apre depans tou sa larzan, Seselwa i pli *happy* e satisfè? E la mon mazin sirtou sa group dimoun ki pa'n benefisye ek en pansyon a laz 63an. Sa i serye Mr Speaker.

Si mon kapab met en perspektiv, ou ti ganny ou pansyon a laz 63an mon panse. Eski sa bann Komisyoner ti annan ase konpetans pou finalman prodwir en rapor ki *fair* e zis? Akoz tou sa bann Konmisyoner ki ti *involved* dan sa prosedir ekout bann *case*, pa ti vin devan nou Lasanble pou ede reponn kestyon. Avek tou respe pou Mr Green e Mrs Purvis, zot in sey zot mye.

Mr Speaker, bokou kestyon i leve otour sa Komisyon. Sirtou ler 2 son Manm kle i demisyonnen. Dapre konpran zot ti kalib, kosto e kapab ki ti pe fer en bon travay. I reste en mister.

Mr Speaker, rekonsilyasyon e linite i komans ek nou dan sa Lasanble. I vreman malere pou antann en Onorab lot kote latab dir "Ki nou ki responsab pou tou sa ki'n arive dan sa pei" en lakizasyon direk e serye. Letan

en *l'homme de loi* i dir byen for ki "ki li i la pou maltret nou" *meaning* Lopoziyon.

Eski nou pe pres lape e linite? Napa parol ki'n ganny dir

"Disan Mr Rene i lo nou lanmen.

Sa msye pa ti en bon boug." Eski ou, ou en bon boug Onorab? Eski bann *MNA* ki lot kote latab...

(Interruption)

MR SPEAKER

Onorab, eskiz mwan. Eskiz mwan. Mon konsern... mon pa anvi enteronp deba. Selman lefe ki ou'n nonm *homme de loi*, mon konsernen ki ou pe fer referans avek Onorab Georges.

E mon pa rapel ki Onorab Georges in dir ki i la pou maltret zot. So, mon ti a demande silvouple, mon demann ankor, respe pou bann Manm ki la i pri mondyal.

Swa pa nonm non direk, ou pa en referans ki idantifye sa dimoun. Silvouple, silvouple evite. Mersi.

HON CONRAD GABRIEL

Mon a swiv ou gidans Mr Speaker. Mersi. Sak lokazyon ki zot gannyen nek zot maltret *US*. Nou konnen zot dan problem Mr Speaker. Nou'n ganny dir ki

nou met retar dan travay Gouvernman.

Nou pans negativ, e nou en Lopoziyon ki pares. Nou anmenn Sesel dan presipis e en kantite lezot keksoz pou sey denigre nou parti.

E ou a krwar pli ki zot maltret nou, prezan ki nou vin pli for e pli determinen ki zanmen.

(APPLAUSE)

HON CONRAD GABRIEL

Ler mon'n ekout *LGB* e lezot entervenans lot kote latib, zot bi prensipal se ferm Parti *US*. Rezon i senp, ler zot get *turn out* sa dernyen *rally* in sok zot vre! I montre ki *US* i ankor en lafors dan sa pei. E en vre lafors ki pe senm lafreyer dan kan *LDS*!

(APPLAUSE)

HON CONRAD GABRIEL

Panic mode, activated. Ler ou ekout Onorab Hoareau e lezot ki'n pran laparol lot kote latib, sel parti ki pe sey demaske tou zot bann zwe sal se pa lot ki *US*. Zot lesey pou fer nou disparet pa pe marse, e pa pou marse. Sa i pe rann zot fristre e ankoler.

Mr Speaker, en gran deba koumsa zis pou vin dir frenm *US*, par sezi tou son byen i en

gaspiyaz letan Lasanble. Akoz Legzekitiv i konnen ki sa pa pou zanmen arive.

Tou viktim i konnen ki sa pou pran en pake letan. I annan bann prosedir legal konplike ki pou enplike.

Viktim i kapab esper bokou lannen pou sa arive. Me sa i en nespes koudeta dan li menm Mr Speaker. Nou parti zanmen in deza anvi al dan sa direksyon. An terminan, mon swiv ou gidans.

An terminan mon pa oule al dan *cases-by-cases* mon swiv ou gidans Mr Speaker, mon pa pou lontan. An terminan, eski sa rapor i vreman konplet? Byensir larepons i non.

Nou'n ganny dir ki lalis *perpetrator* i sansib, i pa'n ganny soumet ek Lasanble.

E la nou konnen akoz i sansib. Ler nou ekout lentervansyon lot kote, sirtou *LGB* ek son *Deputy Speaker*. I kler ki zot pe esey protez zot bann solda.

Eski si ou en siporter *US*, ou en *perpetrator*? Kestyon pou en sanpyon. En pti pwen refleksyon Mr Speaker, ki lenpak i annan lo en dimoun ki'n ganny akize malapropo?

Zot lenformasyon ki'n ganny donner pa konkret, e pa solid. Kot napa levidans direk. Eski baze lo tousala, nou kapab

sertifye si sa rapor i bon manner in ganny ekrir? Eski nou kapab *trace* sa bann Konmisyoner?

Kan lefe i reste ki *meeting* anba, anba in deroule ek Legzekitiv. Mon swete ki Lepep Seselwa i a zize pou zot menm. Letan pe aproz e byen vit.

Lo sa kote latab, nou pou fer sir ki keksoz i ganny mete dan son vre konteks e son vre perspektiv. Bann viktim pe senpleman ganny servi par Legzekitiv, pou zot ganny *political milage*. Sa i kler e mon krwar zot dakor ek mon.

Determinasyon in ganny soumet ek Legzekitiv, e boul i dan zot kare. Leta i sipoze regard dan reparasyon.

Deside ki zot pou fer, aköz Seselwa in fatige e in ganny ase apre plis ki 2an edmi anba Gouvernman LDS. Zot in dekonekte ek sa pep e byensir zot mank efikasite.

Sa in ganny manifeste byen for dan sa *rally* ki ti deroule Dimans le 30 Oktob lo *Mini Stadium*. I kler ki i annan en nivo lafreyer enorm dan kan LDS. Zot santi ki olye US disparet, zot ki pou disparet!

E la i dir sa Gouvernman koup riban *no way*. Nou konnen zot dan problem. Mon remersye Lepep Seselwa, e sirtou bann zabitan Pointe

Larue ki ti ralye deryer nou bann *leaders* dan lape e trankilite e larmoni.

Malgre i annan ki pe ganny viktimize apre sa *rally*, pa dekouraze mon asir zot ki *better days are coming*. Reste solider e ralye pli for.

Akoz nou lo sa kote latab nou pli determinen ki zanmen, dan nou travay. Mon swete ki solisyon reparasyon e rekomandasyon i trouve dan zot fame manifesto “Sesel pou tou son zanfán”. Mersi.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon a pas laparol Onorab Michel Roucou.

HON MICHEL ROUCOU

Mersi Mr Speaker. Mon a dir bonzour tou mon bann koleg Onorab. Bonzour tou zabitan Mont Fleuri ki pe ekout nou la. Mr Speaker, ler mon'n ekout mon koleg ki'n koz avan mwan, tipikman mon'n kapab realize kote sa min bwi i sorti.

(laughter)

HON MICHEL ROUCOU

E, si ou war ozordi zot pe dir nou dan US, dan LDS, dan LDS nou pe enkyet aköz zot *rally*. Mr Speaker, *rally* ti ganny fer

Freedom Square avan apre in bouz en kou Roche Caiman. In desann en kou, in fer *United Square* e la in desann dan *Mini Stadium*. Mr Speaker, kwa ki nou pou enkyet dan *LDS*?

Mr Speaker, le 5 Zen 1977 mwan mon pa ti ankor ne. Mon manman sa letan ti annan li zis 15an. E mwan ler an grandisan, apre 41an ki sa Komite *TRNUC* in ganny formen. Kot lekol dan nou *history*, ou kapab dir ti napa ki vreman ki ti arive apre ki i ti annan en koudeta. E pou nou, nou ti ganny dir poudir en zonm ti debarke, debark lasose e i ti vin delivre nou dan lamizer nwar, parey Onorab Herminie in dir.

E mwan pou mwan, mon demann mon lekor be eski aköz nou ti dan lamizer nwar ki nou bann frer ek ser ti ganny fer disparet? Ti bezwen ganny touye, ganny tortire Mr Speaker? Savedir Mr Speaker, i ti napa en lekor pou li delivre sa pep pou nou byennet.

E dan mon distrik Mr Speaker, mon kapab... in annan apepre 5 zabitan ki'n vin devan kot *TRNUC*. Mon kapab mazine Mrs Lespoir, en madanm aze dan mon distrik, ki li ler i ti kot li en msye ti apros zot ti vini ti dir ek zot poudir son garson in ganny touye.

E ler zot ti desann, pou ariv kot lakaz mor, zot ti vwar ki lekor sa garson ti annan plizyer koudbal lo li. E zis mazine Mr Speaker, ziska ozordi sa manman li menm li i ankor pe soufer, aköz in perdi son garson.

E ankor en lot temwannayaz Mr Speaker, ki mon kapab dir in tous bokou Seselwa, kot sa in anmenn en laklerte li menm li ki vreman ti arive, ler Mr Brian Victor ti vin devan pou li rakonte ki vreman in arive.

La kot son 2 koleg, son 2 zanmi Mr Sonny Elizabeth avek Mr Hoffman zot ti perdi zot lavi Mr Speaker.

Apre ki mon'n ekout Mr Victor donn son temwannayaz Mr Speaker, e mon'n vwar lo televizyon kot menm Lakour zot ti al vizit *site*.

Souvandfwa dan *weekend* ler mon tant pou fer en pti vire ek mon fanmir, mon ti pas sa semen pou mwan vwar pou mwan menm. Ki zistans apre ki sa msye apre ki in pas dan sa bann leksperyans, in bezwen marse pou li kapab al rod led.

Mr Speaker, ler ou get tousala i bann keksoz ki desir ou lekor. E ou demande si ti neserer pou annan tousala? E bokou letan apre Mr Speaker

2005, mon bezwen mazin en madanm Takamaka Mrs Flocy Beaudouin ki apre ki son garson ki ti en larme ti'n sove dan kan Barbarons, en solda.

Mr Speaker, le 6 Mars 2005 apre ki i ti ganny en *call* sorti lo kan, ki i ti deside akoz lafreyer, i ti deside Mr Speaker, pou li retourn ek son garson li menm li, akoz apre ki i ti ganny sa *call* i ti per Mr Speaker.

I ti pran son garson desann avek retourn avek li lo kan Barbarons, son garson ti apel Mr Cliff Beaudouin, ki i ti ariv laba apepre dan 9er i ti met son garson lo kan. An retournan ler tan apre Mr Speaker, i ti ganny en *call* ki son garson in swiside dapre ki zot in dir li.

Be zis mazine, kwa ki en manman i kapab pe pas ladan. E ziskan ozordi Mr Speaker, e mazine sa ti ariv le 6 sa garson ti pou ganny li 20an le 20 Mars, detrwa zour apre. E tousala Mr Speaker, sanmenm sa ki ozordi nou war nou, nou la pe diskite lo sa rapor e lo sa rekomandasyon.

E mon'n ganny sans Mr Speaker, pou mwan pas en pti pe mon osi lo rekomandasyon anmennen par *TRNUC*. E mwan osi mon pou *share* en pti pe bann pwen ki bokou mon bann koleg oparavan in tous lo la.

E en pwen dan paragraf Mr Speaker, ler in koz en pti pe lo bann ki'n komet en pti pe bann lofans ki zis an ka zot pe travay dan bann servis piblik ki zot pou bezwen ganny *release*.

Parey mon bann koleg in dir oparavan Mr Speaker, mon osi tou mon pa dakor avek sa. E mon panse - *dismiss sorry*.

Mon panse ki sa Mr Speaker, i kapab rod en lot fason pou sa, si an ka parey zot annan zot bann byen ki zot in gannyen dan en fason mal pandan koudeta, apre koudeta kot sa osi i kapab ganny pran pou nou kapab pey bann ki'n ganny afekte, bann viktim.

Osi Mr Speaker, i annan ankor bann lezot pwen, bann rekomandasyon ki'n ganny mete, pou kapab ede dan sa proses pou anmenn rekonsilyasyon.

E enn ladan ankor se ki, i pe koz lo rapor ki pou ganny met an Kreol. Rapor final e osi ganny mete dan en *achieve*, e osi ganny mete dan nou *library*, ki okenn dimoun ki bezwen pou zot kapab, zot anvil sa rapor ki'n pase pou ganny bann lenformasyon sa osi i a kapab ede.

E mwan mon panse Mr Speaker, sa rapor li menm li ler i pou ganny mete laba, avek

nou nouvo library ki nou'n gannyen, sa i ava ede pou ki nou bann zenn demen pou zot kapab konn en pti pe ki vreman in pase dan sanmenm sa bann letan.

E ki vreman in arive, ki sa i a kapab ede ki demen sa pa kapab ganny repete li menm li.

E si mon pou tous lo en lot rekomandasyon Mr Speaker, se ki en rekomandasyon ki'n ganny mete dan en lot paragraf, se ki Minister Ledikasyon li menm li i bezwen adopte sa rapor final, kot la i ava ganny mete dan *curriculum* kot lekol.

E sa ti'n ganny dir ki i ti'n devret ganny fer an 2003, pou 2004 kot sa bann letan kot Minister Ledikasyon li menm li kot sa ti ava antre dan nou *history*, kot bann zenerasyon ki vin apre pou zot kapab konn en pti pe *history*.

E osi konnen lo kote bann drwa, drwa labi imen. Koz en pti pe, e ki demen sa pa ava kapab ganny repete. E mon konnen poudir se ki Minister Ledikasyon ler pou fer sa, petet i pou bezwen annan en pti pe plis bann *teacher* ki pou bezwen fer sir poudir zot a zour avek sa bann lenformasyon zot osi, pou zot kapab anmenn sa kot bann etidyan.

E koz en pti pe lo la. E petet fer bann serten lesan, e

analiz ki fer sir poudir demen nou bann fitir *leader* ki sa zenerasyon ki pou von apre nou, ki zot, zot ava vwar zot menm zot kot sa ki'n pase i bezwen ganny repete Mr Speaker.

E osi dan rapor, rekomandasyon Mr Speaker, i pe demande ki i annan en *successor body* ki pou ganny etabli, pou ede avek travay ki Komisyon li menm li ti'n komanse.

Ki petet pa ti ankor fini, kot sa i a kapab ed bann ki'n ganny afekte, ouswa petet bann ki pa'n ganny sans pou zot vin devan pou nenport ki fason, pou zot osi kapab ganny sa soulazman, pou zot kapab vini anmenn zot douler sa soufrans ki zot pe pas ladan.

E kot la sa *body* li menm li i a kapab ede. Akoz la deor mon mazine ki i annan bokou Mr Speaker, petet bokou ki petet ti ankor annan sa lafreyer ek tou sa ki'n pase ki zot, zot pa'n ganny sa kouraz sa lafors pou zot fer konnen ki vreman in arive ek zot fanmir swa zot zanfan.

Sa i ava ede bokou Mr Speaker, e sa pou kontinyen avek bann *investigation* kot la nou a kapab vwar kot sa *successor body* li menm li i pou kapab kontiny sa travay.

E Mr Speaker, i annan bokou ankor bann lezot rekomandasyon ki'n ganny met devan li menm li. Parey lo kote mon kapab dir ou, en *body* endepandan ki pou ede ek bann viktim.

Sirtou NYS parey mon bann lezot koleg in pas ladan. Kot bann zanfan, bann fiy ler zot ti krwar zot pe al NYS pou zot kapab kontinyen avek zot letid pou konn en pti pe plis lo bann lezot keksoz, pou zot vin en pti pe pli endepandan. Zot ti vwar zot kot zot ganny pran zot anmennen serten landrwa, kot la zot ganny *rape* Mr Speaker.

E osi petet si sa i kapab *extend* en pti pe dan sa manda ki sa pou annan, i annan ankor bann lezot dimoun ki petet bann madanm ki pa ti NYS.

Zis parey mon kapab mazine i annan e madanm ki boner Onorab Esparon in tous lo la, kot li dan son byen fe pe sey al rod en soulazman en led Mr Speaker, kot li i ti bezwen vwar li kot i ti war li dan en sityasyon kot li osi Mr Speaker i ti war li pe ganny abize Mr Speaker.

E sa petet sa osi tou i a kapab ede. Ede pou bann an deor bann ki pa ti ankor vin devan, kot sa i a kapab *extend* en pti pe plis son lebra, pou kouver en pti pe bann an deor

ki pa ti NYS li menm li, petet ki'n pas dan sa form labi bann viktim.

E ler nou pe koz lo kote reparasyon, byensir nou pe koz lo kote konpansasyon Mr Speaker. Ki mon kapab dir se ki parey bokou in ganny dir se ki, mwan yer mon'n pran en pti pe letan, ler mon'n ekout bann deba mon'n kapab koz ek enn de zabitan dan mon distrik.

Mon'n dir zot ki zotpanse lo la? Lo kote sa zafer konpansasyon. Zot dir "wi" bann viktim i *deserve* pou zot ganny en konpansasyon Mr Speaker.

Me selman zot pe dir se ki bann *perpetrator*, bann ki'n komet sa bann lofans, zot devret pe ede rod en fason pou zot kapab ed Gouvernman pou kontribye pou kapab pey sa bann lofans ki'n ganny fer Mr Speaker.

E osi zot pe dir pou dir parti sa letan, Parti US ki ti la sa letan. Zot osi bann rekomandasyon ki'n ganny mete Mr Speaker, se ki zot osi zot devret zot byen pe ganny sezi, vann pou kapab pey bann viktim.

Zis parey Mr Speaker, mwan mon ti annan, mon tipanse poudir sa pe ganny fer. Parey dan mon distrik i annan en propriyete ki'n ganny vann

ki ti pou Leta ki ti ganny donnen ek parti *US*. In ganny vann pou R5.8 milyon, me sa larzan ti ava ede pou pey Mrs Lespoir son konpansasyon Mr Speaker.

Me selman parey zot vwar malerezman, sa pa pe al ganny arive. E soulazman ankore plis, se ki si zot ti kapab ganny en pardon sorti kot Parti *US*. Sa ki mon'n ganny dir ek mon zabitan dan mon distrik. Me malerezman nou war ki zot *leader* in dir non.

Li i pa enterese pou vin demann okenn personn pardon li. E mon tir mon sapo avek Mr Faure, ki li in annan sa grander lespri Mr Speaker pou li kapab fer sa. Pou li kapab vini pou li eksprim son lekor, kot in demann pardon.

I ti menm dir Mr Speaker, ki sa pa ti devret arive. E mwan mon pe lans en lapel Mr Speaker avek *Leader* Parti *US* pou li revwar. Vini demann pardon bann viktim, lo non son parti ki ti la Mr Speaker.

E osi Mr Speaker, dan rekomandasyon, in ganny demande ki en *task force* oubyen Komisyon i ganny kree pou ede pou kapab sa travay pou rod bann ki'n perdi.

Nou bann frer ki'n disparet, ki ziska ozordi zot fanmir pa ankore konnen ki'n

arive avek zot. E mwan mon sipor sa Mr Speaker, e petet mon ava dir Mr Speaker ki petet sa komite oubyen sa *task force* ki pou ganny kree, petet la i a kapab ede avek bann osi ki apre in disparet.

Parey mon kapab mazin enn, enn mon zanmi Mr Speaker. Enn mon koleg travay o paravan Mr Marvin Asba, ou war? Petet ler sa *taskforce* oubyen sa Komisyon i a kapab ganny kree, e li osi son paran a kapab ganny en soulazman kot zot ava kapab konnen ki vreman in arive avek mon zanmi.

Akoz nou ti travay ansanm, ler mwan mon ti antre travay mon ti zwenn li. E laplipar letan ou ti al lo bann *site* ansanm. E sa Komisyon Mr Speaker, i pou ede pou kapab donn en soulazman.

E petet bann ki konnen, ki konnen kote enn nou bann frer ouswa ser, oubyen bann ki zot konnen kote petet zot lekor in ganny anmennen pou ganny antere. Ki fanmir i a kapab ganny en *closure*.

Mr Speaker, mwan mon pou donn mon *full* sipor bann rekomandasyon ki *TRNUC* in anvoye. E mon demann zot pou zot kont lo mwan, mon oule dir zot mersi. Mersi pou sa travay ki zot in fer. Mersi pou bann

staff osi tou, ki zot in dedye zot letan. Bann ki'n travay volonter osi tou Mr Speaker, pou ede ki Lepep Seselwa i kapab ganny en laklerte lo bann atosite ki'n arive dan lefase.

E marmay mon zenerasyon, nou pa ti la sa letan, ler sa bann atosite ti arive. Me selman nou'n tann koz lo la an pasan. E mwan Mr Speaker, mon osi mon ti en aktivis *US* lontan, Parti Lepep akoz pa ti ankor vin *US*.

E mwan parey mon 2 koleg Onorab Naddy in fer e Onorab Zialor e Onorab William in fer, mwan osi mon pou donn mon *apology* Mr Speaker. Mon pou donn mon *apology* avek pep Seselwa, bann espesyalman ki'n soufer. Akoz mon osi tou linyorans, san konnen poudir sa bann atosite i ti annan nou bann frer deor ki zot, zot pe soufer.

Bann manman, bann zanfan e zis boner mon kapab zwenn en zenn garson ki son papa osi tou, i pa konnen ki'n arive ek son papa. Mon santi mwan privilezye Mr Speaker, pou mwan zwenn sa garson e donn li en pwannyedmen, donn li mon lankourazman e senpatiz avek li ek son fanmir.

Mwan mon pou donn mon sipor sa bann rekomandasyon Mr Speaker. E mon demann tou

Manm menm bann ki lot kote latab pou zwenn avek nou, pou nou kapab ede pou anmenn sa rekonsilyasyon sa linite Mr Speaker. E ki nou pei i kapab bouz an avan. Mersi.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon donn laparol Onorab Kelly Samynadin.

HON KELLY SAMYNADIN

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou mon bann koleg Onorab. Tou dimoun a lekout, e spesyalman zabitan distrik Au Cap.

Mr Speaker, le 5 Zen 1977 mon pa ti ankor ne. E mon manman pa ti ankor mazine pou konsevwar mwan. Akoz i ti ankor annan zis 11 an a sa letan. Letan mon ti pe enteroz li lo souvenir sa zour, i ti dir mwan ki sa letan i ti ankor dan linyorans. Me i mazine ki ler son papa ti antre dan lakaz an presipitan, e kriye "Albert Rene in fer koudeta. Fizi pe pete partou! In dir dimoun reste se zot pa desann dan semen!"

Aprè sa, tou dimoun ti asize e pret zorey avek radyo. E la zot in tande ki Prezidan Mancham in ganny *overthrow*. E Mr Rene ki ti nouvo Prezidan.

Malgre sa Mr Speaker, ozordi mon vwar mwan, 46an pli tar, konman en zenn Onorab, aze selman 34an, pe entervenir lo Mosyon Rapo *Truth, Reconciliation and National Unity*. Sa i demontre zistans ki nou nasyon in arive pour kapab arive obtenir vre demokrasi ki sa pep lontan ti pe serse.

Wi, Mr Speaker, 7 Lasanble pli tar Sesel in pas dan en seri transformasyon e en tranzisyon politik. Nou'n premyerman kapab temwannyan an 2016, dan 6enm Lasanble, kot *LDS* ki ti Lopozisyon a sa letan, ti kapab ganny li en mazorite syez dan Parlman. E sete a sa letan ki Lalwa pour *TRNUC* ti vin an enplimantasyon - gras a 15 lo 10.

Dezyenmman, nou'n osi kapab temwannyan en sanzman dan gouvrenans Legzekitiv an Oktob 2020. *LDS* ti reisi, anfen, kapab vin o pouvwar e detronn sa parti ki'n la depi koudeta '77. Mye koni konman, *SPUP/SPPF/Parti Lepep/US* e la tou resaman, "*A New United Seychelles*".

E ozordi Mr Speaker, mon pour avoue ki wi, atraver bann ka ki'n ganny met devan *TRNUC*, sa pep in kapab dekouver avek bokou lemosyon,

bann atosite ki sa parti minoriter in kree. E fer sa desizyon pour tir zot o pouvwar akoz zot ti'n ganny dyagnoze koman *unfit* pour gouvren sa pei dan bwat vote, Oktob 2020!

(APPLAUSE)

HON KELLY SAMYNADIN

Mr Speaker, an 2019, mon ti vwar mwan pe swiv sa bann temwannyanz avek bokou lemosyon mwan osi.

E wi, mon'n osi plere, soke ankoler e fristre. Me ozordi, avek lafyerte, mon santi mwan privilezye pour eksprim lo lapar zabitan Au Cap, ki'n met mwan la dan sa Lasanble pour koz lo lazistis. E pour mwan osi fer mon kontribisyon lo sa rapo.

Sa ki ti plere ti plere, fanm konman zonn. Sa ki ti eksprim ek lakoler ek degou ti koze. Me laverite ti ganny met deor. Malgre ki serten ozordi pe kestyonn sa laverite.

Se pour sa rezon ki mon pour agree ek rekomandasyon Rapo *TRNUC* ki en sipor lasante mantal i ganny kree pour provizyon bezwen bann viktim, temwen, sispe ek *perpetrators*. Avek bi pour asiste bann ki'n bezwen reviv bann levennman tromatizan.

Bann ki'n sibir bann reaksyon piblik negativ,

pandan letan ki zot ti pe ed Komisyon akonplir son manda pour retrouv laverite.

Tou resaman, Mr Speaker ti annan en *video* ki ti pe sirkile lo medya sosyal, kot en serten dimoun ti pe deklar son lekor en *perpetrator*. E i ti pe dir serten keksoz ki pour mwan ti ase konfizan e an menm tan enkyetan.

E mon ti pe demann mon lekor si vremen sa dimoun i dan en leta kognitiv ki normal. Si mwan, parmi plizyer lezot dimoun ti pe demann sa kestyon, i vedir ki an realite i annan en problem dan son rezonnman.

Dan sa ka, mon pour siport sa rekomandasyon aköz i fer bokou sans. E sa bann levennman ki'n arive, si napa striktir pour siport tou bann kin enplike, byensir i pour anmenn ver zot detriman mantal. Aköz sakenn in ganny tromatize dan son fason.

Mr Speaker, parti *SPUP/SPPF/Parti Lepep/United Seychelles* e *A New United Seychelles*, ti vin avek en prensip sosialis.

En sistenm popilis ekonomik e politik baze lo posesyon kolektiv, komen e piblik lo bann mwayen prodiksyon. An dot mo, en sistenm sosialis ki ti sipoze

anvizaz propriyete partaze, ek kontrol parmi laklas travayer.

Kestyon ki mon pe demande ozordi, i ki zistans ki sa parti in abiz zot pouvwar prensip sosialis, a sa letan lo Lepep Seselwa? Apre sa 371 ka admisib dapre Lalwa *TRNUC* ki'n ganny ekoute, eski pa i vre ki zot in egziz zot kontrol lo sa pep? Aköz zot ti krwar ki se zot ki ti annan lotorite propriyete piblik, prive e persepsyon dimoun a sa letan?

Mr Speaker, zot ti krwar ki se zot ki propriyeter sa pei, ensi ki son bann sitwayen ki pe viv ladan. Ki fer ki sa ki pa ti aksepte e krwar dan zot prensip, ti ganny eksterminen ou ganny anvoye egzile, forse pour viv ek lafreyer, per zot prop lonbraz. Aköz zot ti santi zot lavi an danze, e perdi zot sans apartenans dan zot prop pei.

Ki fer mwan mazin sa gran propriyete Au Cap, kot ozordi nou apel *Green Estate* ki ti pour Mr Michael Green li menm. E ki zot ti ganny pran avek li an malapropo an 1981, fors li pour al egzile, zis aköz i pa ti krwar dan zot rezim. Eski sa i byen Mr Speaker?

Wi zot in fer *social housing* lo la. Wi zot in fer *golf course* pour *Reef Hotel*. Wi zot in develop later pour lagrikiltir. Wi

lezot in ganny later pour fer lakaz. Me a ki pri? Par denigre en endividi pour fer lezot satisfé?

Ti annan later Sesel a sa letan. E i ankor annan later e si zot ti bezwen, mon krwar ti annan en fason pli apropiye pour fer li.

Ozordi, lo sa menm propriyete, Gouvernman in bezwen vwar li pe negosye en bout later kot *golf club* i ete avek *Guinness Overseas Limited*, atraver *Seychelles Breweries* pour kapab fer en *bus stop* ki pour benefisye zabitan sa kominote. Nou pa'n sezi sa bout later nou Mr Speaker.

Me plito, nou'n pas atraver prosedir legal normal pour nou ganny *droit de superficie* pour fer lenfrastruktir pour zabitan kapab zourir. Savedir, Gouvernman a sa lepok ti'n kapab annan en '*table ronde*' avek Mr Green pour fer le nesese. Zot pa ti bezwen vole!!

Mon oule profite pour remerci Gouvernman *LDS* pour travay ki zot pe fer pour ki tre byento, sa morso later ki reste ava retourn kot lafanmir Green.

Pour al pli lwen dan *Gaza Estate* osi i annan later ki'n ganny sezi an malapropo e ki ozordi i ankor lo non en serten endividi. I osi annan later lagrikiltir dan *Mandarine Estate*

lo non en *ex-MNA* ki pa ankor fer nanryen lo la!

Nou pe koz konpansasyon Mr Speaker? Opsyon i annan. Annou eksplere!! Akoz mwan fransman mon pour dir lo non zabitan Au Cap ki'n met mwan la, ki mon kont servi *taxpayers money* pour pey konpansasyon pandan ki serten ankor pe zourir byen Malaki!

E mon pou siport rekomandasyon ki en *successor body*, i ganny apwente pou konplet travay ki bezwen ganny fer. E ki enkli konpansasyon li menm.

Mr Speaker, eski sa parti ki ozordi pe fonksyonn konman en parti minoriter dan sa Lasanble Nasyonal, pa ti pe abiz Konstitisyon Sesel, ki ti ganny konsevwar le 21 Zen 1993 anba zot *watch*?

Ozordi 0940 bomaten, mon ganny en mesaz e sa dimoun i dir mwan koumsa "mon pe ekout *MNA* Herminie dan son prezantasyon kot i pe zistifye koudeta. Ti annan problem sosyal Sesel sa letan. E i pou toultan annan, pe enport ki Gouvernman ki o pouvwar.

Sesel ti ganny son lendepandans le 29 Zen an 1976, apenn 1an. Mr Rene to fer koudeta, e tou sa ki Mr Herminie pe dir i bann rezon ki

ti ganny donnen pou zistifye son aksyon kriminel. I pa'n donn Mr Mancham son manda 5an pou enplimant son plan pou Sesel. Koudeta ti montre Seselwa ki degre Mr Rene ti lafen pouvwar!

Sel bi ki i ti annan, e pou anbet nou. I ti sey fer nou konpran ki li i pou tir Seselwa dan mizer. Bokou Seselwa sa letan pa ti siport *SPUP*. E Mr Rene ti konnen ki i pa ti pou zanmen gannyen dan en eleksyon lib. Sel fason pou li pran pouvwar, sete fer koudeta". Fen sitasyon.

Letan ki Mr Michael Green ti vin devan sa Lasanble pour son prezantasyon, Mardi le 1 Out 2023, i ti dir e mon site "Si laverite pa sorti, pour difisil pour annan pardon. San pardon, pour napa rekonsilyasyon!". E sa i vre.

Mr Speaker, anba seksyon reparasyon, Komisyon i rekomannde ki en *state apology* i ganny donnen pour tou bann viktim koudeta 1977. E ki Leta i fer en komitman ekspresif pour ki sa ki'n arrive pa ariv ankor.

Ansyen Prezidan Faure ti demann pardon lo non son parti lo televizyon nasyonal pour bann atosite ki bann *perpetrators* in komet anba

rezim *SPUP/SPPF/Parti Lepep/United Seychelles*.

E ki nou war ozordi? In abandonn sa bato terer, aköz i nepli vwar sans pour asosye li avek sa parti. Se *SPUP/SPPF* ki responsab pou koudeta. E se zot ki ti o pouvwar pandan Dezyenm Repiblik. Se pou sa rezon ki nou ti pe ekspekte zot pou vin devan, e prezant en leskiz lo lapar zot bann predeseser. Se sa lipokrizi Mr Speaker.

Zwe defansiv pou kouver bann malfe zot bann swadizan ansyen dirizan. Ziska ozordi, Mr Speaker, napa ankor en manm dan *leadership* sa parti minoriter ki'n vin devan pour demann pardon lo non zot parti, pour lapenn zot in fer soufer sa pep. Selman, zot pe vin koz ek nou "*A New United Seychelles!*".

Ki mannyer zot kapab koz 'nouvo' si zot pa ankor kapab tir sa vye kitenge sal ki lo zot? *Fingerprint 5 Zen 1977* i ankor tase lo zot! E mon pe demann sa pep pour mazin byen avan rekonsider retourn zot o pouvwar.

En santer popiler ti sante an 2018 e mon site "Granmoun i dir mwan koumsa, sa pei i dan sa fason senpleman aköz le 5 Zen 77.

I annan en bann swadizan malen ti pran kontrol sa pei avek fizi, e fer koudeta. E sa zour ti premye fwa ki Seselwa ti war vre vyolans antre Seselwa apre lendependans. Me selman, konklizyon i kler, sa nasyon in ganny batir dan vyolans!!!” Fen sitasyon. E sa i larealite.

Levidans i la dan Rapor *TRNUC*. Sa pep in tro soufer e bann kosmar lepase i ankor pe tourmant zot. Sikatris i ankor vivid, e i menm annan ki pa pour zanmen kapab ganny *closure* pour sa ki zot, e zot pros in pas atraver.

Krwar mwan Mr Speaker, napa okenn sonm larzan ki pour sifi pour kapab efas sa sapit nwanr nou listwar, e kalmi douler sa pep. Sa ki’n arive in arive, sa ki’n ale in ale. E larzan pa pour zanmen ase pour retourn sa bann dimoun. E menm repar domaz ki’n ganny fer.

E mwan, mon pe demann ek lepep Seselwa pour reflexir; reflexir byen avan zot swazir pour met konfyans dan *A New United Seychelles*!

Eski zot anvi sa sapit nwanr nou listwar i repet ankor? Mazin byen, *Leader* parti minoriter ti dir resaman dan enn zot bann *mini rally* ki sa ki pa siport zot, pour al rann lapel dan en rigol anba en pon.

Ki mesaz ki i ti pe sey fer pase? Eski sa pa en mesaz menas kont sa pep?

Pour mwan, sa i senpleman demontre ki *A New United Seychelles* pa’n zanmen anvi e pa pour zanmen anvi rekonsilye avek sa pep! Si ozordi nou war zot ankor pe glorifye prensip 5 Zen 1977, kot pei ti ganny pran par en koudeta, ki mannyer nou ekspekte sa nasyon pour bouz devan avek zot o pouvwar?

Ozordi, nou pe vwar Sesel kot i refleri. Sanzman in arive. Soley i ankor pe tape. Zwazo i ankor pe anvole. Kanmaron pe reganny prodwi lo zil. *Air Seychelles* in reganny son lezel. Bokou transformasyon in arive e ankor pe arive.

Seselwa in donn Sesel ankor en sans an Oktob 2020. Sansan, ni en leskelet ti pour napa ozordi ek sa kales!

Mon mesaz pour zot lo lot kote latab: met an tet ki sa pep ki pe ekout nou ozordi dan tout son mazorite, pa pour zanmen ankor dormi boner! *Never Again!!* Seselwa in aprann son leson e zot pa pour fer menm fot ankor.

Zis pou fer Onorab Herminie konnen atraver ou Mr Speaker, si vreman zot ti lafors pli for dan Sesel, ou pa ti pou trouv ou dan plas

proporsyonnel dan en parti minoriter dan sa Lasanble ozordi. 2025 i ankor dan 2an. Ler ou apre, nou'n pare!

(APPLAUSE)

HON KELLY SAMYNADIN

Ozordi Seselwa i kapab, atraver lalit ki *LDS* in fer pour laliberte lekspresyon, annan son prop lavwa. E menm i annan serten, san okenn lafreyer ganny entimide.

Pa parey *Leader* Lopozisyon ti pe sey fer nou krwar yer dan son lentervansyon, ki'n mont lo *stage* pour maltret dimoun konman "lezar mangouya ek dragon." Eski sanmenm sa bann ki pe aspire pou vin dirizan sa pei? Mon poz sa la Mr Speaker.

Komisyon i osi rekomannde ki Gouvernman i ranforsi lezislasyon lo bann larises ineksplikab dan en fason *vigoureuse* e rapid. Nou konnen ki bokou sa bann byen malaki pe ganny vann an brit an bann.

Bokou zot bann sef a sa letan in byen pase, byen donn bal dan bann byen Leta e prive. E Seselwa la deor i vwar e zot okouran. Akoz se zot menm ki furni lenformasyon zot bann deroulman.

Alors, nou pe demann gouvernman pour travay dan sa direksyon pour ki aksyon legal i kapab ganny pran dan en dele letan ki pli efikas.

Mr Speaker, nou pa pour zanmen oubliy bann dimoun ki'n perdi zot lavi e deklar perdi me ki apre in ganny retrouve.

Me nou osi bezwen mazin bann ki'n ale, san en tras, ni en nouvel pour plizyer lannen. E ki ozordi, zot fanmir e pros ankor pe anmenn zot dey.

Kestyon ki zot in poze, larepons ki zot in sey rode ki'n anven. E ozordi, Mr Speaker, nou antann bann Manm parti minoriter pe kestyonn kredibilite Rapor *TRNUC*.

Kwa sa bann dimoun ki'n vin devan avek zot bann *grievances*, zot in envante tousala? konmsi sa bann dimoun i'n sitan nanryen fer, pour zot gaspiy zot letan pour vin koz mansonz lo televizyon nasyonal konmsi *telenovela* parey en bann ti pe dir?

Sa rapor i rezilta 4an lenterogasyon e travay dir en Komisyon, konsernan bann fe ki'n arive.

Malgre ki pa tou ki'n reisi annan levidans pour prouve, me zis par santiman ki fanmir e pros bann viktim, temwen e menm bann *perpetrators* in

aprouve, ti ase pour konpran ki sa pa ti en zwe.

Dan sa ka, Mr Speaker, mon pour siport rekomandasyon kot Komisyon pe demande pour ki en *task force* oubyen *Commission of Enquiry* i ganny etabli pour fer lanket sor.

E kote bann dimoun ki ankore manke, bann ki levidans i montre ki zot in ganny asasinan me ki napa levidans konkret pour konnen note zot ete.

E pour osi fer provizyon bann *training* spesifik ki konsern sekirite ek lazistis lo vyolasyon drwa imen bann disparisyon forse.

Mr Speaker, Deklarasyon Iniversel pour Drwa Imen ti ganny adopte dan Lasanble Zeneral Nasyon z-Ini le 10 Desanm 1948 pandan son 483enm plenyer.

Sesel pa en leksepsyon parmi plizyer pei dan lemonn pour li osi adopte sa deklarasyon e mon pour lir en morso son preanbil ki konm swivan:

- *Whereas recognition of the inherent dignity and of the equal and inalienable rights of all members of the human family is the foundation of freedom,*

justice and peace in the world,

- *Whereas disregard and contempt for human rights have resulted in barbarous acts which have outraged the conscience of mankind, and the advent of a world in which human beings shall enjoy freedom of speech and belief and freedom from fear and want has been proclaimed as the highest aspiration of the common people,*
- *Whereas it is essential, if man is not to be compelled to have recourse, as a last resort, to rebellion against tyranny and oppression, that human rights should be-protected by the rule of law,*

Mr Speaker, letan ki mon pe analiz Rapor TRNUC, mon realize ki plizyer Lartik ki anba sa deklarasyon ti ganny vyole. 29an pli tar, 5 Zen 77. Emon lir konm swivan:

Vyolasyon Lartik 2: tou dimoun i ganny atitre avek bann drwa ek laliberte ki'n ganny met devan dan sa deklarasyon, san okenn distenksyon konman ras, kouler, sex, langaz, larelizyon, politik, ou lezot lopinyon, lorizin nasyonal e sosyal, propriyete, nesans ou lezot stati.

De plis, okenn distenksyon pa devret ganny fer lo baz politik, zirisdiksyonnèl ou stati enternasyonal lo pei ou teritwar ki en dimoun i apartenir. Ki swa i endepandan, *trust*, non-otononm oubyen anba okenn lezot limitasyon souverènnte.

Vyolasyon Lartik 3; tou dimoun i annan drwa a lavi, laliberte ensi ki son sekirite.

Vyolasyon Lartik 5; personn pa devret ganny sibzekte a tortir oubyen a bann pinisyon kriyel, inimen ou tretman degradan.

Vyolasyon Lartik 6; tou dimoun i annan drwa pour ganny trete konman en dimoun anba Lalwa.

Vyolasyon Lartik 7; tou dimoun i egal anba lalwa e zot ganny atitre san okenn diskriminasyon a proteksyon egal sa Lalwa. Tou dimoun i ganny atitre a proteksyon egal kont okenn diskriminasyon ki an vyolasyon sa deklarasyon. E kont okenn ensitasyon sa diskriminasyon.

Vyolasyon Lartik 9; personn pa devret ganny sibzekte a larestasyon, detansyon ou legzil arbitrer.

Vyolasyon Lartik 12; personn pa devret ganny sibzekte a lenterferans arbitrer avek son lentimite, lafanmir,

fwaye ou korespondans. Oubyen a okenn latak lo son loner ek repitasyon. Tou dimoun i annan drwa pour ganny proteze anba Lalwa kont sa bann lenterferans ou latak.

Sa Gouvernman ki'n o pouwar pandan plis ki 40an, pa'n zanmen annan sa pep aker Mr Speaker! Zot in prefere abiz zot lotorite akoz se zot ki ti dir ki pour fer. Zis serten ki ti ganny konsidere konman Seselwa; bann ki ti krwar dan zot.

Leres pa ti Seselwa akoz zot ti diferan malgre ki dan deklarasyon drwa imen in montre nou klerman ki se atraver nou diverzans ki fer nou en nasyon kolore.

Ki fer mwan realize Mr Speaker, tan ki nou konman en nasyon nou pa vin ansanm pour rekonsilye avek nou pase, nou pa pour zanmen obtenir linite nasyonal. Misyon Komisyon pour laverite, rekonsilyasyon e linite nasyonal pour enn ki'n anven.

Set anba sa menm deklarasyon ki nou'n kapab etabli Komisyon pour Laverite, Rekonsilyasyon ek Linite Nasyonal. Akoz parey serten ankor pa oule krwar, drwa ek dinyite sa pep in ganny vyole. Sa pep in ganny divize atraver sistenm "ek nou pa ek nou."

Finalman, avek letablisman sa Komisyon, bokou ti vin devan akoz zot tin ganny en *platform* anba ki zot ti kapab koz lo soufrans ki zot ti'n kasyet pandan bokou lannen.

Zot ti kapab dir sa ki ti lo zot leker ki ti'n konmans andirsi avek letan.

Ou a krwar Sesel ti lo en *standstill* a sak fwa ki en temwannayaz ti ganny fer; ansanm nou'n voyaz atraver letan.

E nou ti retourn dan sa bann peryod nwanr nou listwar kot bokou ti pe pase me pa ti pe ganny apersewar. Anfen, bokou sekre ti ganny met deor; bokou laverite anmer ti ganny devwale sirtou sa ki pour bann *perpetrators* ki ti pe nepli kapab gard anndan.

Lord ti ganny donner e zot ti egzekite. Ozordi, zot vwar zot ankor pe anmenn sa fardo ki pa ni ti sipoze pour zot pour anmennen.

Proverb i dir; "*cent ans pour le voleur, mais un jour pour le maître.*" Yer nou pa ti konnen me ozordi nou'n konnen. Prezan Mr Speaker, ki mannyer nou pour servi sa bann laverite pour nou kapab obtenir rekonsilyasyon ki pour an retour anmenn ver linite nasyonal.

I enportan ki sak parti prenan, ki swa ou viktim, fanmir viktim, temwen, sipe, *perpetrators* aksepte zot rol dan sa ki'n arive, aksepte larealite ki sa ki'n arive in arive i dan lepase.

Wi, Mr Speaker, nou pa pour zanmen oubliy tou sa ki'n pase, akoz in anmenn nou kot nou'n arive ozordi. Sa lank in dezormen tase lo pas listwar nou pei. E nou pour bezwen viv avek. Me ant rekonsilyasyon ek linite, se pardon ki debout.

Wi, i pa fasil, me sa nasyon i bezwen geri, sa boubou i bezwen fermen. Me nou bezwen bouz devan konman en nasyon, ansanm.

Mon misyon konman en Manm Lasanble, se pa pour senm laenn e kree divizyon parmi sa bann ki'n met mwan la. Me plito pour profetiz lo sa ki byen; sa ki pour ede fer nou pei progresse.

Pour terminen, Mr Speaker, mon pe demann avek tou parti prenan, pli spesifikman, sa trwa Brans Gouvernman, pour nou egzers byen nou rol an sa ki konsern bann rekomandasyon ki'n ganny soulinyen dan Rapo Komisyon pour Laverite, Rekonsilyasyon ek Linite Nasyonal.

Se nou ki bezwen ed tou bann ki'n enplike pour vir sa paz e bouz de lavan. Si sakenn i bos son kote, nou pa pour kapab atas mayon lasenn linite nou pei. E prepar li pour son prosen sapit.

Sa ki mon konvenki Mr Speaker, se ki dezormen, anba *watch* sa nouvo Gouvernman, sa bann atosite pa pour ariv ankor. Nou tou nou bezwen travay ansanm pour kapab kit sa pep ansanm. Nou drwa e nou rol konman bann sitwayen Sesel.

E an fezan sa, nou pour pe fer sa ki nou Konstitisyon i demande ki pour :

- Mentenir Sesel konman en leta endepandan, ki swa politikman ou ekonomikman
- Sovgard son souverente e son lentegrite teritoryal.
- Promouvwar *rule of law* baze lo *recognition* bann drwa imen fondamantal ek bann laliberte ki'n ganny mentenir dan nou konstitisyon e lo respe pour egalite ek dinyite bann et imen.
- E finalman, develop en sistenm demokratik ki pour asir en lord sosyal ki akseptab e progresiv ki pe garanti bann bezwen alimanter, e vestimanter.

Avek sa Mr Speaker, mon remerci ou.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Bon, nou a pran poz dezennen la. E Lasanble i a rebran 2er. Mersi.

(BREAK)

MR SPEAKER

Bonn apre midi tou dimoun, Manm Onorab e zofisye. Nou kontinyen ek deba. Onorab Gill ti'n lev lanmen. Onorab ou annan laparol.

HON CHURCHILL GILL

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi tou Manm. Tou Seselwa ki pe swiv deba lo Rapor *TRNUC*. E tou zabitan Baie Ste Anne Praslin.

Mr Speaker, i tre enportan ki sa deba i ganny remet dan konteks. Spesyalman pou bann dimoun ki annan en lenterere direk dan konteni Rapor *TRNUC*.

The Truth and Reconciliation and National Unity Commission, ti ganny assent le 6 Septanm 2018 par Prezidan Danny Faure. En *testimony* ki klerman montre ki ti annan komitman *United Seychelles* dan en konteks

bipartizan. Pou bouz devan lo sa size kreasyon sa Komisyon.

Mr Speaker, mon note ki depi ki deba in komanse non Prezidan Faure pe ganny nonmen kontinyelman. Me tou Seselwa ava mazine ki sete menm dimoun ki ti mars anvil avek plakar “*Danny out, Danny Out!*”.

(APPLAUSE)

HON CHURCHILL GILL

Sa sete bann mannev politik pou ganny pouwar sa letan. Ozordi konteks in sanze. E non Prezidan Faure i ankor pe ganny aklanmen koman en vre *leader*.

Mr Speaker, manda Komisyon se pou revwar konplent, alegasyon okenn vyolans, anmas e analiz tou bann levidans, ki Komisyon in kapab gannye pou pran bann desizyon ver bann rekomandasyon nesese.

Lobzektif sa Komisyon sete pou etabli laverite, atraver bann konplent ki bann konplenan in anmenn devan.

Redwir okenn divizyon potansyel, esey etabli *closure* kot i nesese e posib. Determin reparasyon e realizasyon apropiye kot i nesese.

E pou osi determin posibilite ariv lo *amnesty*. Pou

fer tou zefor pou etabli linite ki pou ed Sesel bouz devan avek en bi komen. E a tou moman rekonnèt ki prensip iniversel legal, e tou bann norm drwa imen i ganny respekte.

Mr Speaker, ler Komisyon in fini fer son rapor final, ki son konteni i devret konpri *findings*, bann desizyon e rekomandasyon dan lespri pou egzers lazistis kot i merite. En kopi sa rapor konplet i ganny donnen avek Prezidan Larepublik.

Mr Speaker, depi deba in komanse, bann lentervansyon pa pe ede pou anmenn okenn linite an nou pei Sesel. Plito nou pe tann en repetisyon deliberasyon *TRNUC* konsekaman nou Lasanble pe ganny servi pou fer sa 2^{em} *episode* ki regretab.

En legzersis ki ti’n deza ganny fer, me pe ganny repete. Mon dir ankor i regretab. Alor mon kestyon, ki motif? Akoz kontinyen zwe lo lemosyon sa pep? Eski nou determinen pou kre plis divizyon? Eski nou determinen pou kre plis lanmertim parmi bann viktim?

Mr Speaker, Prezidan Larepublik in ganny sa rapor in plis ki ler ki Legzekitiv i met en propozisyon lo latab, annou bouze lo tou sa bann rekomandasyon. Pou ki bann

dimoun konsernen ti ava konnen kote zot debout, e ki zot ekspekte gannyen.

Nou konstate ki premye manda *TRNUC*, ti pou 3an. Me sa ti ganny prolonze pou zot kapab konplet zot travay. Eski sa bann dimoun pa'n ase espere? *TRNUC* in fini met tou rekomandasyon dan sa rapor, bouze silvouple. Donn sa bann dimoun sa ki *due* pou zot.

Mr Speaker, Prezidan Larepublik in ganny sa rapor konplet depi le 31 Mars 2023, 9er bomaten. 4 mwan pli tar, Out 2023 Legzekitiv napa en propozisyon pou met devan Seselwa. Pou ki sa bann dimoun konsernen konpran kwa ki zot ekspekte. Kwa ki zot pou gannyen e kan.

Mr Speaker, eski tou sa bann ale vini pa bann mannev pou retard sa prosesis? Seselwa i oule *closure*, e lenplimantasyon bann rekomandasyon. Non pa deba lo deba, rapor lo rapor. Mon regrete poudir sa bann fason fer, i pa ede pou keksoz bouz devan, me i kontinyen met plis retar.

Mr Speaker, bokou fwa dan Lasanble nou tann dir Gouvernman dizour pe delivre. Kwa ki difisil avek sa enn ka pou delivre lo la? Akoz lev lekspektasyon bann viktim,

apre trenn lipye. Napa okenn nesosite pou fer en lot rapor par Lasanble.

Ki mannyer ki rapor Lasanble pou ed sa prosesis? Lefe i reste ki rapor *TRNUC* pa kapab ganny sanze. Mr Speaker, eski akoz sa mazorite dan Lasanble ki pe fer nou vwar en tel mannev pou fer en lot rapor lo Rapor *TRNUC*?

Menm si napa okenn landrwa dan Lalwa, ki fer en tel provizyon. Mr Speaker, dan en demokrasi pou fer fas avek ou oponan dan bwat vote zour eleksyon. Ou pa sey okenn lezot mannev. Mr Speaker, demokrasi dan Sesel pe ganny menase dan en fason reel.

Mon lapel se ki nou aret kasyet deryer rapor *TRNUC* isi dan sa Lasanble, avek bi pou egzekit azanda en parti politik. Mr Speaker. *LDS* pe mannevre isi dan Lasanble avek bi elimin legzistans son oponan politik. Zisteman servi son mazorite absoli dan Lasanble.

Mr Speaker, mon konvenki ki nou devret pe gard nou latansyon pou ganny rekour o pli vit posibil tou sa bann viktim. Annou aret tourn an ron, san okenn rezon valab. Mr Speaker, finalman pou benefis sa bann dimoun ki pe espere. Mon enplor Gouvernman e demande ki

Legzekitiv i bouze, e enplimant sa bann rekomandasyon.

E anmenn en propozisyon devan Seselwa enn fwa pou tou. Annou aret fer sa bann dimoun espere. Annou ferm sa sapit dan nou listwar, nou devret pe travay pou ini Sesel. Seselwa, i reste mon rev pou bann Seselwa onnet e senser pou trouv en lafen avek divizyon politik dan Sesel.

Fini travay pou benefis sa bann dimoun ki pe espere. Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Laparol i pou Onorab Richard Labrosse.

HON RICHARD LABROSSE

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Mr Speaker. Bonn apre midi tou koleg Onorab. Bonn apre midi tou dimoun ki a lekout, espesyalman zabitan mon distrik Plaisance.

Mr Speaker, avan mon komanse mon osi a lapar tou bann Manm *LDS* lo Komite *COGA* nou ti a kontan swet bonn anniverser nou *Chairman*. E nou swet li tou meyer dan son lavi, ki i a kontinyen fer sa bon travay ki i pe fer.

Mr Speaker, prezan mon retourn lo travay ki devan nou.

Ozordi ankor enn fwa nou Lasanble i'n ganny demande pour fer en lot travay enportan. Egzakteman 30ans depi son legzistans, ki li osi i'n temway plizyer listwar dan son 30ans ki i'n egziste.

Wi Mr Speaker, 30an i ankor en zenn demokrasi, kot nou'n war plizyer endividi ki ganny elekte vin' deservi li konman lavwa bann dimoun bann zabitan parey nou dir la deor. Swa avek sakenn son diferan parti politik.

Ozordi Mr Speaker, mon ti a kontan salye tou sa bann zonn ek fanm ki'n deserve zot pep ek dinyite san lafreyer ek lazistis sirtou ler ti'n ariv ler pour fer kek desizyon pour byennet zot distrik ek pei an zeneral.

Bann ki enspir nou bann zenn Onorab ozordi, parey nou dir bann novis dan politik ki pe sivre sa semen pou kontiny bann travay ki devan nou.

Mr Speaker, ozordi mon ti a kontan osi salye sa 6 dimoun dinamik ki'n ganny elekte dan mon distrik pandan sa dernyen deseni ki Lasanble in egziste.

Ozordi Mr Speaker, mon ti a kontan annan loner Mrs Jeovana Charles, premye Manm Lasanble ki ti ganny elekte '98. E osi swiv par Mr Vincent Meriton, in swiv par

Mrs Ivy Edmond, in swiv par Mr Bernard Adonis, in swiv par Mrs Roma Edmond e dernyerman in swiv par Onorab Clive Roucou.

A lapar tou dimoun Plaisance mon ti a kontan dir zot en gro merci pou travay ki zot in fer.

Mr Speaker mon'n konmans koumsa pour en senp rezon, se ki pour rapel tou en bann dimoun la deor sirtou dan distrik ki'n elekte mwan, ki mannyer nou zenn pti pei sesel i'n pas en peryod listwar ki anmenn nou zenn demokrasi ziska ozordi ki nou pe koze.

Me sa ki nou tou nou konnen vre listwar pour nou Repiblik Sesel ti'n komans an 1976, kot la en lekip zonn ek fanm ti desid desten nou pti. Kot le 29 Zen nou ti war depar paviyon *Union Jack* ki ti desann.

E sa letan Mr James Mancham ansanm avek Mr France Albert Rene ti donn pwannyedmen dan en fason linite an regardan nouvo Paviyon Sesel ki ti pe flote ek nou Lim Nasyonal ki ti apel "An Avan".

Ki ti rezonnen dan Stad Popiler kot la parey nou dir bann tantin ek tonton ti'n desann pou selebre nou lendepandans.

San mazine Mr Speaker, ki son lannen ansuit apre menm letan en nyaz nwar ti pou apoz lo nou pti pei Sesel.

Wi Mr Speaker, en nyaz nwar vremen terib e sagrinan ler sa letan defen Mrs Marjorie Baker, ki ti ansarz sel Stasyon Radyo Sesel sa letan ti fer en lanons ki ozordi 5 Zen '77, en group dimoun i'n pran pei.

Parey mon'n dir oparavan wi zis apre lan nou lendepandans ek Langleter, bann dimoun sa letan san konnen ki zot ti pe al komans lo en laliny kot pei li menm ti pe al antre dan en moman versman disan. Kot sa ti lo nou zoli pei beni ki Sesel.

Dapre listwar ki mon'n serse, sa zour li menm mannyer mon'n ganny eksplike, ti parey dan bann letan *COVID* Mr Speaker kot ti annan *lockdown*. Kot tou keksoz, selman sa kalite *lockdown* ti en *lockdown* ilegal kot ti ganny mete lo Sesel.

Zis apre sa Mr France Albert Rene ti vin devan pour zistifye sa aksyon barbar ki ti'n enpoz lo Sesel sa letan.

I ti trouve ki sa letan Mr Mancham pa ti kontan Sesel. Mr Mancham ti kontan vwayaze, sa ti bann leskiz ki pa fonde ki'n kout lavi e menm desir plizyer leker nou bann dimoun.

Ler tousala pe deroule, sa msye ki ti vol pei ti anfors sa bann letan. Ti annan menm bann travayer ki ti pe travay Sesel sa letan dapre mon resers ki mon'n fer Mr Speaker. Dan Lafors Lapolis sa letan ti annan bann dimoun Angle ki ti pe ansarz nou Lafors Lapolis.

Zot ti ganny batonnen, zot ti ganny deporte lo en avyon *Air France*, ki ti *standby* sa letan. En *curfew* total, ankor dan son zistifikasyon ki Mr Rene ti fer sa letan, se ki Mr Mancham ti anvi reste Prezidan pour lavi.

E kekyon ki mon anvi demande. E li Mr Rene konbyen letan i ti reste Prezidan li? Mon kit sa lanmenm mon ale menm Mr Speaker.

Bann dimoun ki pli aze ki mwan, ki mon'n ganny sans dialog avek ki annan divers lopinyon lo sa levennman tris dan listwar nou pei.

Bann ki pli aze i dir ou wi pei ti merit sanze ti annan divers levennman sa letan. I annan ki ti menm dir mwan "wi, pei ti merit sanze, me selman avek lavwa Lepep dan en bwat vote".

Me ler mon ti demann zot si zis ler zot ti pe rode ki pei ti merit sanze, si zis dan lespas mwan akoz zot pa ti donn Mr Mancham en pe letan pour pou li regarde ki plan ki i ti annan,

vi ki i ti lo en kontra 5an? E la kot zot ti get mwan.

Mr Speaker, tousala ki mon'n koz lo la ki demontre en pti bout dan sa ki'n deroule. Kot pli tar ler pouvwar ti'n mont dan latet bann zonn, zot ti get tou dimoun koman bann lennmi pei.

La ou ti bezwen veye ki ou dir, ouswa menm gete lekel ki ou ti donn pasaz. La ki ti fer mwan realize ler en Onorab dan en *rally* ti fer sorti ki zot in met Sesel devan sant devlopman Mr Speaker. Ni mon gran manman, ni mon granpapa sa letan ki ti en gran siporter *SPUP/SPPF*.

Mwan ki dapre zot, zot ti pe siport sa pou war en meyer lavi. Ki dapre zot lavi ti mizer, Mr Speaker, sa bann dimoun in kit nou, san vremen vwar gran rezilta ki zot ti pe lager lo la.

Ler nou pe koz tousala pli tar 1993, Mr James Mancham ti fer son larive dan pei apre pour plis ki en pe letan an egzile.

La plizyer Seselwa ti byen zwaye pour al rankontre li lo *airport* ek lespwar ki nou pei i kapab ganny sove avek sa nyaz nwar. O kontrer bann ki mon'n koz avek, ti eksprim zot dezapwentman, dan li menm sa zour lo *airport* kot ti annan en ta lafoul dimoun.

E ti annan plizyer dimoun ki ti'n desann sa zour Mr Speaker. Apre ki ti arive ek sa bann dimoun? Landmen lamazorite zot ki ti retourn dan zot travay, ti napa en lanplwa.

Bann ki zot zanfan sa letan ti pe esper labours pou al liniversite, tousala ti ganny mete lo poz e zot ti bezwen revwar en lot alternativ pou zot kontiny zot lavi.

E sa Mr Speaker, ti fer lavi bokou dimoun malere. E sirtou bann paran ki ti pe ganny difikilte pou zot kapab ganny en louvraz, avek sa gro dragon ki apel son lekor *security clearance*. Kot la kot ou ti pase, premye landrwa ki bannla ti bezwen al gete avan i donn ou en lanplwa, swa oubyen menm Servis Lasante.

Zot ti bezwen menm telefonn dan biro brans. Pa biro distrik parey nou apele konmela. Se laba kot ou desten ti kapab gannyen si ou pou gannyen ou pa pou gannyen.

Mr Speaker, lavi pa ti fasil pou bann manman ki ti pe *struggle*, enn de ki mon'n koz avek pou fer grandi zot zanfan sa letan.

I ti annan plizyer dimoun osi ki ti bezwen rod rekour ek bann lezot fanmir ki ti pe viv aletranze, pou kapab ed zot pou zot kapab fer zot lavi viv. Pou

zot kapab war 2 bout pou zwenn ansanm pou zot zanfan grandi.

Sa letan osi Mr Speaker, pou en dimoun ganny asiste ek *welfare* parey mon'n dir o paravan, ti annan bann prosedir ki ti vreman difisil, si ou pa ti lwayal avek sa parti ki ti la.

I annan osi bann dimoun ki ti servi for bann kontak ki zot ti annan sa letan. La kot nou ti war kot zwe rol osi ti antre.

Pou zis sa dimoun kapab ganny en debousman kot swa i ganny en karyer, ouswa menm pou son zanfan kapab ganny son labours ki ti merite.

Pa okenn ledikasyon avek okenn endividi oubyen okenn politisyen in donn li, son ledikasyon entelektyel.

Ler mon pe koz sa bann soufrans, mon konnen i annan plizyer paran osi ki'n pas ladan. Menm mon mazine sirtou bann ki ti napa en zepol pou apir lo la.

Sa letan Mr Speaker, mon krwar ou konn tre byen politik ti anzandre dan tou keksoz.

Menm en lasyet manze ou ti kapab ganny mezire lo balans politik avan ou ganny asiste. Bann ki pa ti siport sa parti pa war zot dan gro difikilte.

Kot la ti annan en lot zwe Mr Speaker, pou ou ganny en

lasistans ki dan Konstitisyon Sesel i permet ou, swa ou ti bezwen *spy* lo ou vwazen, veye ki i fer.

Si i zwe okenn sanson politik ki kont Gouvernman, menm ou ti bezwen ou ti napa swa Mr Speaker ou ti bezwen met sa triko "Leker dan Leker." Desann dan laplenn Kolez dan sa labou terib, apre landmen ou ganny en kart *blanche* kot tou keksoz i vin dan dalo.

Ozordi apre plis 46ans depi son lendepandans Seselwa i'n war pli lib ki zanmen depi son legzistans. Degre zot lib konmela Mr Speaker, menm parfwa i vin avek en pti pe mank respe tou par ler.

Ki nou war ozordi ler nou pe koz dimoun in vin lib, menm Tinky, Winky Mr Speaker ek son bann fanmir degre zot lib zot ariv kot Lorloz. Me Mr Speaker, dan lepok *SPPF*, eski *Tinky Winky* pou war son gro *sunglass* kot ti pou ete?

Mr Speaker, dan letan Mr Rene kote ou ti pou vwar *Winky*, *Winky* kote i ti pou ale, kote ti war li kot i pase? Ni menm son *sunglass* ou ti pou war kot in pase.

Degree nou'n libere menm Mr Speaker, konmela menm nou'n war parfwa dimoun menm in desann kot Lorloz Mr

Speaker, pou al bwar *Jamesson* degre pei in libere Mr Speaker.

konman dan lepok Ton Albert ni menm loder lo sa bor miray ou pa ti pou santi. Ler dan rapor pe rekomannde pour zournalis vin plis lib e kapab fer zot louvraz, mon pour dir zournalis vin pli serye ler zot pe fer zot louvraz silvouple.

Met zot lemosyon sirtou lemosyon politik dekote, annou donn Seselwa bann vre fe ki pase. Oubyen ki pe pase partou dan diferan fason. Annou pa get zis dan en faver ouswa dan en kote.

La mon pe lans lapel ek *SBC* sirtou bann zenn zournalis ki pe monte, pou vwar zot louvraz konman en profesyon, si zot santi ki zot dwa ouswa zot pe ganny oprese ek okenn parti, zot annan zot landrwa konmela pou zot al fer zot konplent.

E fer byen osi Mr Speaker mesaz pou zot sa bann zenn zournalis, fer byen zot resers. Akoz sa pep i depan lo zot bokou pou lenformasyon, sirtou bann lenformasyon ki byen dan latransparans. E ankor enn fwa mon pou repete, ki zournalis i pli lib ki zanmen.

Zis parfwa ou get bann reportaz parfwa ki pase lo aktyalite, mon santi ki parfwa zot pa pe donn... ki mank en pe lenformasyon pou donn lamas.

Mon kontan pou war osi Mr Speaker, ki *SBC* osi pe fer zefor dan sa direksyon kot la zot pe ofer *scholarship* osi pou bann zenn ki pe montre lentere dan sa profesyon.

Mr Speaker, sa bann levennman tris parey mon'n fer resorti, in tous diferan fanmir dan diferan fason. Mon mazine sa i'n osi ed sanz lafason ki Seselwa i viv.

I menm kre mefyans parmi nou pep, ki menm dernyerman ti annan sa sistenm i sekreter seksyon ki ti ganny mete dan *zone* dan bann sou distrik.

Zot bi prensipal ankor en fwa parey mon'n dir anler, se pou fer sir ki tou lenformasyon prive konfidansyalite dimoun spesyalman politik i ganny ariv kot biro pli pros.

Menm parfwa Servis Lasante ki ti bezwen al fer aletranze Mr Speaker. Se en sekreter seksyon ki ti decide. Bann zanfan ler nou pe koz lo labi zanfan.

Bokou bann zanfan mon asir, wi zot bezwen bann sipor. Bann zenn fiy ki'n sibir labi seksyel dan lepok *NYS*; bann zanfan ki'n war zot paran ganny abriti devan zot, swa an vyolans, swa en latak seksyel lo zot manman.

I annan ki ti ase for Mr Speaker. Me ler ou annan en ran dan en parti politik sa letan, e ki ou lizye ti'n nwar; swa ou ti en Minis, swa ou ti en gro zeneral dan larme; ler nou pe koz lo led psikolog, parfwa osi nou war plen dimoun pe marse anvil Mr Speaker pe koz tousel. Ouswa pe tap isi, pe tap laba. Bann mo ki Seselwa i kontan servi i dir "get sa enn, in ganny tape avek lavi".

Parfwa nou bezwen get pli profon sa bann dimoun. E i kapab annan menm ki ankor vin bann viktim sa levennman ki'n arive Mr Speaker.

Se la ankor enn fwa, ler nou pe koz lo kre en sistenm ankor pou psikolog, pou bann zanfan oubyen bann dimoun ki'n ganny afekte avek sa levennman, mon krwar la travay i merit al en pti pe pli profon pou etabli sa bann keksoz dan en fason ki person pa ganny kit ater.

Mr Speaker, sa i bann rezilta bann atosite ler en zonm ti voras pouvwar, in menm les pouvwar mont dan son latet.

Mr Speaker, ler ou get tou sa ki bann solda ouswa zofisye lapolis sa letan 1977, mannyer zot ti *operate* i montre ou klerman ki sa bann dimoun ti

mank bokou *training* ek fason travay.

Akoz wi, kantmenm zot ti ganny lord mazorite zot, sa bout *training* mon krwar pou *deal* ek diferan levennman, in montre ki bann temwannayaz ki'n vin devan ki'n montre lo televizyon an direk lo Komisyon in montre ki i annan vremen menm pa ti konn ekrire.

Alors parey rekomandasyon i'n dir mon sipor li 100 pousan ki menm nou bann zofisyé ki dan *uniform* ozordi, i ganny sa *maximum* sipor lo kote zot travay.

E byensir i vin parey ler nou pe dir *maximum* sipor lo zot travay. E sa byensir i a vin avek en pli bon *package*. Ki sa osi i a ankouraz zot pour fer zot louvraz byen lo en laliny drwat, san okenn form koripsyon ouswa kot la labi i antre.

Mr Speaker, dan mon distrik Plaisance ki mon'n ganny elekte, mon'n ganny sans koz ek diferan dimoun ki'n santi zot i'n ganny afekte ek sa levennman.

I annan ki menm pa'n vin devan ler sa Komisyon ti pe egziste. Me i annan ki'n plizoumwèn tir zot lakoler lo en *ballot paper* ek lespwar ki sa move limaz pa zanmen repete lo nou pei beni.

Vi ki mon ki pe asiz dan sa sez ozordi, mon anvi dir zot ki zot bezwen kontinyen. Wi, mon konnen i pa'n fasil, me selman nou tou nou konnen si ti napa en Bondye dan kote, lamazorite zot byensir i annan ki pa ti'n egziste ozordi.

Mr Speaker, bann zenn ki pe ekout nou ozordi, mon ti a kontan dir zot ki i enportan ki byensir zot rod byen ki'n pase. Akoz si nou pa konn lepase, pli tar i pou en pe difisil pou nou kapab bouz ver lavenir.

Mr Speaker, ler mon pe koz dan mon distrik i fer mwan mazin en msye. Mr Gilly Marengo, Mr Speaker ki li son lopinyon politik sa letan ti diverzans ek sa parti ki ti o pouvwar Mr Speaker.

Li Mr Marengo degre zot ti anvi met li menm dan prizon akoz son labous, ti napa lot swa ki zot ti bezwen fer. Zot ti bezwen vin plant drog lo li. E sa Mr Speaker, in fer sa msye kondann prizon inosaman.

Ler en dimoun in fer sa ta letan dan prizon Mr Speaker, ler nou pe al desann lo prosedir konpansasyon.

En dimoun plis ki 12an, oubyen plis ki 15an oubyen menm plis ki 20 an dan prizon, kot li i annan son fanmir deryer, i ti annan son lakaz pou li konstrir.

Mr Speaker, ozordi sa msye in ariv lo son laz sekirite. Lekel ki prezan pou vreman okip li oubyen get son lakaz?

La osi ler nou pe koz lo fason pour organiz bann viktim bann keksoz parey i osi bezwen ganny konsidere. En visit osi mon mazine pour get letan ki bann fanmir ki'n perdi zot pros; parfwa sa pros ki ti li menm li sa enn parey nou dir ki ti anmenn dipen lo latab. Ouswa menm sa pros ki ti fer sir ki sa fanmir pa ti mank naryen.

Menm ler ou regard listwar, ou kapab konstata ki zot pa ti menm pe pran ka bann zanfan ki ganny kit deryer. Sanmenm ki parey mon'n dir ler nou pe fer sa legzersis psikoloji, i enportan pour regard li lo en lanpler pli gran, dan en legzersis ki nou pa kit person ater.

Mr Speaker, apre ki Seselwa i'n liber son lekor an 2020 anba en sistenm lopresyon, ek en parti politik ki'n anmar nou pou plis ki 43an, kot nou drwa laliberte, drwa imen, menm soufrans pour zot ti parey bann keksoz normal. Ozordi i ankor annan fanmir ki ankor pe rod repons pour zot bann pros ki'n disparet Mr Speaker.

Bokou kestyon zot pe demande an menm tan sa i vin

avek bokou rimer ki zot pe tandé. Mon krwar osi pei i merit mazin al lo sa laliny pour donn bann lezot fanmir ki pa'n tonm anba sa Lalwa *Truth Commission* ki pa'n ganny sans vin devan.

Ki zot osi zot a war en laklerte avek en sesyon parey ki zot osi zot a war en *healing* kot zot osi zot ava kapab bouz devan ek zot lavi. Apre ki zot a konnen ki vreman arive ek zot bann pros.

Mr Speaker, ler mon pe koz lo sa i fer mwan mazin sa 2 solda. Alberto Antat ek Rodney Payet. San obliy nou frer Marvin Asba, ek mon zabitan Mr Peter Zoe.

Ki mon krwar en Komisyon lo menm lanpler si nou met an plas nou lans menm lapel, mon napa dout ki sa bann fanmir a kapab ganny en *closure*.

Mr Speaker bokou dimoun dan mon distrik i'n eksprim divers lopinyon, lo viktim koudeta lannen ki'n swiv.

Spesyalman, ozordi ler nou pe koz lo konpansasyon. Menm bokou in eksprim zot mekontan, ki se Gouvernman ozordi ki devret servi *taxpayers money* ki sipoze pey sa bann dimoun.

Mon menm personnelman konman en dimoun ki'n ne apre

sa bann welele ki'n pase, ki mwan mon pa ni konn naryen dan sa bann zafer. Mon pa war li normal Mr Speaker, pou mwan vwar mon os pe partisipe pou pey konpansasyon.

Wi, sa bann dimoun i merite zot konpansasyon apre sa ta martir ki zot in pas ladan. Alors, bann dimoun ki mon'n koz avek, in sizere ki menm sa parti politik ki ti ansarz pei ek sa bann atosite sa letan. Ki ti donn komann, ki sa bann komann ti pas anba zot. Ki zot merit lans en prosedir zot menm, parey legzanp i komans avek zot.

Kot la zot bann *assets* ki zot annan, zot ti kapab lans fer premye pa pou fer sa prosedir konpansasyon Mr Speaker. Ler zot pe fer zot bann aktivite, met bann pti bwat *donation* en pe partou. E montre ki zot annan en leker zot osi.

I vre zot pa ti ladan zot osi, me zot parti ki zot pe glorifye, ki zot pe siporte, ki zot pe reprezante Mr Speaker ki par deryer tousala ler ou pe lir dans a bann rapor.

Mr Speaker, la mon rekonnet zefor ansyen prezidan Danny Faure dan tou son lasazes kot i'n met lakanmizri dekote, kot pou premye fwa in demann pardon Mr Speaker.

Mwan mon ti pe ekspekte bann dirizan ki dan sa parti pou sivre sa menm lepa. O kontrer ki nou tande? Sa ki pas devan zot, i pour zet zot dan rigol.

E osi menm fer resorti sa bout, ki la mon en pti pe per pou nou bann madanm. Sirtou ler nou bann madanm ti ganny mete pou al anmas dizef zwazo lo zil. I dir ou li i eksite ler i war fanm Mr Speaker!

Sa li menm li, i en latak seksyel lo bann madanm, se tou. Eski sanmenm sa bann dimoun koumsa ki nou pou donn o pouvwar, ankor pou met bann madanm dan zot lanmen Mr Speaker?

Mr Speaker, ler nou pe refer lo bann rekomandasyon sa rapor, lot parti ki aport mon latansyon i lo en *investigation* lo SMB. Mr Speaker, nou tou nou konnen mannyer en SMB ti enn bann pli gro Lantrepriz Piblik dan Sesel.

Kot la nou war i ti ofer lanplwa pour plizyer dimoun. Tou dimoun i konn tre byen sa *Superman* sa letan ki ti pe *run border* kot SMB.

Me zis Seselwa i'n war SMB degrengole kot nou'n war li pli tar sanz non pour vin STC. E menm parti politik ki dan Lopozisyon ozordi, pe dir kritik SMB an mor. Ki pe dir SMB se si, STC se la.

Mr Speaker, mon totalman siporte ki en bon lanket pli elarzi i ganny fer, pou regard en pe sa bann loperasyon ki *SMB* ti pe fer sa letan.

Eski zis sa *case* 50milyon ki enkli *SMB* ladan? Mwan mon krwar Mr Speaker, la Anti-Koripsyon i devret al en pti pe pli long. Menm get byen bann lavant ki'n ganny fer. Gete osi si napa bann rikord par la.

Menm bann dimoun ki ankor vivan ki annan bann lenformasyon, sa osi mon asire ti ava bon. Parey mon'n dir o paravan, kekfwa en lot pri Komisyon pou regard en pe bann keksoz pou nou fini ek tou sa bann zafer enn fwa pou tou.

Si nou kapab fini ek sa bann zafer sa lannen menm Mr Speaker, mon krwar ti ava bon. Mr Speaker, pandan sa 15an ankor fwa Mr Speaker parey mon'n dir, dimoun in fer bokou mir mirmirasyon, bokou rimer lo sa bann antite ki *SMB* sa letan ti annan.

Si nou met tou keksoz an plas, mon pa war en sans ankor Mr Speaker parey mon'n dir pou nou al reouver vye liv ankor, pou nou al reget bann vye kont parey bann granmoun i kontan dir.

I fer mwan mazin sa madanm dan mon distrik ki dir

mwan "ler bannla ti pe sarye bonm dan tant vakwa, zot ti anvoy sa o bor li. I ti pre pou perdi son kote lipye.

An terminan Mr Speaker, mon ti a kontan ki Prezidan Larepiblik ozordi Mr Wavel Ramkalawan, en zonm ki'n lit son lavi pandan 30an Mr Speaker, pou fer nou lib parey nou ete ozordi.

Ki ler sa bann deba i fini dan Lasanble e rekomandasyon Lasanble pou donner, ki osi ti ava bon zwenn bann zournalis, kot zot zwenn ansanm kot la zot a kapab osi diskit lo bann kestyon lo en *way forward* lo ki manner, ki desizyon prezan pou ganny fer spesyalman lo sa bout reparasyon ki osi konpansasyon mon mazin en i a vin avek.

Mon konnen bann ki'n perdi kek keksoz kekpar, mon konnen parfwa konpansasyon larzan Mr Speaker, i pa pou li menm ranplas naryen li.

Selman parey nou konnen Mr Speaker, kekfwa sa enn ki'n perdi son bout later, ki pa'n kapab fer son lakaz. Oubyen parey mon'n donn legzanp Mr Marengo, kot la Mr Speaker sa bann dimoun ozordi zot dan en merit pou zot vwar en lavenir meyer. Parey nou ti pe dir 5 Zen, ti sipoze en lavenir meyer.

Mr Speaker, an terminan mon ti a kontan dir, mon ti a kontan remersye tou bann dimoun ki'n travay lo sa *Truth*. Sa Komisyon Truth, e osi bann ki'n vini, bann ki'n ale. Zot bann ..., osi mon salye kouraz bann ki'n vin devan. Ki'n vin denonse, e avek pou fini Mr Speaker byensir mon pou donn mon sipor sa rapor. Mersi.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon a donn laparol Onorab Rosie Bistoquet. *Un instant*. Wi Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker mon pa oule krwar, me mon bezwen demann ou gidans. I paret i annan en tandans ler nou, nou koze nou ganny dir en serten keksoz lo paramet sa ki nou dir.

Nou bann dirizan aktyel i ganny akize pou tou sort kwa, e zot pa dan rapor. Mon pa'n war ou dir naryen lo la. Onorab Gill in vini in fer en diskour, nou'n asize nou'n diskite. In fer en diskour e i pa'n mansyonn non person, non okenn dirizan. Nou'n swiv ou konsey.

Me par kont enterven an ki'n koz sorti lo ou kote latab dan ou parti, in menm ariv

ziska pou fer komantr lo sa ki nou dirizan aktyel in dir zis pou denigre sa endividi. Pou denigre Dokter Herminie, *ok*. E in pran keksoz ki in dir an deor konteks.

Me sa ki mon pe ganny en konpran mwan, se ki nou ler nou dir keksoz nou anmenn Lasanble pou *dispute* lo sa kote latab. Par kont, lo kote *LDS* ler i dir keksoz li i *ok*. Mon pa konnen si ou'n sezi kwa ki in dir, me pou mwan i pa normal pou fer sa bann komantr koumsa akoz i pe *impute* en *improper motives* lo sa parti politik ki la dan Lasanble. Se sa ki mon pe demann ou.

E mwan mon ti a kontan ganny en konpran, akoz mon'n ekout Onorab Gill mwan. Koriz mwan si mon mal, lezot Manm lo mon kote latab la. Mon pa'n tann li mansyonn en dimoun. So, nou bezwen konpran si nou pou swiv ou konsey. Oubyen nou pa pou swiv ou konsey. Sa ki nou bezwen demande.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mersi Onorab. Mon admet poudir Onorab Gill in fer en diskour tre annord, tre byen. *In fact*, in reflekte en pe bann keksoz ki mwan menm mwan mon krwar.

Mon pa tro sir ki referans ou pe fer ek Onorab Labrosse.

Mon pa'n tann li nonm okenn non. Me selman petet mon'n mank en keksoz. Alor mon a dir bann Manm, silvouple annou swiv sa ki mon'n dir evite fer referans avek bann dimoun aktyel ki pa dan Rapor *TRNUC*, ki'n verifye. Mersi.

Onorab Bistoquet ou annan laparol.

HON ROSIE BISTOQUET

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Mr Speaker. Bonn apre midi tou Onorab. En bonzour spesyal pou tou bann dimoun ki pe ekoute. Mr Speaker, avan mon komans mon lentervansyon.

HON ROSIE BISTOQUET

Mr Speaker. Avan mon komans mon lentervansyon mon bezwen met keksoz byen kler. Lalwa sa Komisyon Laverite e Rekonsilyasyon Linite Nasyonal i ti ganny etabli par *Ex Prezidan US* Mr Danny Faure and 2018, atraver en Mosyon anmennen par *LDS* dan 6enm Lasanble.

Bi sa komite sete pou rezourd bann divizyon bann konplent, ki politik ti anmennen dan le pase an rezilta koudeta dan Sesel le 5 zen 1977. Mon repete ankore, sa Lalwa i kler i dir "an rezilta koudeta dan Sesel le 5 Zen 1977."

Me akoz lot kote latab i grense ler nou koz lo vyolans drwa imen ki koudeta zot dirizan France Albert Rene i'n fer? Sanmenm dirizan zot ankore pe glorifye li menm si i'n mor. "Pa file Kaptenn", be zot i'n trouve ki tou kaptenn in file avan nesans *ANUS*.

(laughter)

HON ROSIE BISTOQUET

Sel Kaptenn ki pa'n zanmen file, ki ankore la e menm kantmenm zot ti kas son latet se Charles John Wavel Ramkalawan.

(APPLAUSE)

HON ROSIE BISTOQUET

Mr Speaker, mon felisit sa Komisyon pou sa bon travay ki zot i'n fer pandan sa 3an. I en travay tre profesyonnel, tre konpreansiv e osi byen prezante.

Sa Komisyon i'n anrezistre 504 konplent, ladan 371 ka ti an konformite avek prosedir. Zot i'n fer 272 *hearings*, ladan en tyer ti bann size later. An tou ti annan 1164 siske ki zot bann temwen ti vin devan.

Sa rapor i'n fer resorti ki en kantite atosite i'n pase dan nou pe, i par en rezim voras pouvwar. Zot in menm fer nou frer, nou ser, nou manman, nou

papa, nou tantin, nou tonton soufer. Zot in fer zot disparet, ganny touye dan fason gri. Zot in kre vanzans dan leker Seselwa!

Les mwan rapel ki piblik Mr Speaker. Nou Nasyon Seselwa, nou ti en nasyon tre lwen avek lezot pei. Nou pa ti zanmen konnen e menm war en *EK 47*, *SLR*, bonm petrol, *curfew*, nou pa ti konnen ki savedir apart ki dan *film* lager.

Me le 5th of Zen 1977, Seselwa ti forseman konnen ki si sa, sa bann zarm kot en Gouvernman legal ti ganny *overthrow* par en koudeta pli brital ki Seselwa i'n konnen par an gang ki ti la swaf pouvwar. En rezim otokratik, en bann diktater, en bann opresif e osi en rezim bannann ki pous zis lo zil sek!

SPUP ti deklar avek lemon ki sa koudeta ti napa versman disan. A *bloodless coup* me Seselwa ti temway premye versman disan menm lannwit sa koudeta, kot trwa zonm ti perdi zot lavi, en zofisye lapolis ki ti *on duty*, ki ti pe gard, ki ti pe gard larmri Mon Fleuri. Lot ti en gran siporter Prezidan Mancham. E sa lot en lot siporter ki ti partisip dan sa koudeta. Sa enn dernyen ti ganny en lanterman en ero, konpare avek sa de.

Mr. Speaker, nou frer ek ser sa rapor i sorti for, e fer resorti ki an kantite nou frer ek ser ti ganny torture, touye, brile, disparet, eksplwate. Zot drwa imen ti ganny vyole. En bon pe ti ganny pouse dan travay Gouvernman menm prive, zis akoz zot pa ti pe siport sa parti.

Sa i fer mwan par egzanp mazin dan sa rapor ki in dir Mr Luc Chang Co kot i sorti dan distrik Pointe Larue, i ti en *meteorologist* byen kalifye. I ti dan *post* Direkter General Lavyasyon Sivil. Ti annan zis de Seselwa dans a pozisyon li i ti par lao, i ti direkter zeneral. Li avek en lot zonm, me li i ti ansarz.

Son kontra pa ti ganny renouvle, akoz bann dimoun ki ti dan sa lavyasyon, zot ti anvi konnen kote son afilyasyon politik i ete. Me zot ti donn plas sa lot boug, sa lot koleg akoz li i ti siport *SPPF*, koman en aktivis.

(Interruption)

MR SPEAKER

Onorab! Onorab! Onorab *stop-stop-stop*. Ou war la kot ou pe ale, ou pe fer referans avek dimoun ki la, ki pa dan Lasanble. Ki pa dan rapor.

HON ROSIE BISTOQUET

Mon pa'n nonm non Mr Speaker.

MR SPEAKER

Wi. I pa en kestyon. I pa en kestyon ou pa'n nonm non. Be sa dimoun i konnen, poudir si li ki ti la avek Mr Luc Chang Co. E dimoun i konnen lekel, se pou sa ki ou pa kapab fer sa.

HON ROSIE BISTOQUET

Ok, mersi.

MR SPEAKER

Mersi.

HON ROSIE BISTOQUET

Mersi. I annan nou frer ek ser ki'n ganny forse pou al egzil. Menm si zot pa ti anvi kit zot fanmir deryer. Sa Gouvernman barbarik ti met zot dan prizon san zizman, san donn zot en drwa pou eksprim zot lekor. Menm zot zanfan pa ti ganny labours malgre zot nivo akademik ti tre o.

SPUP/SPPF/US/Parti

Lepep ti telman oule kontrol tou dimoun dan Sesel, zot ti war zot vreman dezespere, kot zot ti anvi kontrol sa ki dimoun ti fer. Sa ki dimoun ti dir, sa ki dimoun ti frekante. Menm kontrol dimoun dan nou prop lakaz, ki ler ou antre, ki ler ou sorti, ki ler ou manze, ki ler ou

al dormi, e ki ler lezot keksoz ankor.

Akoz mon dir sa Mr Speaker se aköz sa rapor i'n fer resorti ki zis apre koudeta, en lot group barbarik ti ganny kree. Sa sete Milisya.

Rapor i'n fer resorti, ki sa ti en group fanm ek zonm Seselwa ki ti ganny formen par *Tanzanian* osi ki ti ganny andoktrinen par Parti *SPPF/SPUP* sa letan. Pou vey mouvman pep Seselwa.

Ankor dapre sa rapor, detrwa *ex* manm sa group ti ganny *interview* e zot trouve ki zot rol sete pou *spy* pou Prezidan Albert Rene. Zot ti menm fer resorti fortman, ki tou Seselwa ki ti per Milisya.

Tou le swar zot ti ganny poste kot lakour dimoun dan tou kwen Sesel, zot ti ganny dir pou ekout tou konversasyon ki pase dan lakaz tou sa bann fanmir, epi zot a raport menm sa ki zot pa'n tande.

Mr Speaker, mon fer resorti sa bann pwen, avan mon al lo lot laspe sa rapor, aköz i tre enportan ki tou Seselwa i konpran byen ki sel rezim bannann plante par Albert Rene i'n aport diferan bannann; bannann *SPUP*, bannann *SPPF*, bannann *US*. E an 2025 mon krwar i pou aport bannann disparet. Se zot ki'n vyol drwa

imen. E lamazorite Seselwa i pa'n siport sa.

Mr Speaker, lot kote latab, kontan pa kontan, manz zot nennen, grens zot ledan, aras zot seve, desir zot zong, kras lo nou, desir zot kannson kaki, dormi lo bal zonnyon, envant zwazo anvaisan, fer kriye grenwir, fer danse *Teletubbies*.

(Interruption)

(laughter)

MR SPEAKER

Onorab! Eskiz mwan. *Sorry, stop.* Eski sa bann parol i nesaser? Mon war ou konmsi ou pe al dan en fason, kot ou pe ogmant lanimosite.

HON ROSIE BISTOQUET

Mon ava kontinyen, mon ava arete Mr Speaker. Mon a kontinyen.

MR SPEAKER

Mersi.

HON ROSIE BISTOQUET

Si ti napa koudeta Sesel, sa...

(interruption off-mic)

MR SPEAKER

Order!

HON ROSIE BISTOQUET

Si ti napa koudeta Sesel, ozordi nou pa ti pou pe debat lo sa rapor.

MR SPEAKER

Onorab Henrie, *order please.* Yes, Onorab Bistoquet, kontinyen.

HON ROSIE BISTOQUET

Si ti napa koudeta Sesel Mr Speaker, ozordi nou pa ti pou debat lo sa rapor Komite *Truth, Mr Speaker Lalwa Truth, Reconciliation and National Unity Commission* ti ganny etabli 2018 apre bokou presyon par *LDS* ki ti la mazorite 15 lo 10 dan Lasanble.

Sa Lalwa ti nesaser pou donn piblik Seselwa en loportinite pou etabli e fer rekonsilyasyon bann divizyon politik ki ti'n arive oparavan dan parti inik.

E osi bann leksperyans ki ti tre fermal pou bann endividi, bann fanmir ek kominote ki'n pas dan sa bann soufrans. Sirtou bann soufrans ki ti annan entimidasyon, lanmor menm disparisyon zot pros, avek bi pou anmenn rekonsilyasyon ek linite nasyonal dan nou pti pei Sesel.

Mr Speaker, pandan sa seremoni ki ler ti annan lansman, ansyen Vis-Prezidan Meriton ti fer sorti tre for ki i

konsyan ki bann lerer ek febles ki son parti i'n fer pandan sa voyaz parti inik.

I ti osi konvenk ki sa - i ti dir - ti osi konvenk ki sa lespri bonnfwa pou Nasyon Seselwa pou trouve, e sirtou pandan sa proses, petet Seselwa i a war en relev.

I ti osi azoute ki Seselwa i en pep ki determinen par natir e tre rezilyan ler nou fer fas avek difikilte. Be Selman nou kontan limour ek lanmour pou anmenn lape.

Sa msye Vis-Prezidan ki ti dir. E i ti osi dir ki pardon i form parti nou inifikasyon malgre nou diferans nou bezwen touzour koste ansanm. E i ti osi i ti dir ki akoz sa nouvo sapit dan nou listwar pou fer en tes. E i osi priye ki tou Seselwa i apros sa sapit avek limilite, konesans e osi avek matirite.

Sa Lalwa i fer provizyon pou tou Seselwa ki zot drwa i'n ganny vyole, sa Lalwa i permet zot pou amenn zot konplent kot sa Komisyon. Mr Speaker, sa rapor volim 3 *Legal framework and case determination* i'n fer resorti. Sa ti ede sa Komisyon TRNUC pou get tou bann Lalwa pou sak konplent ki ti vin a zot latansyon, kot sak ka ti ganny, fer *investigate* pou determin sak ka endividuelman. E get tou

bann eleman kot drwa imen ti ganny vyole.

Anba a Lalwa *Truth, Reconciliation and National Unity Commission* Lartik 12(5) anba *Amnesty* i determine ki kalite vyolasyon ki en endividi, fanmir i kapab anmenn zot konplent ladan ki koz lo la. Par egzanzp ti koz lo;

Lanprizonman illegal ki zot bann dimoun zot drwa ti ganny retire. Sa i fer mwan mazin en zabitan Pointe Larue kot i ti ganny kondannen 4 an prizon. Ler i ti ganny *frame* li osi kot serten dokiman ki i ti'n fer peyman ti'n ganny brile malapropo.

Lo kote tortir Mr Speaker, en kantite nou prop ser ek frer ti ganny torture, akoz zot pa'n form parti sa gang kriminel. Sa i fer mwan mazin en lot mon frer ki ti reste Pointe Larue, kot in ganny maltrete, torture. E i ti ganny met dan prizon akoz koman en zenn solda i pa ti fer louvraz ki solda in devret pe fer. Ti'n donn li lezot louvraz pou fer.

Labi Seksyel; sa osi in koz lo la Mr Speaker, sa Gouvernman koudeta i'n kree de letablisman pou bann zenn. Pa avek lide pou anmenn zenn ansanm dan en lespri linite, non zot ti annan en bann lespri visye, malonate

zot ti bann abizer. Sa se NYS ek *Youth League*.

NYS - Ti ganny etabli en model kominis *Cuba*, pou swadizan donn ledikasyon bann zenn, fer zot viv dan en lanvironnman kominoter, donn zot *skills* lavi, *training* zot. Zot ti ganny bann *training* militer.

Lekel ki ankor mazine ki ti arive le 10th October 1978? Lekel ki mazin sa slogan “Nou pou all bros ledan koson Coëtivy?”

Sa slogan ti lamars etidyan ki ti proteste kont NYS aköz sa program ti ganny konsepte par Prezidan Albert Rene, se pou tir tou zanfan Sesel aze 15-16 avek zot paran, ferm zot dan bann bout zil lwen avek limanite.

NYS ti ouver son laport le 1er Fevriye 1981 Port Launay. Paran ti ganny forse pou met zot zanfan me pou sa 2an dan sa bann vilaz. E bann zanfan ti ganny andoktrinen avek bann prensip barbarik. Parmi bann moto NYS ki SPUP ti ganny enkilke dan lespri sa bann zanfan. Kot zot ti repete nwit o zour

- “Kanmarad *fall in*”
- “Ansanm nou pou lit kont lenzistis. Me lenzistis ti ganny rennyen dan tou vilaz

- NYS pa toler – (sa bann moto ti dir) “NYS pa toler parazit” Lekel sa bann parazit, sete zot menm sa bann geng SPUP.
- En lot moto ti dir “Disiplin pou touzour”. Sa bann zanfan ti ganny *train* pou fer parad militer. Sa ki ti fer mal, ti ganny pini severman.
- En lot moto ti dir “Ipokrit nou pa tolere”.

Eski ou ek mwan nou kapab mazine sa bann zenn fir, sa bann zenn garson inosan ti annan ipokrizi dan zot leker? Dir mwan lekel ti pli gran ipokrizi? Aköz mon pou zis poz sa la, mon pa pou dir naryen lo la.

- En lot moto sete “NYS *Leaders tomorrow*”.

Wi sa ti fason ki sa bann zenn ti ganny oprimen, siprese, pou anpes *political activism*, pangar sa bann zenn ti a fer revolt.

Mr Speaker, Konbyen sa bann zenn fir ki ti ganny abize seksyelman? Mwan mon pe koz lo la, aköz mon’n travay 5an NYS dan tou sa bann vilaz. E mon’n swiv sa bann zanfan tou le 2an kot zot in ale. Solda ti vin pran plizyer zenn fir enn par enn aswar lo *cluster*. Kot zot ti ganny dir Prezidan Albert Rene i le war zot. Sa bann zenn fiy ti ankor...

(Interruption)

MR SPEAKER

Onorab *stop-stop-stop*. *Stop*. Ou pe fer bann alegasyon, mon pa rapel si mon'n war sa dan Rapor *TRNUC*. Me silvouple.

HON ROSIE BISTOQUET

I laverite selman Mr Speaker.

MR SPEAKER

Silvouple. Evit sa.

HON ROSIE BISTOQUET

Napa problem. Mr Speaker. Mr Speaker, les mon a kontinyen mon a koup sa bout napa problem. Mr Speaker, *arya!* Konbyen nou bann frer ek ser ti ganny kidnap fer zot disparet ki ozordi zot fanmir pa'n zanmen kapab donn zot en respe spirityel ki zot merite.

Nou bann frer ek ser ti osi soufer. En kantite bann fanmir ti ganny eviksyon dan lakaz. Zis akoz zot pa ti siport sa parti barbarik. Lo sa rapor ti ganny sorti en kantite atosite ki ti'n ganny fer sa pei.

En kantite nou frer ek ser parey mon'n dir ti ganny soufer plizyer lannen. Zot ti'n reste toultan an silans, i annan en bon pe ki'n reste an silans. E laplipar ti reste an silans pou

42an, avan zot ti kapab respire. Tir sa ki annan lo zot lestoma.

E Mr Speaker, 42an i pa 40 erdtan, i pa 42 zour i pa 40 semenn, i 42an. Gran mersi sa Komisyon avek tou sa souples, in kapab ganny lespwar pou nou ser ek frer pou zot kapab vin devan, san lafreyer pou devid zot soufrans kot zot in ganny ekoute osi.

Mr Speaker, sa bann atosite parey nou ti dir ti komans en bon pe letan pase dan parti inik.

E pandan sa bann letan ler ti annan koudeta. Deswit apre koudeta Mr Rene ti draft en Konstitisyon, par degre le 23 Mars 1979. sa Konstitisyon ti apele "Konstitisyon *SPPF*". Ti vin efektif le 5 Zen, 1972.

Anba son preanbil, sa bann drwa ti ganny ekrir an dizan ki enn; nou pep Seselwa nou deklare pou mentenir Sesel koman en Leta Endependan politikman, e ekonomikman.

Eski sa ti ganny mentenir? Mon pe dir sa ti ganny fer an 1979. Eski sa ti ganny mentenir? Akoz sa ti anmenn plis divizyon politik par sa koudeta. E 2enm,

Nou deklare pou mentenir Lalwa an rekonesan drwa imen, respe pou tou seselwa avek egalite e dinyite tou dimoun. Mon frer ek ser, eski sa ti zis en

fars? Eski *SPPF*, *SPUP* ti mentenir drwa imen? Eski Seselwa ti ganny respe avek dinyite? Eski ti annan egalite dan travay? provision lakaz debaz. Regilasyon pou tou Seselwa? Eski tou Seselwa ti ganny promosyon dan travay lo merit? Eski bann zanfan ki zot paran ti dan Lopozisyon ti ganny labours pou al etidye aletranze? Menm si zot lakademi ti tre bon?

Lot i ti dir, lot pwen i ti dir;

“Nou deklare lentansyon pou sekiriz *enjoyment* pou tou dimoun dan Sesel pou drwa fondamantal ek laliberte.”

En lot i ti dir; ekout sa byen sa ki’n dir nou deklare drwa lavi, liberte e sekirite tou dimoun, liberte mouvman dan Sesel.

Pep Seselwa ekout byen tou sa bann dimoun ki’n ganny touye, par sa parti barbaric, eski zot ti asir drwa lavi nou prop ser ek frer? Menm si Konstitisyon ti asir laliberte ek sekirite tou imen. Si wi, aköz Seselwa pa ti kapab marse? Aköz larme ti swiv dimoun partou aswar?

Aköz Milisya ti ganny poste kot lakour dimoun aswar pou ekout konversasyon bann fanmir? Eski sa ti apel liberte? Aköz sak fwa ou al travay ou sorti dan ou lakaz, ouswa ou al

zwenn ou zanmi, Seselwa ti bezwen toultan pe vir deryer, vir par kote partou, gete lekel ki pe swiv zot. Eski sa i apel sekirite par Leta?

En lot pwen i ti dir,

“ Nou deklare drwa ki person pa pou ganny torture, kriyote ou brutalize ou pa ganny trete li ba ki lezot.”

Seselwa zize zot menm, konbyen dimoun ki’n ganny torture, ganny brile vivan, koup koupe. Bann ki’n ganny noye avek lank bato. Bann ki’n ganny pouse dan presipis e ganny abandonnen pou mor. Eski sa nou apel drwa imen in ganny proteze?

En lot limero 6 i dir “Nou deklare drwa pou legalite devan Lalwa san diskriminasyon e proteksyon anba Lalwa”.

Mon frer ek ser, kote ti annan legalite dan parti inik? Aköz ler aplikan ki pa ti siport parti *SPUP/ SPPF*, e menm *US* ziska ozordi, i ti fer laplikasyon pou lakaz ek later, zot *file* ti ganny zet dan bin ouswa sa Minis lakaz ti ekrir an rouz. I ti dir

“Pa donn li, aköz i pa ek nou!” Sa i apel diskriminasyon?

Aköz Seselwa pa ti dakor avek sa parti, zot ti ganny met dan prizon san zize, san fer rapel. Eski sa i apel drwa

proteksyon, egalite devan Lalwa?

Mr Speaker, en lot ankor i dir “Nou deklar laliberte kont arestasyon arbitrer ou detansyon ou egzile, liberte kont la fouy ki pa sipoze ganny fer.”

E nou konnen poudir lafouy in ganny fer, dimoun in ganny met drog lo li. Dimoun pa’n zanmen ganny sa ki zot ti bezwen, en zizman ki pa arbitrer.

Mr Speaker, Menm si Konstitisyon Parti *SPUP* ti dir ki fer bann deklarasyon, konbyen nou bann frer ek ser ki’n ganny arete an malapropo? Konbyen ki’n ganny detenir san rezon? Konbyen ki’n ganny forse pou al egzile akoz Leta pa ti rekonnèt nou prop sitwayen dan son prop pei, zis akoz zot pa ti siport sa group ki napa leker pou son kanmarad.

Mr Speaker, letan mon pe get ankor i annan en lot ki ti dir “Nou deklar laliberte panse, konsyans, liberte la relizyon laliberte rasanbleman. E osi dan en fason kalm an akordans avek Lalwa. Dir mwan pep Seselwa kote dimoun ki annan laliberte pou groupe? kote dimoun ti kapab fer en pti ta dan bor semen? Si larme ti war ou pti group o bor semen pe dyaloge, tou dimoun ti fann

kler, zot ti pran brousay. Si zot ti reziste *AK 47* anba likou, ouswa zot ti bezwen fer dan lezot landrwa.

Eski sa ki Albert Rene ti apel laliberte rasanbleman? *SPUP* ti met dan zot Konstitisyon, pa mwan ki ti mete. Swadizan zot ti dir ki en sistenm demokratik, en sistenm sosyalis. Menm si nou tou nou konnen ki en Konstitisyon i en Lalwa siprenm, e okenn Lalwa ki pa konsistan i vedir sa Konstitisyon pa valid.

Alors sa Dezyenm Repiblik i en kosmar pou tou Seselwa ki pa ti dakor oubyen pa ti dalon avek parti *SPUP* ouswa *SPPF*. Sa Konstitisyon barbarik in reste anfers ziska 1993 apre lentrodiksyon miltiparti.

Wi Mr Speaker, dapre Lartik 11 e ziska lo Lalwa *TRNUC* 1 a 3 i koz lo soumisyon rapor. Lartik 11, 1 a 3 mon pe al parey mon’n dir. I ti dir,

“En rapor final enkli tou konklizyon ek rekomandasyon, avek bi pou realize lazistis ek linite nasyonal, i ganny soumet avek Prezidan Larepublik.”

Sa bann rekomandasyon i annan 3 gran sapit baze lo lenvestigasyon e konklizyon. An tou i annan 47 rekomandasyon spesifik. Pou anmenn lazistis ek rekonsilyasyon pou tou sa

krim, bann ki'n soufer, e ankor vivan, pou tou fanmir ki ankor pe plere. Ki ankor pe rode kote zot pros i ete. Pou sa bann *perpetrator* ki ankor vivan, zot devret zwenn ansanm avek fanmir tou bann ki pe soufer. Annou met nou leker ansanm, pou ansanm annan rekonsilyasyon nasyonal.

Wi, Mr Speaker, mon siport to rekomandasyon ki'n ganny propoze. Mon toutafe dakor lazistis i devret ganny pran avek tou bann ki'n pran par dan sa bann masak. E sirtou avek nou bann ser ek frer. Sirtou bann ki'n pran lavi en imen.

Mon dakor avek Komisyon pou Komisyon Anti-Koripsyon fer lenvestigasyon dan sa bann koripsyon dan *SMB* ek *SPDF*. Akoz lontan *SPUP/SPPF/Parti Lepep* in goberz larzan Seselwa, met dan zot pos san fon.

Ozordi nou ti a en pep ki ti pou ris, kof pa ti pou vid. I paret mwan ozordi avek Gouvernman o pouvwar zot nepli kapab vole. Zot dir Seselwa i miser. Be lekel ki ti fer Seselwa mizer? *LDS*? Non, se pa nou.

Mr Speaker, lo kote memwar, sa i tre enportan akoz i ogmant konesans en pep, par konn nou pase, sirtou pou bann

relev. Se nou listwar ki fer nou fitir.

Mon pou dakor avek Komisyon entegre sa rapor dan *curriculum* lekol, sirtou sa bann rekomandasyon ki i nesese nou zenerasyon ki a vini, i a konn nou listwar. E bann vyolasyon drwa imen ki'n arive dan Sesel, pou sa nouvo zenerasyon i a pran an konsiderasyon pou zot pa zanmen antre dan sa kalite fou bet.

Mr Speaker, wi, pardonnen i pa ase. Pardonnen parey sa rapor i'n dir i devret mars avek reparasyon. E sa mon dakor avek, akoz i a fasilite tranzisyon sorti dan konfli pou lape. Sa prosedir i a develop en konsansis ki nou bezwen demann pardon. Sa i a ed nou sosyete pou fer fas avek le pase. Re-affirm nou valer Seselwa.

Sa ki pli enportan se pou zwenn lobligeasyon tou nou bann viktim koman et imen. E sitwayen pou prezan ek le fitir.

Mon osi rekonnèt kreasyon en sipor lasante mantal ki tre enportan pou asiste tou bann dimoun ki'n pas atraver sa leksperyans. Sirtou sa ki'n ganny tromatize par serten levennman brital. Me mon ti a rekomannde ki sa size i ganny byen diskite avan met an aplikasyon, pou asir meyer

servis de kalite, dan konfidansyalite e bann spesyalis ki byen formen.

Mr Speaker, lot kote latap pe koz lo rekonsilyasyon, fer lape, annou pa koz lo koudeta. Me selman zot menm ki pe kre dezord, diskord. Akoz mon dir sa Mr speaker? Set akoz dan zot *rally* Dimans pase dan piblik en Manm lo lot kote latap ti maltret Manm lo sa kote latap an di-z-an ki nou bann dragon, ki nou bann lezar mangouya, nou aboye, nou pen-pen - pa vin pen-pen. Parol zot santer ti maltret *LDS*, ki ti sante lo zot *stage*. Bann morpyon, bann malfezan ki pou ganny disparet an 2025. Eski sa i apel Inifikasyon nasyonal?

En lo lot kote latap i'n fer sir fer rekonsilyasyon, pa met ankor en lot Manm lot kote latap in dir taler bomaten. In dir fer rekonsilyasyon, pa met disel dan boubou. Lekel ki pe met disel dan boubou alor? Se nou kote latap? Kote nou pou annan linite si nou kontinyen sa kalite mantalite? I paret mwan Mr Speaker zot ki konfize, vre konfize.

Mr speaker, sa kreasyon *Trust Fund* pou akonplir reparasyon sirtou bann ki'n soufer, ganny arase zot drwa imen. Ganny vyole, i en nide egzampler. Me kote sa larzan

pou sorti? Eski Gouvernman pou pran larzan *taxpayers money*?

Mon krwar parti ki ti responsab pou sa bann atosite i a bezwen pran zot responsabilite. Parey granmoun i dir,

“Sa ki'n soz son soz i a soz li menm”.

Mon osi demann bann lazans medya, pas lari bazar en kou, demann dimoun dan Mahe dan tou kwen Mahe ki zot lopinyon, lo pran *taxpayers money*.

Mr Speaker, mon rekonnèt ki mon osi mon ti kontribye dan sa ideoloji parti rouz. Akoz mon osi mon ti dan rouz en serten letan. Me pa tou rouz. Alor mon demann tou mon bann frer ek ser pardon si mon'n ti anbet zot avek bann propagann *SPPF*, sirtou *SPPF please*. Mon demann en pardon mil fwa sa ki zot santi poudir mon prezans ouswa sa ki mon'n dir zot in afekte zot lavi ozordi.

Mr Speaker, mon tir mon sapo pou bann ki'n anmenn zot konplent devan e zot in ganny ekoute. Pou bann ki reste silans, omwen zot i'n ganny en lavwa atraver sa raport Komisyon. Mon senser senpati avek tou bann fanmir bann viktim. Sirtou bann ki pa ankor

konnen kote zot pros i ete, mon poudir zot pran kouraz.

Mon kontan trouve ki Komisyon i'n rekonnèt pou etabli en *task force* pou *investigate* mon frer ek ser ki pa ankor ganny en *closure* e osi omwen sa ki mon kontan, *ex* Prezidan Danny Faure menm si i pa ti form parti sa bann kriyote, i'n demann pardon Lepep Seselwa e tou nou fre ek ser ki'n pas dan sa bann atosite.

Mersi Mr Faure, pou tou ou fransiz, pas mesaz avek sa bann lot kote lata pou fer parey akoz zot ankor pe viv dan *denial*. Avek sa Mr Speaker, mon pou anmenn mon sipor pou sa rapor. Mersi bokou.

MR SPEAKER

Onorab Loze?

HON JOHAN LOZE

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon pe zis gete si Lasanble i kapab verifye en lenformasyon ki'n sorti pli boner. E si neser, aport koreksyon lo sa ki'n ganny dir. Ti a enportan Lasanble verifye si an 2006 ti aktyelman annan en swisid ki ti ganny komet lo Kan Militer Barbarons? Si non, *then* kote egzaktaman? Kwa ki ti arive?

E zis dan lentere ki nou Lasanble Nasyonal, nou *put out*

lenformasyon ki korek pour konsonmasyon piblik. E nou prezerv repitasyon deba Lasanble Nasyonal. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Mersi Onorab. Mon pa konnen sa referans ki ou fer, me mon a sey regarde. Mersi. Bon, nou a kontinyen avek en – ankor en entervansyon. Mon a donn laparol Onorab Lemiel.

HON SYLVANNE LEMIEL

Mersi Mr Speaker. Mon a dir ou bonn apre midi Mr Speaker. Bonn apre midi tou bann dimoun ki pe ekout nou. Avan mon komans mon lentervansyon Mr Speaker, mon ti a kontan ozordi mon tour remerci Senyer pour ki mon'n ariv sa 51an ozordi.

(APPLAUSE)

HON SYLVANNE LEMIEL

E an menm tan Mr Speaker, mon ti a kontan remerci mon manman osi ek mon papa, ki'n donn mwan nesans, e ki'n *brought* mon *up* ozordi pou mon vin sa dimoun ki mon ete.

En senser remersiman pour tou mon bann koleg Manm Onorab ki'n swet mwan zwaye laniverser bomaten, enkli mon *MNA* Au Cap.

Aprè osi mon ti a kontan remersye tou bann dimoun ki pe anvoy mwan en mesaz atraver *WhatsApp*, *Facebook* e tou bann lezot form mesaz – mon dir zot mersi e mon tre, tre, tre apresye. Mersi osi mon bann koleg lo nou kote latab pou zot bann bon, bon swe. Mersi.

Mr Speaker, en parti nou listwar pou reste en memwar. Pour serten i bann bon memwar. Me pour serten, i bann move memwar. Me dan tou sa, i tre enportan ki keksoz parey pa zanmen ganny repete, pe enport ki Gouvernman ki vin o pouvwar.

Dinyite e drwa imen tou dimoun, i devret touzour ganny respekte. E sa, nou bann zanfan, bann etidyan i devret konnen depi en tre zenn az. I pou responsabilite paran e ansenyan pou enstri nou zanfan lo zot drwa. E osi respe drwa zot kanmarad.

Mr Speaker, yer nou'n tann *Leader Zafer* Gouvernman dir ki i rekonnèt ki Mr Rene in fer bokou pou batir en Sesel modern. E sa i osi enkli son bann sikseser ki'n vin apre li, e ki'n kontinyen sa travay pou anmenn Sesel an avan. E menm atraver serten sistenm ki zot ti'n met an plas.

Sesel ti'n menm sorti premye dan Lafrik an term akse

avek en bon sistenm lasante, e plizyer ankor.

Atraver sa bann devlopman ki'n arive Sesel, bokou Seselwa in kapab ganny zot prop lakaz, later, zot prop biznes. E bokou milyonner pe zwir later lo konblaz kot zot annan plizyer biznes.

Mr Speaker, Seselwa ki pe viv aletranze – ler zot retourn Sesel pour zot vakans, zot reste etonnen pou vwar sa kantite devlopman ki'n arive dan nou pti pei Sesel pandan sa 43an ki'n pase. Bokou ladan in *legacy* Mr France Albert Rene!

(APPLAUSE)

HON SYLVANNE LEMIEL

An 2020, bokou proze fer par ansyen Gouvernman ti'n komanse. Me avek sanzman Gouvernman, zot ki pe sant laglwar lo la ozordi.

Mr Speaker, an 2018 – parey mon bann lezot koleg in dir; en Lalwa pou etablir Komite Laverite, e Rekonsilyasyon Nasyonal ti vin anfors. Pou ki bann Komisyoner i fer bann lenvestigasyon lo bann ka lanmor, tortir e lezot atosite ki'n arive pandan 1977 ziska 1993.

Aprè 3an edmi, *TRNUC* in konklir zot travay, e *Chairman* sa Komite ti le 31 Mars 2023,

soumet avek Prezidan Larepiblik en rapor final - ki ozordi nou pe koz lo la isi dan sa Lasanble.

Mr Speaker, *TRNUC* atraver son bann rekomandasyon ki i ti'n soumet avek Gouvernman, i oule ki rekonsilyasyon nasyonal e osi pardon, i pran plas pou ki bann viktim i ganny *closure*.

An 2021 en rapor par enterim ti ganny soumet avek Prezidan Ramkalawan, kot sa Komisyon ti rekomande ki en Komite Siksesyon i ganny met an plas pou fer swivi lo bann rekomandasyon ki dan sa rapor.

Me ziska ozordi, Prezidan pa ankor konsider sa rekomandasyon ki Komisyon ti'n fer sa letan.

lan edmi apre, Mars 2023, rapor final i ariv ankor kot Prezidan e pe demann menm keksoz ankor. Alors Gouvernman i devret met an plas sa Komite pour zot kapab fer zot travay ki *TRNUC* in rekomande pou fer.

Mr Speaker, yer dan sa Lasanble, nou'n atann bann Manm *LDS* in koz fortman lo fason ki zot, zot oule ki Gouvernman i konsidere pou fer bann reparasyon.

Sa bann rekomandasyon ki *LDS* dan sa Lasanble pe vin

avek, i parey en lot seval batay ki zot pe anmennen pour eleksyon 2025. Dan tou sa ki zot in dir, i evidan ki zot oule detri parti *United Seychelles!*

Atraver ou Mr Speaker, mon koleg Onorab Gervais Henrie i Depite Speaker dan nou Lasanble e osi Sekreter Zeneral dan *LDS* – yer in dikte ki mannyer pou pran later, e lezot propriyete ki *United Seychelles* i annan. Vann, e pran sa larzan pou met dan *Trust Fund* pour bann viktim.

In menm al pli lwen pou propoze ki *United Seychelles* koman en parti politik, pa partisip dan eleksyon si nou bann dirizan pa demann leskiz bann viktim.

Atraver tousala, i fer ou vwar ki kalite dimoun ki nou pe dil avek dan *LDS*. Zot in ganny pouvwar absoli. Prezan zot oule met en lafen avek nou parti.

Zot laranzman pou fer deba lo sa rapor, se pa pou konsider sa bann rekomandasyon. Me se pou vin avek en lot rapor pou demann zot Gouvernman pou detrir *United Seychelles*, par sezi zot propriyete e vann. Koup lasistans finansyel ki i gannyen. E menm pou anpes nou egzistans koman en parti politik!

Me Mr Speaker, eski atraver bann keksoz ki mon koleg Onorab Henrie e osi Onorab Georges, in fer resorti isi yer dan sa Lasanble, anver *United Seychelles* - pou anmenn linite dan sa pei? Sa i al kont sa ki *TRNUC* in rekomande dan son rapor.

Demars ki *LDS* pe fer atraver nou diskisyon lo sa size rekomandasyon, se pirman pou detri *US* – ki ozordi, i en pli gran lafors politik ki annan dan Sesel.

(APPLAUSE)

HON SYLVANNE LEMIEL

E ki i sel parti ki kapab debout avek *LDS* dan sa prosen eleksyon. Mr Speaker, i paret mwan ki mannyer keksoz pe ale, se mazorite dan Lasanble Nasyonal ki pou dir Gouvernman kwa ki i pou konsidere dan sa rapor; kwa ki pou konsidere dan bann rekomandasyon ki *TRNUC* in soumet.

Zot ki pou dir lekel ki fodre ganny pini, e lekel ki pou ganny proteze. Si *TRNUC* in rekomande, e vwar ki i devret annan sa komite pou asire ki gouvernman i enplimant son bann rekomandasyon – alors gouvernman pran aksyon neseler, e met an plas sa

komite. Pou ki zot a kapab kontinyen sa travay ki *TRNUC* i dir i reste pou fer. E an menm tan, pran kont sa zafer konpansasyon ki serten viktim pe demande.

I byen note ki Lasanble pa la pou dir peye oubyen pa peye. Nou pa la pour sa nou. I enportan ki sa Komite Siksesyon i ganny met an plas o pli vit posib atraver Lalwa neseler, pou ki zot a kapab fer swivi lo sa bann rekomandasyon ki dan Rapor *TRNUC*.

Ler nou pran premye rekomandasyon dan sa rapor ki koz lo lazistis. Sa i konsern fason ki mannyer pou dil avek bann *perpetrators*.

Sa Komisyon in rekomande ki bann dimoun ki'n ganny nonmen koman *perpetrators* par *TRNUC*, e ki pa'n aparet devan sa Komisyon pou ganny *amnesty* oubyen pardonnen.

E espesyalman bann ki'n partisip dan tortir, ki'n touy dimoun oubyen fer disparet dimoun. Fodre ki en lenvestigasyon, e menm proseksyon i ganny fer kont zot.

Komisyon in osi rekomannde ki bann dimoun ki'n ganny konsidere koman *perpetrators* e ki pa'n ganny

amnesty – e ki pe tenir o plas dan Gouvernman e dan Lafors Defans, zot ganny fer aret travay.

Lo ki kote politik zot pe asize ozordi sa bann dimoun? Akoz ki *Leader Zafer* Gouvernman in dir ki li i pa pe dakor avek sa enn rekomandasyon?

I kler ki ozordi sa bann dimoun in al lo kote *LDS*, e zot pe ganny proteze. Dan *leadership United Seychelles* ozordi, ou pa war okenn zot sa bann swadizan *perpetrators*. Tou in sanz brans e pe zwir gro pozisyon dan Gouvernman *LDS*.

(APPLAUSE)

HON SYLVANNE LEMIEL

Rekomandasyon in osi ganny fer pour ki Anti-Koripsyon oubyen Oditer Zeneral, i fer lenvestigasyon dan bann ka kot in sipoze annan ka koripsyon ki'n ganny ekoute devan *TRNUC*.

Espesyalman dan zesyon *SMB* e osi Lafors Defans. Si i annan okenn ka koripsyon, alors sa 2 lenstitisyon fer zot travay ki *TRNUC* in demann zot, e anmenn bann koupab devan Lakour.

Dan Seksyon Memwar, *TRNUC* in fer 5 rekomandasyon

ki pe demann Gouvernman pou met an aplikasyon. Ozordi se Gouvernman *LDS* ki pe gouvernen - ki pe govern Sesel. Alors, pran sa bann rekomandasyon e enplimante kot i neserer.

TRNUC in osi fer 33 rekomandasyon anba Seksyon Garanti Non Repetisyon sa bann lofans; *en d'autres mots*; sa bann lensidan li menm pa devret ganny ariv ankor, oubyen i pa devret ganny repete.

Mr Speaker i domaz, me sa ki'n arive, in fini arive. *TRNUC* in fer son bann rekomandasyon, e in dir kwa ki devret ganny fer pour ki sa bann lensidan parey pa ariv ankor dan nou pti pei Sesel.

E mwan, mon dir ki wi, bann tel lensidan parey pa devret ganny repete ankor - pe enport ki Gouvernman ki vin o pouvwar.

Dernyen parti sa rapor i koz lo reparasyon. Nou'n tann bokou keksoz ki'n ganny dir an sa ki konsern sa size reparasyon. Enn parmi sa 5 rekomandasyon se ki Leta, e non pa en parti politik – i demann en leskiz a tou viktim koudeta 1977.

E osi, pou eksprim zot komikman pou ki sa bann lensidan pa zanmen repet

ankor dan Sesel. Ozordi, Gouvernman LDS ki Leta. Alors zot devret egzers sa rekomandasyon ki TRNUC in demande.

Mr Speaker, *United Seychelles* koman en parti politik, pa'n fer krim li! Se sa bann sa zofisye ki ti dan Lafors Defans, e lapolis sa letan ki ti komet sa bann keksoz!

Mwan koman en endividi, mon pa'n komet okenn krim mwan. Ki mannyer mwan mon pou demann leskiz bann viktim? Mon pa'n tortir personn mwan. Mon pa'n zanmen komet okenn krim kont okenn dimoun mwan!

Si mwan mon'n komet mon fot, mon'n komet mon krim Mr Speaker, mwan mon a demann en leskiz. Akoz si mon konnen mon'n fer en keksoz mal en dimoun, la mon pou dir li pardon. Mon demann ou en leskiz, mon'n fer ou en ditor.

Me ozordi, mwan mon ti pou sipliy avek tou sa bann ki'n fer zot fot, ki ancor la, ki ancor vivan – zot vin devan. Vin demann leskiz sa bann viktim. E sa bann viktim i ancor pe esper zot!

(APPLAUSE)

HON SYLVANNE LEMIEL

Letan ki mon pe konklir Mr Speaker, mon oule fer resorti ki sa lalit ki LDS pe anmennen pou met en lafen avek *United Seychelles*, pa pou enn ki pou fasil ditou. Mon pe klerman konpran e war kwa ki pou al arive apre ki nou bann deliberasyon Lasanble a fer rapor lo sa rapor.

E an retour, zot a vin avek zot bann rekomandasyon ki zot pou demann zot Gouvernman pou met an aplikasyon, ansanm avek sa bann rekomandasyon ki TRNUC in met devan.

An atandan, letan rapor pou pey ganny fer lo rapor – viktim la deor pou kontinyen esper en rekour. Me rekour pou tarde vini aköz Gouvernman pe ezite pou pran aksyon ki TRNUC in rekomannde.

Olye sa, zot pe oule vin avek bann aksyon e lezot rekomandasyon pou ki i pini *United Seychelles* koman en parti. Mr Speaker, in plis ki ler pou nou fini avek tou sa bann lespri malis e vanzans.

Aküz la, listwar pe repet son lekor. E si nou kontiny koumsa, keksoz pa pou zanmen fini. Nou pe pres linite, e travay – nou pe pres lo linite e travay ansanm.

Alors, la i en loportinite pou nou fer li Mr Speaker.

Annou ini. Annou travay ansanm pou keksoz vin pli byen, pou nou kapab rod en solisyon pour sa bann viktim. E nou ava kontinyen avek bann lezot travay ki nou annan devan nou. Avek sa Mr Speaker, mon dir ou mersi.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Nou a pran en poz la, e nou a kapab rebran deba 4er. Mersi.

(BREAK)

(Mr Deputy Speaker in the Chair)

MR DEPUTY SPEAKER

Bonn apre midi tou Manm Onorab e tou dimoun ki pe swiv travay Lasanble pour ozordi. Nou pou kontinyen avek nou deba ki nou'n komanse depi bomaten. E prosennman lo lalis se Onorab Doyace Porice.

HON DOYACE PORICE

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Mr Speaker ek tou *staff* Lasanble. Bonn apre midi mon bann koleg *MNAs* e tou dimoun ki a lekout.

Mr Speaker, avan mon komans mon lentervansyon lo sa rapor *TRNUC*, mon pou bezwen remersi Bondye Papa

pou donn mwan lasante e kouraz pou kapab ariv dan mon travay ozordi. E osi kouraz pour sa deliberasyon lo sa rapor.

Mr Speaker, sa rapor i enn ki vreman delika. I pou tous bokou fanmir. E mon pou komans li koumsa.

Dimans le 30 Zilyet 2023, mon ti tann en sanson pe ganny sante par en pti group Pralinwaz ki ti pe pran bato Kat Koko pou al *rally US*, Mahe. Mon pa ti konnen si zot osi zot ti form par rezyon santral lo Mahe.

Sa sanson Mr Speaker, mon pou sant li, aköz mon bezwen fer Lepep Seselwa konn byen sa sanson;

♪Me depi le 5 Zen 77, dat ki zanmen mon a bliye dan listwar nou pei. Sa ki ti krwar nou enferyer sa zour, ti konn nou...♪

(Interruption)

HON DOYACE PORICE

Be, Mr Speaker, mon aret lanmenm aköz bann dimoun pe fer tro bokou tapaz. Mon pa pou kapab kontinyen. Ou kapab dir sa bann dimoun aret fer tapaz silvouple?

(APPLAUSE)

HON DOYACE PORICE

Ok, mon kapab komanse? Ok.

MR DEPUTY SPEAKER

Kontinyen ou Onorab.

HON DOYACE PORICE

♪Me depi le 5 Zen 77, dat ki zanmen mon a bliye dan listwar nou pei ♪.

Me wi Mr Speaker, i en dat ki zanmen nou pou bliye, kot defen Prezidan Mancham ti ganny *overthrow* par koudeta, an servan zarm. Zis par vorasite pouvwar, fer par *Leader* parti SPUP/SPPF – defen Mr France Albert Rene. Kot i ti deklar sa pei Sesel, konmsi ti pour li. Sosyalis. *One-party state*.

♪Sa ki ti krwar i enferyer, sa zour ti konn son valer ♪. Me wi. Valer, nou ti konn nou valer par vin lesklavaz sa parti politik.

(laughter)

HON DOYACE PORICE

♪Dousman avek en sel fwa, osi lespwar ki nou a prospere ♪. Me wi Mr Speaker, nou ti prospere, par ganny viktimize e servi pou fer tout sord.

♪San okenn difikilte, nou ti arive ganny nou liberte ♪. Mr Speaker, nou ti ganny nou liberte par sa fason; reste trankil ler ou war keksoz mal. Ti

per pou koze. Pa tronp sa parti ki ti o pouvwar.

Reste dan lakaz pangar ou a ganny swivre par bann kriminel. Ganny torture, bate, e menm ganny touye – met anba pon. Plizyer ankor parey dan rapor *Truth* in dir.

Vwala Mr Speaker, sa ti nou liberte ki nou ti gannyen avek SPUP/SPPF/Lepep pour 43an! Zot ti donn sanmenm sa Lepep Seselwa.

Mon komans koumsa akoz pour mwan montre Lepep Seselwa, akoz ki ozordi nou annan en Rapor TRNUC ki nou bezwen koz lo la. I annan nou Seselwa ki pa ti konnen ki nou ti pe rode sa letan. Petet nou ti krwar tou pou mars byen apre koudeta.

Mwan Doyace Porice, ne Stravens – mon enn sa dimoun ki ti sante e anmoure avek sa sanson Mr Speaker. E mon ti en Manm dan sa Parti SPPF/Lepep. E osi en Manm lorganizasyon *Youth League* ler mon ti ganny 18an. Me pa Milisya.

Ede pou defann nou pei, parey sa parti ti met devan nou. Laba nou ti aprann servi zarm. *Training* avek bann larme. E parey nou konnen ki sa Sefdeta ti vreman per son lonbraz sa letan.

Mr Speaker, mon ti annan zis 14an ler koudeta ti arive. Mon mazin byen. Mon ti pe al fini lekol *Form 3* kot Lekol Anse Boudin, Baie Ste Anne, Praslin. Mon leker i vreman fermal.

Wi Mr Speaker, mon leker i fermal - ler mon pe koz lo sa size, akoz mon ti form par dan sa parti politik *SPPF/Lepep*. Mon'n travay 27an dan sa Gouvernman dan diferan sekter piblik. Me mon ti zis en pti boy. Sensemman, sorti dan fon mon leker, mon pa ti konn naryen ki ti pe pase sa letan.

Wi Mr Speaker, ozordi mon pou fer parey mon zanmi *ex- Prezidan Mr Danny Faure*, ki mon felisit li ler i ti demann pardon Lepep Seselwa pour tou sa ki'n arive.

Mon osi mon pou demann pardon mon fanmir e Lepep Seselwa, spesyalman zabitan Baie Ste Anne, Praslin ki'n soufer - ki ou Sesel oubyen ou aletranze, zis akoz mon ti form par sa Gouvernman lepase.

Wi, mon pa pou kanmi pou demann pardon, akoz mon santi ki i ti mal ki sa Gouvernman ti pe fer. E mon ti pe krwar dan zot sa letan.

Mon'n fer zot konnen ki tou sa ki ti pe pase sa letan ti sekre, anba latab. E lord ti sorti kot Sefdeta sa Gouvernman *SPUP/SPPF/Lepep*!

Mr Speaker, bokou nou ti travay dan sa Gouvernman. Nou ti bezwen swiv bann *rules and order* ki zot ti donn nou. Si ou fer en pti fot, ouswa ou'n ganny lodas koz avek en Manm Lopoziyon - mon manman, ou pou ganny zize par sa Minis konsernen ki ou travay avek!

Sirtou sa Minister Gouvernman Lokal sa letan. Kot mwan mon enn sa travayer ki'n pas ladan. Atraver 2 Minis - mon pa pou nonm zot non - ki'n apel mwan plizyer fwa pou dir mon pe kanpanny pour Wavel ek *SNP*.

Mr Speaker, zis akoz mon ti koz avek Onorab Wavel Ramkalawan kot en lanterman, san konnen ki mwan avek sa Onorab nou konn kanmarad byen lontan. Nou ti parey frer ek ser dan menm larelizyon. Me pa menm paran.

Sa i ganny raporte par bann pti veyer zaksyon ki ti annan bokou dan sa Parti *SPPF/Lepep*.

An 2008 mon ti bezwen kit travay e al asiz dan lakour, akoz mon ti santi ki mon ti pe ganny viktimize - menm si mon pa'n al kot *Truth*.

Me mon ti pe soufer dan sa parti politik - vermalman. E osi ganny swivre, menm si mon pe al lanmes Katedral St Paul,

Victoria – kriminel ti deryer mwan.

Si ozordi Mr Speaker, Onorab Loze atraver ou – in dir dan son *rally* minoriter Dimans le 30 Zilyet, ki i annan 25 dimoun dan Lasanble – nou parey bann min bwi, e nou pa vo naryen!

Wi, pour mwan wi. Koman en Manm LDS, si ozordi mon koumsa i gras a Parti SPPF/Lepep ki mon'n parey min bwi dan sa fason.

(laughter)

HON DOYACE PORICE

Mank lannwit; savoy pake ki pa pour mwan; negliz mon fanmir, kot mon 3 zanfan ti ankor pe met *pampers*.

Me non, me mwan bezwen fer sa Onorab konnen ki; malgre mon ti parey min bwi, mon ti vreman *shower* sa distrik – SPPF/Lepep. E la i US - 2020 perdi zis par 94 *vote*. E raport mon proporsyonnel dan Lasanble ozordi par zabitan Baie Ste Anne, Praslin. Mon pa ti bezwen servi zarm an 2020.

Be li sa Onorab Mr Speaker, konbyen *vote* i ti gannyen pou ariv parmi sa 10 boutey rouz ki dan Lasanble? Konbyen poto in grenpe? In zis tranpe pou ganny en pti plas. Seselwa in note.

E la mon fer konnen Lepep Seselwa, ki mon pa'n benefisyé dan sa Gouvernman. Sa ki mon'n benefisyé se zis bokou *eggs*.

(Interruption)

HON DOYACE PORICE

Mon'n aste mon later avek...

(Interruption)

HON DOYACE PORICE

Mon'n aste mon later avek en prive. Mon'n fer lakaz avek mon *loan* ki mon ti pran. Mon pa'n zanmen benefisyé avek sa parti politik. E mon fyer ozordi, mon pa'n pran naryen ki pour zot.

Mr Speaker, prezan mon pou koz en pe lo sa rapor, e fer Lepep Pralinwaz konnen ankor enn fwa, ki mannyer sa Gouvernman SPUP/SPPF/Lepep, in tortir nou bann pov pti Seselwa sa letan.

E la mon pou demann zabitan Baie Ste Anne, pou ekout mwan byen e konpran mwan - menm si mon leker i fermal.

Wi, Mr Speaker, ler mon mazin Ryan Lesperance – pti zanfan Mrs Irena Cedras, i ti ganny touye e met anba pon Cap Samy le 29 Zen, 2006. Fer lapenn. I ti fermal pour en

garson byen zenn ki inosan. Ti sorti sante dan en *show* – parey fanmir in rakont mwan. Apre *show* in al *disco* parey tou zenn i kontan lo Praslin.

Dapre konpran, sa lanmor pa ti pour li, me ti pour son tonton akoz politik. Wi, Mr Speaker, i ti fermal ler en paran i krwar son garson pe retourn dan sa granmaten, me ti annan lyon ki ti'n pare pou detri li.

Son granmanman Mrs Irena Cedras - ki parey en paran pour mwan, i ankor pe soufer lanmor son pti zanfan. Akoz ti en lanmor ki'n ariv san malad.

Ler mon ti vin Praslin, mon ti rankontre Mr Tiber Rose, en peser kalifye Baie Ste Anne. Mr Rose ti rakont mwan ki mannyer i ti ganny torture, zet dan delo sale, apre met li dan kaso. La kot i ti ganny bate, azenou lo blok. E plizyer lezot ankor - ki ti fermal pour li.

I dir mwan ki sa ti akoz politik fer par Manm Lasanble ki ti la sa letan. Ki ti fer vin ranmas li. Enn sa bann – e sa pa'n ed li pou kapab ariv kot *TRNUC*, pou anmenn son problem li osi. Fer lapenn Mr Speaker.

Tou sa bann torture in fer li bokou dimal, kot ozordi in bezwen abandonn son travay -

kot in malad e koup en kote son lipye. E la, zis i dan lakaz.

Mon osi mazin Mr Claude Monnaie. Kot i ti ganny targete dan plas son kouzen Mr Walter Constance, konnen konm Toutou. Kot li menm ti rakonte dan sa rapor. An plis ki sa, mon ti zwenn li dan en pti konversasyon e i ti rakont mwan.

Son kouzen, Mr Monnaie ti ganny brile dan en dife mete dan son *pickup* ki i ti ladan, par en kriminel ki ti ganny anvoye par dirizan parti ki ti o pouwar sa letan. Sa kriyote ti ariv zour Lafet *Sainte Anne* le 26 Zilyet, 2003.

Mr Constance i dir mwan ki apre detrwa zour, son kouzen ti mor ek soufrans. Mr Constance in osi dir mwan ki sa zafer ti pour li, akoz in ganny menase plizyer fwa avek Mr Marengo – ki ti enn sa kriminel ki ti pe fer sa travay.

I ti pe mars deryer li plizyer fwa avek en pistol, e menm met li dan kaso, zis akoz parol ki i ti dir lo Mr Rene. Ziska la, Toutou pa ankor kapab dizer sa ki'n arive. I vreman rankinen avek sa Mr Marengo e sa Gouvernman *SPPF/Lepep*. E la, *ANUS*.

En lot 2 zabitan Baie Ste Anne, Praslin ankor ki'n ganny viktimize dan sa letan. Dan

en koze avek Mr Ralph ek Monica Pr ea tou resaman - apre ki mon ti'n war dan sa rapor, zot ti dir mwan ki Praslin ti'n ganny divize par ansyen Manm Lasanble – sa letan Onorab Mitcy Larue.

In diviz lafanmir e fer zot fase ek kanmarad. Fodre nou mazine, son non in montre detrwa fwa dan rapor par bann *perpetrators*. I dir mwan ki zot in pas en kantite martir avek sa madanm *MNA*.

Menm Monica ti ganny pouse travay apre 13an dan lanplwa kot Sekirite Sosyal. Zot ti ganny zot permi lenportasyon kennsel pour 18mwan. Zot marsandiz ti ganny sezi zis akoz politik.

Zis mazine Mr Speaker, sa fanmir ti e rod lavi pou sonny zot zanf an. Sa *MNA* ti menm anvoy Agnes Mondon pou vin fouy *forex* kot zot 3er bomaten. Kot zot tou lede pa ti dan pei.

Ralph i dir mwan ki zot ti fabrik en warant pou met son madanm Monica dan kaso, apre desann ek li Mahe. Degre sa parti ti rankinen Mr Speaker, i ti osi dir mwan ki zot ti fer bann *killers* mars deryer zot.

Monica i dir ki lapolis ti dir li; aret donn pasaz lezot dimoun, akoz zot in ganny soupasyon ki zot pou met drog

dan son loto. Pou zot ganny en fason pou blok li.

I vremen mal tousala. Ti sanmenm sa liberte ki nou ti gannyan.

Ralph i dir mwan; napa dibyen ou plizyer dibyen ki zot in fer, ki vo lavi dimoun ki zot in touye. E paret mwan Mr Speaker, ki Baie Ste Anne, Praslin ti sa distrik ki ti annan plis sa bann atosite ki ti pase apre le 5 Zen 1977.

Mr Speaker, sa rapor in annan bokou ankor ki'n montre Lepep Seselwa, sirtou zabitan Baie Ste Anne, Praslin - ki mannyer sa Parti *SPPU/SPPF/Lepep* e la zot apel zot *A New United Seychelles*. Ki sa disan revanz, zalouzri i ankor la.

Akoz mon dir sa? Se ozordi, sa menm tim parti *US* pa ti ava repet, ouswa sant sanson ki Parti *SPUP/SPPF* e Lepep ti sante. E menm ansyen Manm Lasanble *SPPF* pour Baie Ste Anne, ti *praise the greatness* pour *ex-defen* Prezidan Albert Rene.

An plis ki sa, sa lespri vanzans par zot prop *Leader* Parti *US* – Mr Patrick Herminie, pa ti pou repete ki Mr Rene ti dir dan enn son *rally* – mon repete; “ki si ou mor vit, zot pa responsab. E si ou mor dousman, ankor i pa zot lafot.”

I montre nou ki sa parti *United Seychelles*, zot osi pe kontinyen sa laenn, zalouzri. E kriminalite i ankor dan zot disan.

Zot problem i avek Prezidan Wavel Ramkalawan ek son lekip *LDS* - ki zot pa ti ekspekte si i pou ariv *State House*, apre 30an ki in lite pour pep Seselwa. Menm si i ti ganny bate li osi, i ti kontinyen lite pou li war sa lazistis ki parti *SPUP/SPPF/Lepep* ti pe kasyet Lepep Seselwa tou sa letan.

Bann atosite ki zot ti pe fer dan sa pti pei Sesel. Parfwa mon demann mon lekor; akoz ki ti devret annan tousala?

La mon pou demann Lepep Seselwa ki ankor pe siport sa parti *SPUP/SPPF* e *US*, pou reflexir byen kwa ki nou anvi pour nou pei Sesel?

Nou anvi retourn dan parti inik? Nou anvi ganny perdi nou plas travay? Nou anvi ganny viktimize? Nou anvi ganny tortire parey avan, bate, touye pour naryen, zis akoz politik?

Alor pran nou en desizyon, si nou pa anvi war tousala ankor dan nou pti pei Sesel. Prezidan ki la ek son Gouvernman pe met en lafen ek tousala. E Sesel i pour tou son zanfan. E tou son zanfan i

annan en drwa dan zot lavi. Seselwa nepli per.

Ozordi mwan Doyace Porice, mon pou sipliy avek mon bann fanmir pros. Lafanmir Porice, Stravens, Gobine, Cesar e lezot ankor - zot konnen lekel zot mon fanmir.

E tou Lepep Seselwa ki ankor pe siport sa parti rouz, pou reflexir byen, lekel ki'n anmenn versman disan, soufrans plizyer nou manm fanmir dan sa pti pei Sesel. Ki enkli mwan ek mon pti fanmir. Se sa ki ti fer mon kit sa parti kriminel.

Zot in deza tande pour zot menm, ki nou'n ganny maltrete koman zannimo. Eski zot koman mon fanmir, zot aksepte sa? Mr Speaker, mon pou profite pou mwan enform sa Lasanble, ki Mr Anthony e Mrs Evody Stravens in fer 12 zanfan.

Wi, 12 fanm ek zonm solid. Me zot pa'n fer 12 dragon, oubyen lezar mangouya pou met devan zot laport.

Mr ek Mrs Stravens in fer zot zanfan, enkli mwan ki ti 9enm ladan - ti fer ek lanmour dan en zoli lakaz. Pa parey serten ki'n fer lo en bal zonnyon anba kontwar dan en laboutik. Parfwa nou pa konnen ki zot rabase. Tousala in pase pandan

43an. Mon poz sa la Mr Speaker.

Mon rekomandasyon e rekonsilyasyon i vin koumsa; I enportan ki nou re anmenn sa linite, rekonsilyasyon anver nou pep Seselwa. Fodre ki i annan pardon par bann *perpetrators* piblikman. *Perpetrators* fodre zwenn avek bann fanmir ki'n soufer dan nenport ki fason fer.

Konpansasyon – fodre pa ki vin lo ledò sa Gouvernman LDS, akòz nou pa kapab pran *taxpayers money* pou fer nenport ki peyman. E plizyer zabitan Baie Ste Anne, Praslin in dir mwan; deza sa Gouvernman ki ti la o pouvwar, ti'n kit en ta det.

Zis parey; konpansasyon zabitan *PUC* Praslin. Konpansasyon Delo Kaka La Misère - menm si Arab ti donn larzan, pa'n donn. Plizyer proze ki'n la plis ki 5an a 10an, eksetera.

Si ou demann mwan mon pwennvi, se sa Gouvernman *SPUP/SPPF/Lepep* e *US* ki bezwen pey sa det. Kot zot pou ganny larzan Mr Speaker? Se vann zot bann *assets* ki zot ti aste dan lepase avek *taxpayers money*, ki zot ti fer labi e donn bal ladan. Pep Seselwa i konn byen.

Parey Maison du Peuple, ki Seselwa ti ganny kado. E zot in pran sa pour zot. Bann later ek lofis dan bann distrik.

Praslin osi i annan. Nou annan *Horizon Complex* – later ki zot ti'n pran, apre vann deryer rido. Tousala pou ede soulaz sa bann zabitan ki'n soufer zot fanmir – sirtou zabitan Baie Ste Anne.

Praslin, sa bann later – (eskize Mr Speaker) – Sa bann later ki zot in fini vann 2023, ki zot pe fer kanpany avek, anmas en pe pou rann Lepep Seselwa zot byen ki zot in vole, Mr Speaker!

Ankor enn fwa, mon pou dir avek mon fanmir, zabitan Baie Ste Anne e tou Lepep Seselwa ki ankor pe krwar dan sa parti kriminel vanzans, pou ouver zot lizye ek zot zorey.

E aret ekout bann mansonz, kalonmni ki sorti dan labous *Leader* sa parti Lopozisyon ki in bliye ki i ankor lo ledò *taxpayers money* par 3 porsyon. Tousala i pa anonse, Lepep Seselwa. Zis i maltret Gouvernman *LDS*.

Si vreman nou anvi war en bon rekonsilyasyon, linite antre nou Seselwa – alor reflexir lo la. Akòz sa parti Lopozisyon ki la i ankor annan sa disan destriksyon, zis akòz zot lafen pouvwar.

E la mon pou demann avek nou bann zenn Seselwa ki la deor, pou pran zot responsabilite e vin devan. Prepar zot pour 2030 e pou pran sa plas Lopozisyon. Akoz sa enn ki la pa vo naryen.

MR DEPUTY SPEAKER

Onorab ou'n ariv 30minit. Ou ava *wrap up* silvouple.

HON DOYACE PORICE

Zenn pa les...(Pros pou fini) zenn pa les zot ganny anbete par sa parti akoz zot zis maltret nou dan *rally*. E zot kontinyen tap lanmen san mazine ki zot ti pe ganny maltrete zot osi. Gouvernman i nou tou ki la dan sa pei Sesel.

Avan mon terminen, mon pou felisit sa Komite *TRNUC*. Sa Komite ki'n pran zot letan pou ekout Seselwa - bann ki'n soufer apre koudeta le 5 zen, 1977.

E ozordi nou'n konn laverite atraver sa Komite for, determinen, ki'n kapab prezant nou avek en rapor ki mwan Doyace mon'n ganny sans koz lo la - e pare pou donn mon sipor sa bann rekomandasyon lo sa rapor.

Mon santi mwan zwaye ozordi ek en leker kler dan sa Parti *LDS*. E mon pa pou zanmen les tonbe! Mersi.

(APPLAUSE)

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Nou pou pran dernyen entervenans pour ozordi, e sa i Onorab Sathya Naidu. Mon pa pe pran okenn *point of order*. Mon pa'n tann nonm non personn isi. *Proceed* silvouple.

(Interruption)

MR DEPUTY SPEAKER

Onorab, silvouple *proceed*.

(Interruption)

HON SATHYA NAIDU

Bonn apre midi. Mersi Mr Speaker. Tou Manm Onorab, tou *staff* Lasanble Nasyonal, zabitan St Louis ki a lekout. Mon panse ki en bon pe zot in ganny sans swiz depi o komansman deba, ki direksyon nou, nou pe ale.

E keston ki mwan mon bezwen poze se; byensir, *LDS* i annan son perspektiv koman en *Caucus* e koman reprezantan pour sa parti. E lo lot kote ou annan *US*, ki osi annan en perspektiv.

E koman bann politisyen, ler nou eksprim nou pozisyon. Pou bann ki pe ekoute, ki pe swiv – si zot dezagree, sa pa

vedir zot mont lo rezo sosyal pou ensilte.

Menm Onorab Pillay par legzanp. Mon pa ti'n dakor avek sa ki li i ti'n annan pou dir vizavi son diskour. Me sa pa vedir zis aköz ou en sipoterter *LDS*, ou pou ensilte li.

Menm zafer i aplik par legzanp; Onorab Naddy Zialor ki'n fer son diskour, e pli tar mon pe lir bann komanter lo rezo sosyal ki pa akseptab.

E enn bann rekomandasyon ki Komisyon in fer se; nou bezwen kapab regarde lafason rezo sosyal i ganny itilize dan sa pei.

E i kler ki nou bezwen fer li, aköz i pou ede dan sa proses rekonsilyasyon ki nou, nou pe koz lo la. Kot nou pou kapab aksepté diverzans an term lopinyon. Ni enn, ni lot nou pa pou kapab dir i korek dan sa sityasyon.

An relasyon avek sa size *TRNUC* - nou bezwen realize se bann demars ki ti'n komanse dan Lasanble Nasyonal ki'n permet kreasyon sa Komisyon. E ler Komisyon in fini son travay, apre en pti gin par lao 3an edmi, si non en pti gin plis.

Mon rapel dan 7enm Lasanble nou ti'n donn zot 2 ekstansyon pou zot kapab konplet zot travay. E ler travay in konplet, rapor in ganny

prezante avek Prezidan. E Prezidan in depoz sa avek Lasanble Nasyonal.

E menm dan rekomandasyon - pa neserman nou pe fer en bon program *outreach*, malerezman, me i annan en propozisyon. I annan en rekomandasyon ki dir dan 90 zour i annan en demars ki nou bezwen fer pou edik sa pep. E osi koz lo limitasyon e serten difikilte ki sa Komisyon in kapab osi rankontre.

E an relasyon avek sa, lo kote Lopozisyon zot in fer resorti; be aköz eski nou pe anmenn sa rapor? Be, nou se nou ki lavwa sa pep ki la deor. E nou devret kapab reprezant zot perspektiv dan en serten sans, koman bann reprezantan vizavi sa rapor. Pour Prezidan byensir pran konsiderasyon e aksyonn lo la, prenon kont listwar *TRNUC*.

E in enn ki'n enpakte lavi en kantite nou bann sitwayen. E fodre ki nou koz lo la. Kekfwa lo kote Lopozisyon zot pa oule konfront larealite vizavi sa sityasyon, vizavi sa rapor. E byensir, pa met zot dan en pozisyon favorab.

Enn bann keksoz ki nou, nou pe dir se; ozordi nou annan Prezidan Faure, pa tro bokou letan - menm atraver *Tête à*

Tête ki'n fer resorti poudir ki sa bann atosite ki'n arive dan lefase. E anba gidans en Dirizan, i pa akseptab. E in demann pardon.

E ansyen Prezidan Faure, ler ou regard son karyer politik – in komans koman en *LGB*, in monte, in deservi diferan rol dan sa Gouvernman.

E si li in annan sa kouraz pou vin devan. E kot *his roots are much deeper as opposed to this bunch on the other side of the table*, selman li i ti annan sa kouraz pou demann pardon.

E annou pa bliye - menm avan Komisyon ti'n komans fer son travay, an 2017 Prezidan Faure ti'n aboli le 5 Zen. E i ti'n dir anba lespri linite. E i ti pe menm fer bann demars kot menm kouler sa parti politik dan bann dernyen *rally* dan eleksyon 2020, zot ti'n vin blan en sel kou.

Me nou war ki latet sa parti ki la pou le moman – dirizan sa parti ki la lafason fer i totalman diferan avek Prezidan Faure, malerezman.

E en keksoz ki kler se, eski nou pou kapab kontinyen koumsa, pou nou kapab *attend* sa lobzektif ki sa Komisyon in demare lo kote rekonsilyasyon e linite nasyonal?

Eski nou annan en Lopoziyon ki nou kapab travay

avek pou fer sir ki nou pou kapab vremen akonpany sa proses e akonplir sa lobzektif ki devan nou? E sa se rekonsilyasyon e linite nasyonal.

E ler nou pe dir sa 40 bout later ki'n anrezistre anba zot parti, zot pe sey donn tou sord kalite zistifikasyon. Akoz zot devret kit sa 40 bout later?

E fransman dir ou Mr Speaker, mon pa konnen ki mannyer tou resaman in annan serten lesanz ki'n ganny fer ant sa parti politik ek bann endividi prive - ki *à mon avis* pa ti'n devret pe arive!

E i enportan, ler sa *successor body* in ganny enplimante atraver enn bann rekomandasyon, se byensir pou sa *successor body* fer sa revi neser, pou regarde ki mannyer eski sa konponan relye avek reparasyon - ouswa plito konpansasyon, pou marse?

Me selman lopinyon piblik laba deor se; en parti politik ki'n la pandan tou sa lannen, be ki mannyer eski zot, zot in akimil 40 bout later? Lo sa bann dimoun ki dan lalis later ki pe debout dan *queue* – i annan 2mil aplikan.

Be tou sa bann later ki sa parti politik ki'n akimile ozordi zour, ki mannyer in arive sa?

Eski sa i pa montre klerman in annan labi pouvwar?

Ladan menm serten propriyete i annan en valer komersyal. Be ki mannyer eski zot, zot ti'n akimile? Par atraver bann demars ki zot, zot – ki la, ki'n fer. Mon panse. Me selman zot bezwen aksepte e rekonnèt. E si zot fer sa, la kefwà nou kapab bouz ver rekonsilyasyon e linite nasyonal. Me selman sa pa pe arive avek sa parti politik.

E i annan en Manm avan mon ki'n fer resorti poudir ki i ti a bon si nou annan en Lopozisyon ki pli serye. E se sa ki mon krwar pour bann ki enterese pou antre dan politik ozordi, i bezwen pran konsiderasyon laba deor.

Akoz si ozordizour *US is not ready to concede* e fer le lesansyel lo sa kote ki zot Kandida Prezidansyel dan Eleksyon 2020 ti kapab fer – zot annan en problem lo zot kote.

E Mr Rene, ler ou regard li. *What a figure! He had the charisma. He had everything.* Me selman lo lot kote, i ti osi annan bann move eleman dan li - kot in abiz pouvwar! Kot in fer lavi en group nou sosyete vin en martir!

E fodre ki zenerasyon ki pe vini – dan rekomandasyon in ganny site poudir ki lo laspe

edikasyonnel...Ozordi nou pe war bann zenn dirizan pe ganny elekte dan SNYA. Zot bezwen konnen poudir ki nou annan en Prezidan ki'n fer tousala.

Wi in fer keksoz ki byen. Me selman annou pa zistifye sa baze lo bann keksoz ki'n arive - tel ki tortir, mert e tou bann vyolasyon drwa imen ki egziste dan sa Lalwa li menm! E vyolasyon drwa imen ki ou menm ou, ou kapab persevwar ki'n arive dan sa pei. Mon pa pou al an detay. Mon panse pour bann viktim i en leksperyans ekstrememan tromatik. E pou vin devan e met zot versyon. Serten, ki mannyer eski ou pou kapab kestyonn kredibilite sa rapor?

Mon panse ki mon bann koleg lot kote latab – espesyalman bann ki'n kestyonn kredibilite sa rapor, pa vreman konn soufrans en manman ki'n perdi son zanfan.

Ouswa en manm fanmir ki'n perdi en lot anba sa bann sirkonstans. E zot in bezwen vin devan. Zot in bezwen reviv sa troma.

E ankòr enn fwa, lo sa baz – Komisyon in met devan en laspe lo lasante mantal. E ozordi zour, kestyon ki mon demande se; eski nou sistenm lasante i annan sa kapasite pou

dil avek problem sa bann dimoun?

E annou pa bliye, an deor sa *scope of the report itself*, nou annan en problem lasante mantal dan nou pei. Kot lo kote resours fodre ki nou adrese, e nou bouz de lavan. E mon panse ki sa i devret vin en size lo li menm pour Lasanble Nasyonal donn konsiderasyon lo la.

Me ler nou pe regard sa sanzman radikal ki ti'n arive dan pei, in anmenn bann retonbe pozitiv. Ler nou pe koz lo tou sa ki Prezidan Faure in fer, e ler ou pe regard sa ki Prezidan Ramkalawan pe fer – i annan sa eleman rekonsilyasyon.

Pa neseserman direktman avek sa parti politik ki la. E mantalman zot krwar zot ankor o pouvwar, me zot pa o pouvwar, zot dan Lopozisyon.

E an relasyon avek sa parti – e ler ou regard an relasyon avek bann diferan travayer dan Gouvernman, zot in nobou kapab mentenir; en gran poursantaz in nobou kapab mentenir zot pozisyon, malgre zot afilyasyon politik.

Zot in ganny en dezyenm sans pou travay dan Gouvernman. E nou pe koz lo *merit-based recruitment and so on, and so forth*. Nou'n war

bokou zenn ki'n sorti dan bann pozisyon pli ba pou bouz koman *CEO* ozordi anba nou Gouvernman.

E i annan serten ki'n zis *DA* e ozordi zot in ganny en promosyon. E sa pa'n ganny fer baze lo afilyasyon politik, me in ganny fer lo baz merit.

Ler nou pe koz lo performans bann *civil servants*, sa osi dan en serten fason i ganny adrese atraver sa rekomandasyon. E ler nou pe koz *result-based*. Ler nou pe koz *performance-based*. Ler nou pe koz *the end product*. Be tousala!

I annan bann rekomandasyon ki deza – ler nou pe regard li, nou pe deza *action* lo la. E zot lo lot kote pe dir; be ki Prezidan pe fer? Be depi ler nou'n vin o pouvwar i annan plizyer keksoz ki nou pe fer. *And* malgre ki rapor pe fer referans avek, nou'n pran serten pa pou nou kapab bouz de lavan.

In annan osi en bout ki'n fer referans avek *ACCS*. Be ozordi zour lo nouvel, nou tann *ACCS* preski toulezour vizavi serten demars ki sa lorganizasyon pou fer – pe fer an relasyon avek koripsyon. E enn bann keksoz ki'n vreman enteres mwan se sa bout ki la, e mon pou met sa devan;

“The Commission recommends the enforcement of the ban and offering personal incentives in terms of money, housing, land, and other material goods as a means of securing a vote during an election, and proposes an educational campaign aimed at the general public informing them of the illegality of such actions on the part of government authorities and the inconsistencies of the practice with a government and country committed to upholding the rule of law and the rights of citizens’.

Dan leparse - ou konnen enn bann rezon ki'n pran nou en pe letan, nou pa'n krwar dan menm filozofi, nou'n toultan met lanfaz ki nou pou vin o pouvwar atraver bwat vote. Be dan bann eleksyon o paravan, ki nou'n war? Ziska dernyen ler nou ti'n *boycott* poudir *we want a level playing field*.

E pep Seselwa in ganny sans war en 5enm Lasanble kot ti annan pouvwar absoli. E ki zot ti fer? Zot pa ti'n byen servi sa pouvwar. Zot ti'n menm met devan bann ka ki ti'n al ziska Lakour Konstitisyonnèl.

Wi, i kapab annan en pwen kontansyon la ler nou pe fer referans avek dizyenm lamannman ki mwan mon pa dakor - vizavi sa ki Komisyon in

dir. Me selman annou les Lakour determin sa. E avan - apre mon ava dir aköz mon pa dakor lo dizyenm - mon pwennvi, aköz mon'n koz lo sa lamannman.

Me an relasyon avek sa, toultan avan eleksyon nou'n war lafason ki larzan ti'n enfliyans dimoun. Me ler zot in ganny pouvwar total anba 5enm Lasanble, ki nou'n war? Nou'n war labi. Nou pa'n neseserman war tou Onorab pe donn 100poursan.

E ozordi mon fyer ki mon lo en kote *LDS*, malgre ki nou annan en mazorite absoli dan sa Lasanble. Ler mon regard mon bann koleg lafason zot pe travay dir pour zot zabitan. *And they're not taking things for granted.*

(APPLAUSE)

HON SATHYA NAIDU

Se sa diferans ant nou e avek zot! E zot pe dir kantite keksoz. E i paret zot in ganny en kantite kouraz apre sa *rally*. I normal. 28mil dimoun ti *vote* pour Prezidan Faure. Si zot ti'n ganny detrwa mil, i *ok* sa. Sa parti in la pour 43an.

Me selman apard sa, zot annan plis? Mon demann mon lekor si zot annan plis? Espesyalman apre tou sa ki zot

in fer resorti ziska prezan. Zot dir *perpetrators list*. Sa i zot seval batay dan sa largiman ki zot in anmennen depi avantyer.

Be *perpetrators list*. Each case has a determination, and you know where the perpetrators stands! But you know what, for their benefit, mon osi mon panse – donn zot sa lalis bann *perpetrators*. If it's already there, in the determinations.

(APPLAUSE)

(Interruption)

HON SATHYA NAIDU

Let me tell you why. Les mon fer referans avek sa aköz. Aköz zot pa oule al depouy bann ka, ki ou'n war tou bann atosite. Zot leker i fermal Mr Speaker, pou zot al depouy sak sa bann ka! E zot pa le rekonnèt serten bann *perpetrator* la. Zot pe dir i annan serten dan nou Gouvernman.

Mwan mon ava les nou, aköz mwan mon pe fer en demann – aköz mwan mon'n ekout sa ki zot, zot in dir. Me selman mon konnen aköz i difisil pou zot pas ladan.

E i annan dimoun ki la deor ki kapab ganny akse avek sa rapor. E zot a war si dan bann determinasyon, sa 371

determinations kot zot in nobou kapab etablir *perpetrator*. Zot a war lekel ki pe dir laverite, e lekel ki pe koz mansonz, Mr Speaker!

E enn bann keksoz ki nou bezwen realize. Rezon mon'n fer resorti sa pwen, se aköz nou napa naryen pou kasyet. Annou met sa devan avek pep Seselwa, les zot rekonnèt.

(Interruption)

HON SATHYA NAIDU

Me selman, vizavi sa prosesis rekonsilyasyon, *we have to give in*. *We have to reason*. Nou bezwen regarde si sa *perpetrator* – lentansite son *involvement* dan sa bann ka.

Si i merit, i sorti dan travay. E si i merit arive, byensir i bezwen annan bann lankadremman legal ki vreman morde pou nou kapab fer sa arive.

E byensir ou pa pou kapab servi tou bann *findings* ki dan sa rapor tousel, me ou pou bezwen anmenn en lot prosesis Ankour pou kapab etablir serten keksoz.

E sa, se la kot Biro *Attorney Zeneral*. Byensir sa *successor body* pou determinen mannyer sa pou bouz de lavan.

Be prenon kont kompleksite sa bann ka. E ler ou

regard resours imen lo kote Lofis *Attorney Zeneral* – mon pa konnen si dan le fitir nou pou bezwen kree en lot *unit* spesifikman pou *just* dil avek sa bann ka.

E ler nou pe koz sa *successor body*, i pou annan en lenvestisman ki pou sorti dan Bidze ki pou antre ladan. I pou annan lezot keksoz ki pou bezwen swiv kot Gouvernman pou bezwen fer kek depans. Me eski se Leta?

Eski nou – mwan koman en *taxpayer* ki annan 30an? E ouswa mon zenerasyon ki pou bezwen pey konpansasyon pour bann viktim - kot ler nou, nou napa naryen pou fer ek sa.

Me plito sa parti politik e bann *perpetrators*. Ler nou fer referans ek bann *perpetrators* – si zot annan mwayen finansyel, fodre ki nou fer tou sa ki posib dan liv Lalwa, pou kapab rekiper sa bann byen e pas avek bann viktim ki'n soufer pour tro bokou letan. Sa fodre ki i arive!

Me selman sa parkour pour nou ganny sa lazistis ki nou pe rode, i pa ozordi pour demen. *It is going to take some time.*

E an relasyon avek konpansasyon. En propozisyon. Ler ou regard listwar Sesel, *men! You can – as awful some might perceive it to*

be, ou kapab fer en *film* baze lo sa ki nou pei in pas atraver. Tou sa ki'n pas atraver ziska la.

And if it can be documented through a historian. And if we can get the correct party to come into play. Why not sell it to a distribution company to see? Pou regarde si i annan potansyel, pou kapab fer le lesansyel.

E pou ki demen, si annan en valer komersyal, *we can sell the proceeds*. E nou kapab rod li koman en mwayen pou kapab donn bann viktim konpansasyon. Sa i en fason.

Ouswa, kot nou'n war dan bann diferan pei, ki zot annan bann *seats* spesifik. E byensir ou peye pou ganny akse ek sa bann *seat*.

Kestyon se, eski nou pou kapab atrakte en lenvestiser pou sey regarde si nou pou kapab *depict* tou sa ki'n arive - dan en fason vreman inovatif, ki pou angaz menm touris ler zot desann, pou al konnen sa parti sa listwar?

Akoz byensir ler ou pe sorti lo avyon ou pe desann, ou pe regard sa zoli zil, ou pe regard sa lanmer, zanmen ou ti pou krwar Sesel in pas atraver tou sa bann latrosite! E fodre ki nou fer lemonn osi konnen ki Sesel i annan plizyer sapit ki'n ganny kasyet avek bokou nou

bann zenerasyon. Espesyalman bann zanfan ki pe grandi. Zot bezwen konn tou bann atosite ki'n arive.

E se sa pep ki'n met nou la, ki'n donn nou sa manda. E i annan bon pe keksoz ki mon war nou pe fer byen an term egalite, an term loportinite pour tou. E nou pa pe regard lafilyasyon politik, ler nou pe koz lo lakaz, ler nou pe koz akse avek *scholarship*.

Ou konnen Mr Speaker, ler nou pe koz akse ek tou sa bann zafer, mwan menm mon personnelman mon'n pas atraver en ta difikilte. Menm lekol *post-segonder* mon pa ti'n ganny akse avek, senpleman akoz mon krwayans politik. Ouswa mon papa ti'n ganny viktimize, senpleman akoz son krwayans politik.

(Interruption)

HON SATHYA NAIDU

Ouswa mon telefonn ti'n ganny ekoute, senpleman akoz mon ti pe ekrir serten keksoz lo rezo sosyal!

E sa letan Prezidan ti Mr James Michel. Mr James Michel *is a perpetrator*. E an relasyon avek sa – ekrir son *Right of Reply* si fodre. Me le moman ki Prezidan Faure ti'n vin Prezidan Faure atraver pas baton - mon

ava eksplik Onorab Gill si mon annan letan, akoz nou'n dir *Danny Out!*

Me selman an relasyon avek Prezidan Michel – en sel kou in pakte tou son valiz, boup bap, *Abu Dhabi!* Mon'n demann mon lekor en kekyon; be akoz in bezwen taye? I per son lonbraz? Me li koman Prezidan, eski i *ok* pou li ganny en pansyon? *What about his assets?* Alors nou bezwen fer en refleksyon an relasyon avek li.

Me rezon nou ti dir *“Danny Out”* - avek tou respe pour Prezidan Faure - me selman, lafason ki ti'n vin koman Prezidan. Sa eleman pas baton, se sa ki nou pa ti krwar ladan!

Nou ti krwar ki pep Seselwa i bezwen kapab desann e elekte zot Prezidan. E se sa ki nou annan ozordi dan laform Wavel John Charles Ramkalawan. Pli gran defander la demokrasi ki mwan mon'n konnen depi ler mwan mon'n ne.

(APPLAUSE)

HON SATHYA NAIDU

An 2006, mon pa'n viv parti inik mwan. A laz 13an mon rapel ki ti'n ariv 2006. E se la kot mon'n deside lekel mon pou swiv koman sa dirizan, koman en

senbol, koman en *icon*. Pou mwan osi konnen ki direksyon mon pou ale dan lavi.

Akoz dan lavi as we are growing, we look up to people to follow, and emulate certain things that they do. - As a symbol.

I paret lo zot kote i annan en Dirizan ki en fanatik Mr Albert Rene. Prezan tou sa ki'n dir dan leparse i pe repete.

Konmsi i le en group son bann siporter reviv bann moman ki'n permet ban lezot atosite pou arive?

Sa i pa en tandans ki nou bezwen dan nou *landscape* politik ozordi!

Ozordi nou bezwen bann dirizan ki senser ler ou sant sa Lim Nasyonal tou le bomaten. Annou komans viv dapre sa Lim Nasyonal Mr Speaker! Lo sa baz, mon a dir ou mersi.

(APPLAUSE)

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Nou pou aret la pour ozordi. E nou ava kontinyen demen bomaten 9er. Alor, bonn rantre zot tou. Nou ava zwenn demen 9er.

(ADJOURNMENT)

